

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

EKONOMSKI I FISKALNI PROGRAM 2011. – 2013.

Sarajevo, decembar 2010.

SADRŽAJ

1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE	3
2. EKONOMSKA PREDVIĐANJA	4
2.1 Nedavna ekonomska događanja i srednjoročni makroekonomski scenario	4
3. JAVNE FINANSIJE	19
3.1. Bilans i dugovanja vlade.....	21
3.1.1. Strategija i srednjoročni ciljevi politike.....	21
3.1.2. Tekući bilansi i srednjoročne perspektive.....	21
3.2. Kvalitet javnih financija	22
3.3. Institucionalne karakteristike javnih financija	22
3.4. INSTITUCIJE BIH.....	23
3.5. Federacija Bosne i Hercegovine	38
3.6. Republika Srpska	43
3.7. Brčko Distrikt	48
4. CILJEVI STRUKTURALNE REFORME	49
4.1. PROCES PRIVATIZACIJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	49
4.2. Reforma javne uprave.....	52
4.3. Tržište rada.....	54
5. ANEKSI	58

1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE

Slijedeći zahtjev Europske komisije iz 2010. godine, nadležne institucije u BiH pripremile su Ekonomski i fiskalni program za 2011. godinu (EFP 2011). Ovogodišnji program peti je po redu koji se dostavlja Europskoj komisiji, ali ujedno drugi nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u junu 2008. godine i stupanja na snagu Privremenog sporazuma. Ekonomsko-fiskalni program smatra se pripremom za Predpristupni ekonomski program (PEP), koji je obavezan dokument za zemlje kandidatkinje za članstvo u EU, a posebno kao priprema za revidiranu Lisabonsku strategiju i za Program konvergencije po učlanjivanju.

Jednako kao i prethodnih godina, EFP 2011 izrađen je po posebnoj metodologiji, koju je dostavila Europska komisija, a radi lakše uporedivosti sa drugim zemljama. Pošto se kao osnova uzima prethodno dostavljeni dokument, nije bilo potrebe za detaljnim opisom politika koje su nepromijenjene od prošlogodišnjeg Ekonomsko - fiskalnog programa. Ipak, ishodi će biti uporedivi sa predviđenim trendovima i ciljevima, s tim da će se neočekivana ekonomska događanja i promjene politika objasniti.

Aktivnosti izrade Ekonomsko-fiskalnog programa za 2011. godinu, u skladu sa svojim nadležnostima, koordinirala je Direkcija za ekonomsko planiranje. Program je izrađen na osnovu priloga koje su dostavile nadležne institucije, a razmatrao ga je i odobrila Radna grupa. Radna grupa formirana je u skladu sa zaključkom sjednice Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, održane 14.09.2010. godine, a s ciljem stručne redakture dokumenta, te izrade finalne verzije Ekonomsko-fiskalnog programa 2011. Sukladno pomenutom zaključku, u njegovom radu su sudjelovali predstavnici - eksperti ministarstava Vijeća ministara BiH, eksperti entitetskih ministarstava i Distrikta Brčko, Direkcije za ekonomsko planiranje i Direkcije za europske intgracije. Konačno, Ekonomsko-fiskalni program za 2011. godinu usvojilo je Vijeće ministara BiH, na svojoj sjednici održanoj _____godine.

2. EKONOMSKA PREDVIĐANJA

2.1 Nedavna ekonomska događanja i srednjoročni makroekonomski scenario

Obzirom na veliku otvorenost BiH ekonomije, svjetska recesija se tokom 2009 u velikoj mjeri odrazila na BiH i to prije svega kroz pad izvozne tražnje i novčanih priliva iz inostranstva. Rezultat djelovanja ovih faktora je bio snažan pad izvoza (13,9%), finalne potrošnje (3,2%) i posebno investicija (29,2%). Uprkos dvocifrenom padu uvoza (21%) i vanjskotrgovinskog deficita od 30% (ponajviše uslijed smanjenja uvoza potrošačkih i investicionih dobara) BiH ekonomija je zabilježila negativan realni rast od 2,8%¹ u 2009. godini. Ovo je odraz pada skoro svih kako proizvodnih tako i uslužnih djelatnosti i to tokom cijele godine. Takav opšti pad ekonomske aktivnosti je bio praćen sve intenzivnijim smanjenjem broja zaposlenih i padom potrošačkih cijena (deflacijom). Intenzitet ovih negativnih trendova nije oslabio čak ni krajem 2009. uprkos ponovnom uspostavljanju pozitivnog rasta najvećih svjetskih ekonomija u drugom polugodištu 2009. To je bilo očekivano obzirom da je kriza u BiH došla sa zakašnjenjem od najmanje jednog kvartala u odnosu na okruženje. Postepeni oporavak evropske ekonomije u prvih devet mjeseci 2010 je bio dovoljan tek da zaustavi pad BiH ekonomije iz prethodne godine. Naime, uprkos početku oporavka izvoza BH ekonomija je po svemu sudeći² ostvarila veoma skroman ekonomski rast u 2010. Prema kratkoročnim indikatorima³, ovo je rezultat stagnacije (ili čak mogućeg blagog povećanja) finalne potrošnje, te smanjenja investicija i uvoza s jedne i pomenutog porasta izvoza s druge strane. Naime, negativni trendovi na tržištu rada, te pad novčanih priliva iz inostranstva su ponajviše doveli do pada raspoloživog dohodka domaćinstava. Time je zaustavljen pad privatne potrošnje iz prethodne godine, dok je u isto vrijeme nizak porast javnih prihoda doveo do skromnog porasta javne potrošnje. U isto vrijeme, problemi u finansiranju, te povećana rizičnost investiranja u nove kapacitete su rezultirali nastavkom pada investicija iz 2009⁴. Iako je ovakva kontrakcija domaće tražnje direktno ugrozila ekonomski rast, ona je takođe značila i pad uvozne tražnje koji je na kraju rezultirao realnim padom uvoza. Ipak, pad uvoza je čak i uz djelomičan oporavak izvoza bio nedovoljan da nadjača negativan doprinos rastu domaće tražnje. U prilog stagnaciji ekonomske aktivnosti takođe govore i indikatori iz realnog sektora. Naime, u prvih devet mjeseci 2010 je zabilježen tek blagi porast industrijske proizvodnje (0,8%), pad građevinskih radova (od 22%), stagnacija prometa maloprodaje u realnom smislu, te porast turizma i ugostiteljstva. Negativna štednja sektora preduzeća i vlade, te stagnacija (ili moguće takođe smanjenje) štednje domaćinstava su doveli do smanjenja bruto nacionalne štednje u 2010. Uprkos tome, znatno snažniji pad investicija u odnosu na štednju je za više od trećine umanjio deficit tekućeg računa u poređenju sa istim periodom prethodne godine⁵. Pad deficita tekućeg računa u prvom polugodištu⁶ karakteriše prije svega značajan pad vanjskotrgovinskog deficita roba od 16,4% uprkos dvocifrenom smanjenju tekućih priliva po osnovu transfera i dohodaka. Devetomjesečni pad robnog deficita od 7,6% je bio rezultat snažnog devetomjesečnog porasta vrijednosti robnog izvoza od 29,1% i skromnog porasta uvoza od 8,7. Ipak, imajući u vidu skok cijena energenata i metala, a djelomično i hrane, te dominantnu ulogu ovih kategorija u ukupnom porastu izvoza i uvoza, pretpostavlja se da se realni rast robnog izvoza kretao između 5-10% dok je uvoz zabilježio realni pad od 3-5%. Tako je brži oporavak izvoza u odnosu na uvoz doveo do pozitivnog doprinosa vanjskog sektora ukupnom ekonomskom rastu u prvom polugodištu.

¹ Preliminarni podaci BHAS.

² Procjena DEP-a.

³ Obzirom da BHAS ne proizvodi nacionalne račune na kvartalnom nivou DEP je primoran zaključke o kretanjima ekonomskog rasta donositi na bazi dostupnih kratkoročnih podataka platnog bilansa, vanjske trgovine roba, cijena, tržišta rada, kretanja zajmova i depozita, fiskalne statistike i sl.

⁴ Devetomjesečni pad građevinskih radova od 22% i uvoza kapitalnih dobara od 7,1% ukazuju na snažan pad investicija u 2010. Time je zapravo nastavljen trend intenzivnog pada iz 2009.

⁵ Prema zvaničnim podacima CBBH u prvom oplugodištu je zabilježen pad deficita tekućeg računa od 37%.

⁶ Platni bilans za treći kvartal 2010 nije bio dostupan u vrijeme pisanja.

Srednjoročni makroekonomski scenario

Iako treći kvartal 2010 nije donio značajnije promjene po pitanju ekonomskog oporavka ipak su primjetni određeni pozitivni pomaci koji upućuju na moguće jačanje domaće tražnje u drugom polugodištu. Najznačajnije ohrabrenje predstavlja, prvi put od početka recesije zabilježen, porast uvoza kapitalnih dobara od 8,7% u trećem tromjesečju. Iako je još uvijek prerano govoriti o oporavku, ovo bi mogla biti prva značajnija najava zaustavljanja pada investicija. Pored toga, postepeni oporavak proizvodnje i uvoza netrajnih, a posebno trajnih potrošačkih dobara, uzrokovan slabljenjem negativnog trenda broja zaposlenih, inostranih novčanih pošiljki i pada penzija, te jačanjem rasta plata ukazuju na lagano oporavljanje privatne potrošnje u drugom polugodištu 2010. Početak oporavka domaće tražnje u trećem tromjesečju je doveo do jačanja robnog uvoza (rast 16% g/g) koje je rezultiralo porastom vrijednosti vanjskotrgovinskog deficita roba (od 10% g/g) nakon dugo vremena. Uz pretpostavku jačanja pomenutih uzlaznih trendova uz od ranije prisutan lagani porast precjenjuje se da bi BiH ekonomija na kraju 2010 mogla zabilježiti skroman realni rast od 0,5%.

Početak B-h. ekonomskog oporavka u 2011

U 2011. se očekuje intenziviranje u BiH pozitivnih trendova prije svega iz drugog polugodišta 2010. Očekivani ekonomski rast u EU u 2010. od 1,8%⁷, te nastavak njegovog trenda u 2011. (očekivani rast od 1,7%) bi se trebao po prvi put značajnije odraziti na BiH izvoz i inostrane prilive novca kako kroz tekuće, tako i finansijske transakcije. Iako se ovdje obzirom na relativno niske projicirane stope rasta nakon snažne recesije nikako ne može govoriti o pretpostavkama potpunog EU ekonomskog oporavka, to bi ipak trebalo biti dovoljno da se, obzirom na ranijim padom znatno umanjenu bazu, ostvari realni rast BiH izvoza i uvoza od približno 10%. Rast izvozne tražnje i izvoza bi se kroz porast industrijske proizvodnje trebao dovesti do ponovnog porasta zaposlenosti što bi uz jačanje priliva inostranih doznaka i dohodaka trebalo značajno ojačati raspoloživi dohodak i privatnu potrošnju. Pored toga, u 2011 se očekuje i početak oporavka investicija nakon dvije godine pada. Sve ovo bi trebalo predstavljati prvi ozbiljniji pomak domaće tražnje i uvoza tako da bi, obzirom na uzlazni trend izvoza, BiH ekonomija po prvi put nakon dvije godine trebala zabilježiti nešto značajniji ekonomski rast od 3,2%.

Uprkos intenziviranju rasta u 2012. ekonomska aktivnost još uvijek ispod pretkriznog nivoa

Iako daleko od impresivnog, EU ekonomski rast od 2% za 2012. (projiciran od strane DG ECFIN-a) je bio dovoljna osnova da se projicirani BiH trendovi iz 2011. ne samo nastave nego i dodatno ojačaju. To se prije svega odnosilo na jačanje izvozne tražnje i izvoza, te nastavak oporavka investicija. Ovo bi trebalo imati pozitivne implikacije na tržištu rada, prije svega kroz jačanje zaposlenosti, a djelomično i plata. Time bi privatna potrošnja trebala biti dodatno ojačana što bi uz pomenuto jačanje izvoza trebalo dodatno ojačati u BiH ekonomski rast u 2012. koji bi po prvi put trebao dostići približno pretkriznu dinamiku sa stopom od 5,5%. Ipak, treba naglasiti da se ovdje ni slučajno ne može govoriti o punom ekonomskom oporavku obzirom da bi na taj način nivo ekonomske aktivnosti ostao još uvijek znatno ispod onog u 2008.

Nastavak pozitivnih trendova u 2013.

Ovo je period u kome ekonomska kriza iz 2009 polagano postaje stvar prošlosti i u kome se stvari polagano vraćaju u normalno stanje. Pozitivni trendovi iz 2012 se uglavnom nastavljaju i ekonomija se generalno nastavlja kretati pretkriznim intenzitetom. S tim u vezi očekuje se realni rast od 5,4% u kome izvoz i domaća tražnja ponovo igraju ključnu ulogu.

Industrijska proizvodnja u BiH 2010.-2013.

Dosadašnja istraživanja su pokazala da je BiH industrijska proizvodnja a posebno prerađivačka industrija u velikoj mjeri izvozno orjentisane tako da dešavanja na izvoznim tržištima praktički

⁷ Pretpostavke ekonomskog rasta u EU27 su preuzete iz jesenjih projekcija DG ECFIN-a – „European Economic Forecast“, Autumn 2010.

određuju dinamiku kretanja industrije u BiH, dok su promjene domaće tražnje manje značajne i odražavaju se ponajviše kroz električnu energiju i rudarstvo, te veoma mali dio prerađivačke industrije. Ovo se najbolje vidjelo tokom protekle godine koju je obilježila svjetska ekonomska kriza koja se sa malim zakašnjenjem ali u potpunosti proširila i na BiH. Pošto u strukturi BiH izvoza dominiraju sirovinski i poluproizvodi pad privredne aktivnosti u zemljama EU i regiona tokom 2009. godine rezultirao je godišnjim padom BiH industrijske proizvodnje od 3,3%. Međutim dostupni statistički pokazatelji za 2010. godinu su dosta ohrabrujući i ukazuju da je proces oporavka u EU u toku, a nosilac ovog oporavka je upravo izvozno orjentisana industrijska proizvodnja koja u augustu 2010. godine bilježi povećanje proizvodnje od 7,5%. Oporavak koji je već na snazi u industrijama EU uz oporavak u zemljama regiona koji još uvijek nije na nivou očekivanog nesumnjivo će pozitivno djelovati na industrijsku proizvodnju u BiH i trebao bi rezultirati značajnijim povećanjem proizvodnje i izvoza u narednom periodu.

Pretpostavke industrijske proizvodnje za 2010. godinu

Nakon krizne godine statistički pokazatelji za period januar-septembar 2010. godine ukazuju da se industrijska proizvodnja u BiH prilično stabilizovala i ušla u fazu oporavka iako oporavak još uvijek nije na nivou zemalja EU.⁸ Međutim pozitivni trend rasta proizvodnje u industrijama zemalja EU koji je nastavljen i tokom trećeg kvartala sa zakašnjenjem bi se trebao osjetiti i u BiH, baš kao što je to bio slučaj sa negativnim efektima krize koji su u BiH registrirani sa zakašnjenjem od skoro 2 kvartala. Posebno ohrabrujuće je da se najbrže oporavljaju glavni BiH trgovinski partneri kao što su Njemačka, Italija i Slovenija koje u augustu 2010. bilježe povećanje industrijske proizvodnje od preko 10%.⁹ Također treba napomenuti da industrijska proizvodnja u zemljama regiona kaska za zemljama EU što isto tako ima utjecaja na dinamiku oporavka i rasta industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini.¹⁰

Prema podacima BHAS-a tokom prvih 9 mjeseci 2010. godine industrijska proizvodnja u BiH prilično se stabilizovala i zabilježila skroman rast proizvodnje od 0,8% odnosu na isti period prethodne godine.¹¹ Glavni razlozi za stabilizaciju industrijske proizvodnje u BiH u periodu januar-septembar 2010. godine jeste oporavak izvoznih tržišta za pojedine proizvode što je rezultiralo povećanjem potražnje za BiH izvoznim proizvodima kao što su bazni metali, energenti i namještaj. Ovo povećanje inostrane tražnje dosta pozitivno je djelovalo na prerađivačku industriju u BiH koja u donosu na prvih 9 mjeseci bilježi povećanje proizvodnje od 2,5% a njen doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosio je 1,5 procentni poen. Posmatrano po industrijama oporavak je evidentan u onim granama koje imaju viši stepen integriranosti u svjetske proizvodne tokove i samim tim su više izvozno orjentirane. Tu se prije svih ističe industrija baznih metala koja je se u prethodnom periodu pokazala kao nosilac prerađivačke industrije i ukupne industrijske proizvodnje u BiH. Tako u periodu januar-septembar 2010. godine proizvodnja baznih metala zahvaljujući oporavku inostranih tržišta i povećanim cijenama metala bilježi povećanje proizvodnje i izvoza od 3,5% odnosno 60% u poređenju sa prethodnom godinom dok je njen doprinos u ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosio 0,7 procentnih poena. Pored proizvodnje baznih metala pozitivan doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje dale su još neke izvozno orjentirane grane prerađivačke industrije kao što su industrija namještaja, automobilska, mašinska, tekstilna i industrija nafte i naftnih derivata.

S druge strane pojedine industrijske grane koje se u prethodnim godinama davale značajan doprinos BiH industrijskoj proizvodnji još uvijek trpe negativne posljedice krize i nisu ostvarile značajnije poboljšanje proizvodnje u periodu januar-septembar 2010. godine. U ovu kategoriju spadaju prehrambena industrija, drvna, hemijska industrija te proizvodnja nemetalnih minerala. Na dinamiku oporavka industrijske proizvodnje dosta su utjecali rezultati BiH energetskog sektora koji

⁸ Eurostat i nacionalni zavodi za statistiku, „ indeksi rasta industrijske proizvodnje za period januar-septembar 2010“.

⁹ DG Enterprise and Industry, „ The economic recovery in industry“ 25. October. 2010.

¹⁰ DG ECFIN, „EU candidate and pre-accesion countries economic quarterly“, 8. October. 2010

¹¹ Agencija za Statistiku BiH, „Ineksi obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u septembru 2010. godine“.

uključuje rudnike i sektor proizvodnje električne energije koji su u ovoj godini bili nešto slabiji od prethodnih godina. Sektor rudarstva u periodu januar-septembar 2010. godine poslovao je nešto slabije i zabilježio pad proizvodnje od 7,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Slična situacija je i u sektoru proizvodnje električne energije koji je nakon stabilnog rasta u prethodnom periodu tokom 3. kvartala ušao u fazu stagnacije. Tako je u periodu januar-septembar 2010. godine izostao značajniji doprinos ovog veoma važnog sektora ukupnom rastu industrijske proizvodnje. Međutim do kraja godine očekuje se da bi energetska sektor a posebno proizvodnja električne energije u termoelektranama trebali podići nivo proizvodnje koji će osnažiti rast industrijske proizvodnje u BiH do kraja godine. Pozitivan trend rasta proizvodnje u EU uz naznaku oporavka u pojedinim zemljama regiona koje su već evidentne u velikoj mjeri će odrediti ukupni rast industrijske proizvodnje u 2010.godini koji bi prema procjeni DEP-a trebao iznositi oko 2% s obzirom nisku osnovicu iz prethodne godine.

Pretpostavke industrijske proizvodnje za 2011. godinu

Pod pretpostavkom nastavka pozitivnog trenda rasta proizvodnje u zemljama EU i regiona tokom 2011. godine očekuje se snažan oporavak industrijske proizvodnje u BiH. Najzaslužniji za ovaj oporavak svakako bi trebala biti BiH prerađivačka industrija, prije svega izvozno orjentisane grane prerađivačke industrije u BiH. Najvažniju ulogu bi svakako trebali imati preduzeća u metalnom sektoru kao što su ArcelorMittal Zenica, Aluminijski Mostar, Birač Zvornik koji bi uz stabilan nivo cijena na metala na svijetskom tržištu mogli znatno bolje iskoristiti svoje proizvodne kapacitete. Ovo bi se moglo pozitivno odraziti i na niz manjih preduzeća u metalnoj industriji koji su direkto vezani za proizvodnju u ovim gigantima. Također se očekuje će pozitivan doprinos prerađivačkoj industriji donijeti Rafinerija nafte u Bosanskom Brodu koja bi tokom 2011. godine trebala značajno podići svoj nivo i kvalitetu proizvodnje. Investiciona ulaganja na podizanju kvaliteta goriva proizvedenih u rafinerija trebala bi poboljšati kvatitetu goriva što bi u velikoj mjeri doprinijelo poboljšanju BiH izvozne slike. Očekuje se da bi i hemijska industrija koja se i u godinama krize nameće kao važan faktor BiH industrije mogla ostvariti pozitivan rast proizvodnje i znatno doprinjeti poboljšanju industrijske proizvodnje u BiH. U ovom periodu očekuje se oporavak i građevinskog sektora koji već duže vrijeme stagnira. Povećanje građevinarskih radova kako u infrastrukturi tako i u gradnji stanbenih objekata će sigurno pozitivno djelovati na proizvodnju građevinskog materijala što će također poboljšati industrijsku proizvodnju u BiH. Ovome je također potrebno dodati BiH drvo-prerađivačku industriju koja ima značajne izvozne potencijale te poboljšanje u prehrambenoj industriji na teritoriji cijele BiH od kojih se očekuje znatno veći doprinos rastu prerađivačke industrije u BiH. Ako se ukupnom oporavku prerađivačke industrije u BiH pridoda poboljšanje situacije u elektro-energetskom sektoru pretpostavka DEP-a je da bi stopa rasta industrijske proizvodnje tokom 2011. godine mogla iznositi oko 5%.

Pretpostavke industrijske proizvodnje za period 2012-2013. godine.

Obzirom da se potpuni oporavak većine industrija u EU očekuje u periodu 2012-2013 izvjesno je očekivati da će ova dešavanja omogućiti i potpuni oporavak industrijske proizvodnje u BiH. U ovom periodu očekuje se potpuna konsolidacija EU tržišta, oporavak privatne potrošnje, prevazilaženje problema oko finasiranja preduzeća i intenziviranje vanjskotrgovinske razmjene između zemalja EU što će se pozitivno odraziti na kompletan region pa u konačnici i na BiH.¹² Veća iskorištenost kapaciteta i povećanje broja zaposlenih rezultirat će povećanjem proizvodnje u prerađivačkoj industriji BiH na nivo predkriznog perioda kada je BiH ostvarivala rekordne stope rasta u regionu. Planirana investiciona ulaganja u infrastrukturu i energetiku također bi trebala značajno doprinijeti jačanju kako građevinskog sektora u BiH tako i onih grana prerađivačke industrije koje su usko vezane uz građevinarstvo. Također se očekuje da energetska sektor koji je u prethodnom periodu bio jedan od nosilaca industrijske proizvodnje nastavi pozitivan trend rasta proizvodnje i dodatno osnaži industrijsku proizvodnju u BiH navedenom periodu. Prema projekcijama DEP-a ovo bi trebalo

¹² DG ECFIN, „European Economic Forcast“, Autumn 2010.

rezultirati povećanjem BiH izvoza od oko 15% dok je očekivani rast industrijske proizvodnje iznad 7% u odnosu na prethodnu godinu.

Tržište rada – trenutna dešavanja

Iako se u BiH tokom 2010. godine osjetio blagi oporavak bh. ekonomije kroz rast izvoza te prestanak smanjenje obima industrijske proizvodnje, na tržištu rada nije bilo značajnih pozitivnih promjena. Tako je u periodu I-IX 2010. u BiH registrovano 677,4 hiljada zaposlenih lica što je za 2,3% manje pri godišnjem poređenju. Međutim evidentno je da negativna stopa rasta broja zaposlenih lica smanjuje intenzitet, odnosno smanjenje broja zaposlenih lica u trećem kvartalu 2010. godine je nešto sporije u odnosu na prvi i drugi kvartal 2010. godine. Najintenzivnije smanjenje broja zaposlenih je oblastima prerađivačke industrije, građevinarstva, ugostiteljstva i trgovine. Minoran rast obima proizvodnje u prerađivačkoj industriji pratilo je smanjenje broja zaposlenih lica od 6,6% u periodu I-IX 2010. godine. Smanjen obim građevinskih radova u BiH u prvih devet mjeseci 2010. godine imao je za posljedicu otpuštanje zaposlenih u ovoj privrednoj grani, čime je broj zaposlenih u građevinarstvu samnjen za 9,9% g/g. Realni rast obima trgovine na malo je takođe zabilježio smanjenje što je uticalo na smanjenje broja zaposlenih u pomenutoj oblasti od 5% g/g pri devetomjesečnom poređenju. Javi sektor je područje djelatnosti u kojem je broj zaposlenih lica na godišnjem nivou uvećan za 1% u prvih devet mjeseci 2010. godine. Analogno povećanju broja zaposlenih u BiH je došlo do povećanja broja nezaposlenih lica. Prosječan broj nezaposlenih lica u BiH je u periodu I-IX 2010. godine iznosio 516,2 hiljada lica što je za 4,4% više u odnosu na isti period 2009. godine. Stopa registrovane nezaposlenosti u BiH za period I-IX 2010. godine je iznosila 43,3% dok je anketna stopa nezaposlenosti u 2010. godini iznosila 27,1%. Usporena privredna aktivnost u BiH imala je za posljedicu stagnaciju odnosno minoran rast plata u BiH. Prosječna neto plata u BiH u periodu I-IX 2010. godine je iznosila 796 KM što je za 0,9% više u odnosu na isti period prethodne godine. Rast potrošačkih cijena od 2% uticao je na značajno smanjenje realnih neto plata u gotovo svim oblastima privrede. Realna neto plata u BiH je u periodu I-IX 2010. godine bila manja za 1% g/g što je dodatno smanjilo kupovnu moć u BiH. Prosječna penzija u BiH je iznosila 333¹³ KM u periodu I-IX 2010. godine što je za 1,2% manje u odnosu na isti period 2009. godine. Priliv novopenzionisanih lica te smanjenje broja zaposlenih su glavni su razlozi smanjenja penzija u BiH.

Tržište rada - projekcije

Prema projekcijama DEP-a u BiH u 2011. godini se očekuje realni rast BDP-a od 3,2%. Navedeni progres bh. ekonomije bi se trebao pozitivno odraziti na tržište rada odnosno broj zaposlenih lica u sektorima koji su najviše pogođeni negativnim poslovanjem u 2010. godini (industrija i građevinarstvo prvenstveno). Oporavak bh. industrije u 2011. godini bi podstaknuo rast broja zaposlenih u ovoj oblasti u kojoj je tokom ekonomske krize registrovan najveći broj otpuštenih radnika. Smanjenje broja zaposlenih u građevinarstvu bi takođe tokom 2011. godine trebalo da se potpuno zaustavi kroz priliv investicija u BiH. Navedene promjene će se pozitivno uticati na ukupan broj zaposlenih u BiH odnosno doprinijeti zaustavljanju smanjenja broja zaposlenih u prvoj polovini godine. Javni sektor u BiH bi trebao ostvariti rast broja zaposlenih do 1% u skladu sa budžetskim restrikcijama (aranžman sa MMF-om). Time bi u 2011. godini ukupan broj zaposlenih lica u BiH bio uvećan za 1,3%. Realni rast BDP-a bi se trebao pozitivno odraziti i na plate u BiH. Kako ni u 2010. godini prosječne nominalne neto plate u BiH nisu smanjene, za očekivati je da se tokom 2011. godine plate u BiH uvećaju. Glavni akcelerator plata bi trebao biti privatni sektor dok će plate u javnom sektoru najvjerovatnije stagnirati odnosno skromno rasti zbog spomenutih budžetskih ograničenja. Očekuje se da će se prosječna neto plata u BiH u 2011. godini uvećati oko 2,9%. U domenu penzija, rast broja zaposlenih u BiH (odnosno povećanje prihoda od doprinosa u penzionim fondovima u BiH) uz porast plata tokom 2011. godine bi bio predispozicija za zadržavanje penzija na nivou iz 2010. godine odnosno blaži rast penzija u 2011. godini (do 1,5%). Sprora reforma penzionog sistema u BiH jedan je od elemenata koji ne ostavlja prostor za nešto veći rast penzija u BiH.

¹³ Prosječna penzija u BiH je izračunata na osnovu prosječnih mjesečnih penzija ponderisanih udjelom ukupnog boja penzionera u svakom od BH entiteta u ukupnom broju penzionera.

Kako se u 2012. godini očekuje potpuni oporavak i nešto snažniji rast bh. ekonomije to će imati pozitivne implikacije na tržište rada. Snažan rast izvoza i investicija u BiH će kreirati nova radna mjesta odnosno povećati broj zaposlenih za oko 4,2%. U okviru privatnog sektora naročito povećanje broja zaposlenih se očekuje u oblasti prerađivačke industrije i građevinarstva podstaknuto povećanjem obima industrijske proizvodnje i građevinskih radova u BiH. I u okviru javnog sektora bi se nastavio rast broja zaposlenih od 1,8%. Plate u nominalnom iznosu bi se takođe u 2012. godini značajno uvećale za oko 5%, što je direktna posljedica povoljnije poslovne klime i boljeg poslovanja bh. kompanija. U domenu penzija snažan rast plata praćen rastom broja zaposlenih bi trebao imati pozitivne posljedice na penzije u BiH koje bi se tokom 2012. godine mogle uvećati u nominalnom iznosu 3,5-4%. Izrada projekcija za tržište rada za 2013. godinu uglavnom je bazirana na istim prepostavkama kao i za 2012. godinu te se u BiH očekuje snažan rast broja zaposlenih od 4,9% praćen rastom plata od 5,1%.

Cijene – trenutna dešavanja

Za razliku od 2009. godine kada je u BiH zabilježena deflacija, u 2010. godini je zabilježen rast cijena podstaknut rastom nafte i naftnih derivata na svjetskom tržištu ali i akciza na duvan i duvanske proizvode u BiH. Pomenute promjene doprinijele su da inflacija u BiH u periodu I-IX 2010. godine iznosi 2%. Najveći doprinos rastu cijena u BiH je bio kroz kategorije stanovanja i eneregenata, transporta te alkohola i duvana. Iako su svjetske cijene hrane u porastu, cijene u kategoriji hrane i bezalkoholnih pića u BiH u 2010. godini su i dalje pri godišnjem poređenju manje. Za prvih devet mjeseci 2010. godine su smanjene za 1,8% u odnosu na isti period 2009. godine. Sve glavne podkategorije hrane su zabilježile smanjenje cijena u istom periodu. Naftne prerađevine (benzini) u BiH su doprinijele da rast cijena u kategoriji transporta bude 7,8% u periodu I-IX 2010. godine. S druge strane, uvećanje akciza na duvan i duvanske proizvode iz 2009. i 2010. godine je uticalo da cijene ovih proizvoda budu u istom periodu značajno veće (34% g/g).

Cijene projekcije

Obzirom da su bh. cijene vezane za promjene svjetskih cijena energenata (posebno nafte i gasa) i hrane, osnovne pretpostavke za kretanje cijena jesu prvenstveno vezane za eksterne faktore koji determinišu cijene u BiH. Prema projekcijama Evropske Komisije cijena nafte u 2011. godini će biti veća za 11,3%¹⁴ a svjetske cijene hrane u istom periodu bi prema MMF-u trebale biti manje za 2,2%¹⁵. Pored eksternih faktora koji bi mogli uticati na bh. cijene interni faktori imaju značajan doprinos. Najavljena poskupljenja telefonskih usluga u BiH u 2011. godini te poskupljenje duvanskih proizvoda (uvođenjem posebnih akciza od 01.01.2011. godine) predstavljaju interne faktore koji determinišu domaće cijene. Takođe skuplja stočna hrana nakon sušnog perioda iz 2010. godine bi mogla uticati na prestanak smanjenja cijena hrane iz 2010. godine kroz poskupljenja mesa i mesnih prerađevina. Veća cijena nafte na svjetskom i bh. tržištu bi takođe mogla da utiče na poskupljenje povezanih usluga kao što su transport, komunalije i sl. Na osnovu pomenutih argumenata očekuje se da će se inflacija u BiH u 2011. godini kretati oko 2,4%.

Izrada projekcija cijena u BiH u periodu 2012.-2013. je vezana za kretanja svjetskih cijena nafte i hrane kao glavnih spoljnih faktora koji bi mogli značajno determinisati domaće cijene. Prema MMF-u, cijena nafte bi u 2012. i 2013. godini trebala biti veća za 3,1% odnosno 1,4% respektivno dok bi svjetske cijene hrane i dalje bile u opadanju (2-3%). Sa aspekta internih faktora ne postoje unaprijed planirane promjene cijena električne energije i komunalija koje bi uticale na promejenu opšteg nivoa cijena. Pretpostavljena inflacija u EU u istom periodu prema procjenama EK će biti umjerena i kretati se oko 1,7%. Na osnovu pomenutog inflacija u BiH bi se u 2012. godini mogla kretati 1,9% odnosno 1,7% u 2013. godini.

¹⁴ Izvor: European Economic Forecast, Autumn 2010.

¹⁵ Izvor: MMF, WEO oktobar 2010. godine

Monetarni agregati 2010. - 2011. godine

Ukupna vrijednost bruto deviznih rezervi Centralne banke BiH na kraju oktobra 2010. godine je iznosila oko 6,4 milijardi KM, čime je zabilježen njihov godišnji rast od samo 3%. Kao i prethodnih godina tokom trećeg kvartala je zabilježen najveći rast u odnosu na prethodni kvartal.¹⁶ Ovakvo kretanje deviznih rezervi rezultat je sporog oporavka (stagnacije) BiH ekonomije. Sa stanovišta deviznih rezervi, najznačajnija su kretanja u vanjskotrgovinskoj razmjeni. U skladu sa navedenim, porast, prvenstveno izvoza, a zatim i uvoza u navedenom periodu, značajno su doprinos dali pozitivnoj stopi rasta deviznih rezervi. Na osnovu raspoloživih podataka, uočava se smanjenje svih vidova investicija u navedenom periodu. S tim u vezi, prisutno je smanjenje direktnih stranih investicija koje se nastavlja iz ranijih godina. Takođe, u okviru ostalih investicija prisutni su sporiji prilivi, i to kroz komercijalne banke i trgovinske kredite (strana aktiva). Ni na strani pasive, odnosno obaveza nije bilo nekih značajnih dešavanja. U vezi s tim treba istaći da nije bilo povlačenja novih zajmova (iako se to očekivalo), osim sredstava po osnovu Stand-by aranžmana sa MMF-om. Na osnovu raspoloživih podataka, a za tekuću godinu uočava se i da nije bilo značajnijeg povećanja depozita i gotovine stranih banaka koje banke ulažu u svoje filijale kod nas. S obzirom na sve navedeno, i prema raspoloživim podacima, može se pretpostaviti da do kraja godine neće doći do promjene deviznih rezervi.

Vezano za **2011. godinu**, očekuje se potpuni oporavak naše ekonomije, započet prethodne godine. Za očekivati je i da se vanjska trgovina značajnije oporavlja. U tom kontekstu, prisutan je znatno brži rast izvoza u odnosu na prethodnu godinu, kao i rast uvoza sa druge strane. U 2011. godini očekuje se da će doći i do rasta investicija u našu ekonomiju. Odnosno, da bi trebalo da dođe do značajnih priliva po osnovu direktnih stranih investicija. Zatim, doći će do ponovnog povećanja strane aktive, koje se ogleda u potpunom prestanku povlačenja sredstva kod komercijalnih banaka u inostranstvu, a doći će i do pojave novih finansijskih proizvoda i do jačanja vraćenog povjerenja u bankarski sektor. Na strani pasive takođe će se desiti promjene - obaveze ponovo počinju da se povećavaju. U ovoj kategoriji, ostale investicije će se povećavati uz pretpostavku da će država povećavati svoje zajmove i zaduživanja kod različitih izvora u inostranstvu, zatim da će se povećati gotovina i depoziti stranih banaka koje banke ulažu u svoje filijale u BiH. Naravno, značajno je istaći da se očekuje i priliv sredstava građanima i to vidu priliva iz inostranstva, ali u znatno sporijem vidu. Uz oporavak naše ekonomije, praćen oporavkom svjetske ekonomije, kao i pozitivan rast, očekuje se i rast deviznih rezervi. Rast deviznih rezervi za ovu godinu bi najviše iznosio 15%.

Na osnovu raspoloživih podataka za prvih deset mjeseci tekuće godine, uočava se da je ukupna novčana masa (M2) zabilježila godišnji rast od 8,8% i time dostigla nivo od oko 13,8 milijardi KM. U pretpostavkama koje su sačinjenje za novčanu masu korišteno je kretanje depozita, koji čine preko 80% novčane mase. Značajnija kategorija depozita u okviru novčane mase su dugoročni depoziti. Sa druge strane, druga kategorija koja ulazi u sastav novčane mase - gotovina izvan banaka - na kraju oktobra meseca 2010. godine je zabilježila pozitivan rast, koja ujedno predstavlja pokazatelj povjerenja u bankarski sektor. Tako u skladu sa predviđenim kretanjem ukupnih depozita do kraja 2010. godine, koji bilježe blagi rast, predviđa se rast i novčane mase skoro u istoj strazmjeri. U skladu s tim, novčana masa će nastaviti svoj rast, ali njen rast će se kretati oko 6% u odnosu na prethodnu godinu. Kao što je već ranije spomenuto, tokom 2011. godine, očekuje se potpuni oporavak naše ekonomije. A taj oporavak se veže i za oporavak na svjetskim tržištima koje rezultira povećanim ulaganjima u naš bankarski sistem, ali i očekivanim prilivom sredstava po osnovu investicija koji će takođe dovesti i do povećanja ukupnih depozita, iako i dalje po minimalnim stopama, ali i do povećanja gotovine izvan banaka. A, kao što je već poznato povećanje depozita dovešće do povećanja novčane mase, kao i povećanje gotovine izvan banaka, iako u manjoj mjeri. Sa druge strane, tokom ove godine se očekuje da će i devizne rezerve ubrzati svoj rast, tako da se može u potpunosti očekivati da i novčana masa nastavi svoj rast iako sa nižom stopom u odnosu na ranije godine, koji će iznositi najviše do 10%. Kao rezultat vraćanja povjerenja stanovništva u bankarski

¹⁶ Tokom 2009. godine i 2010. godine jedino na kraju K3 je ostavren pozitivan rast, a tokom ostalih kvartala je zabilježeno smanjenje.

sistem, tokom ove godine trebalo bi da se desi i mala promjena u strukturi novčane mase, i to minimalno smanjenje udjela depozita u korist povećanje udjela gotovog novca.

Monetarni agregati 2012. - 2013. godine

Za 2012. i 2013. godine se predviđa potpuni oporavak svjetskih ekonomija, kao i nešto brži rast svih privrednih aktivnosti naše ekonomije. Tokom ovog perioda bi trebalo da dođe do snažnog rasta vanjske trgovine, što bi se jednim dijelom odrazilo na kretanje deviznih rezervi. Takođe, se pretpostavlja kontinuiran rast priliva i različitih izvora finansiranja u BiH ekonomiju. Jedan vid priliva jeste povećanje sredstava po osnovu investicija kroz privatizaciju preduzeća (što je odloženo u prethodnim godinama) i izgradnje elektrana. Takođe, u svrhu unaprijeđenja BiH izvoza trebalo bi da se desi poboljšanje položaja BiH izvoznika, kroz povećanje trgovinskih kredita sa povoljnijim uslovima otplate. Svi vidovi priliva bi uticali na kretanje deviznih rezervi u navedenom periodu. Dakle, pretpostavka je, da bi se devizne rezerve, u skladu s tim, vratile na nivo iz ranijih, stabilnijih godina i tako rasle u oko 9% u odnosu na 2011. i oko 10% u odnosu na 2012. godinu. U skladu sa oporavkom naše ekonomije, ponovnim rastom svih privrednih aktivnosti, trebao bi da se desi i rast novčane mase tokom 2012. i 2013. godine. Taj rast bi bio rezultat stalnog priliva sredstava u bankarski sektor u vidu depozita privatnog sektora (koji čine glavnu kategoriju depozita), ali i kroz prilive depozita iz javnog sektora. Rast novčane mase bi takođe bio rezultat i priliva sredstava od procesa privatizacije, kao i priliva od ranije navedenih investicija i novih zajmova. U skladu sa navedenim rastom depozita i drugih vidova priliva, pretpostavlja se lagani ali stabilan rast novčane mase, koji bi se kretao do 12%, odnosno do 15%.

Bankarski sektor u 2010. godini

U 2010. godini bh. bankarski sektor u znatno je lošijoj situaciji u odnosu na 2009. godinu. Ukupan finansijski rezultat ostvaren za devet mjeseci 2010. godine iznosio je -77,1 mil. KM. Ovakav loš rezultat s jedne strane uzrokovan je padom ukupnih prihoda zbog pada kreditne aktivnosti¹⁷, a s druge strane povećanjem ukupnih rashoda.

U 2010. godini došlo je i do pogoršanja kvalitete datih kredita fizičkim i pravnim osobama. Krediti dati fizičkim i pravnim osobama klasificirani u A kategoriju za devet mjeseci 2010. godine iznosili su 76,5%¹⁸, dok su u istom razdoblju prošle godine iznosili 86,1%. Naravno, s druge strane došlo je do povećanja kredita klasificiranih u lošije kategorije (B-E). Ako se uzme u obzir da je u prvih devet mjeseci došlo i do povećanja dospjelih potraživanja po kreditima i poslovima lizinga za 24,7% g/g, evidentno je da se banke susreću sa problemima u naplati što se odrazilo i na kvalitetu kreditnog portfolija. Prema posljednjim dostupnim podacima CB BiH, ukupni krediti¹⁹ za deset mjeseci 2010. godine iznosili su 14,3 mlrd. KM i što predstavlja rast od svega 0,8% g/g. Ovakav rast u biti predstavlja stagnaciju kreditnih aktivnosti, nakon pada koji je zabilježen u prvih sedam mjeseci 2010. godine. Najveće učešće u ukupnim kreditima imaju krediti dati nefinansijskim poduzećima (52,4%), a potom slijede krediti dati stanovništvu (43,9%). Dok krediti nefinansijskim poduzećima bilježe skroman rast od 1,8% g/g, krediti stanovništvu imaju negativan rast od 2,1% g/g.

S druge strane, ukupni depoziti na računima bh. banaka bilježe povećanje u odnosu na prošlu godinu. Za deset mjeseci 2010. godine povećani su za 790,4 mil. KM ili 6,6% u odnosu na isto razdoblje prošle godine i dosegli su iznos od 12,7 mlrd. KM. Najveći doprinos povećanju ukupnih depozita dali su depoziti stanovništva koji u vremenu povećanja nezaposlenosti i pada zaposlenosti, kao i stagniranja plaća pokazuju povećan oprez u upravljanju svojim novčanim sredstvima. Depoziti stanovništva na kraju listopada 2010. godine iznosili su 6,2 mlrd. KM i veći su za 14,6% g/g. Međutim,

¹⁷ Sumiranjem stavki izvješća o dobitku/gubitku bankarskog sektora FBiH i RS dobiveno je izvješće o dobitku/gubitku bankarskog sektora BiH (nekonsolidiran). Prema tom izvješću najveće učešće u ukupnim prihodima imaju prihodi od kamata i drugi prihodi po osnovu datih kredita i poslova lizinga. Pretpostavlja se da poslovi lizinga imaju skromno učešće u poslovnim aktivnostima banaka, tako da se stavka može uzeti kao pokazatelj kretanja kreditnih aktivnosti banaka.

¹⁸ Podaci za kvalitetu kredita i iznos dospjelih potraživanja za bankarski sektor BiH dobiveni su preko podataka za bankarski sektor FBiH i RS koje objavljuju entiteske agencije za bankarstvo.

¹⁹ Podaci o kreditima i depozitima dobiveni od CB BiH.

situacija kod sektora nefinancijskih poduzeća je drukčija. Depoziti ovog sektora za deset mjeseci 2010. godine iznosili su 3,7 mlrd. KM što je neznatno manje u odnosu na isto razdoblje 2009. godine. Na osnovu dosadašnjih kretanja u 2010. godini, do kraja godine može se očekivati stopa rasta ukupnih depozita oko 5% g/g, a ukupnih kredita oko 1% g/g.

Rast kredita i depozita u 2011. godini

U 2011. godini očekuje se izlazak iz stagnacije i postepeni oporavak bh. ekonomije. Rast vanjskotrgovinske razmjene, krajnje potrošnje i investicija trebalo bi rezultirati i rastom BDP-a od 3,2%²⁰. Pozitivnija kretanja očekuju se i na tržištu rada, odnosno prestanak pada broja zaposlenih osoba i postepen rast, pad nezaposlenih osoba, kao i povećanje plaća. Budući da se oporavak ekonomije nastavlja kako u EU, tako i u svijetu²¹, za očekivat je i manji rast doznaka iz inozemstva u 2011. godini koji čine značajan dio sredstava građana u BiH. Iz prethodno navedenog, mogu se očekivati veće stope rasta ukupnih kredita (do 5% g/g) i depozita (od 5% - 10% g/g).

Dosadašnjom praksom, tj. rigidnim uvjetima kreditiranja privatnog sektora i nevoljnosti preuzimanja rizika poslovanja, bankarski sektor nije ostvario niti rast, a u 2010. godini niti pozitivan financijski rezultat²², a niti je bio podrška privatnom sektoru u vremenu recesije i stagnacije. Prvenstveno sektoru poduzeća nedostajala su sredstva za održavanje/širenje poslovanja u 2009. i 2010. godini, što bi, da su imali dostupna sredstva, svakako imalo pozitivan učinak na bh. ekonomiju u ovom razdoblju, pa tako i na sam bankarski sektor. Banke bi trebale poraditi na jačanju i širenju kapaciteta za preciznije procjenjivanje rizika poslovanja i adekvatnije analize tržišta, kao i financijske analize pojedinačnih klijenata. Također, zajedno s nadležnim institucijama, a poučeni međunarodnom praksom, trebale bi raditi na uvođenju novih vrsta koleterala i zaštite od kreditnog rizika.

Rast kredita i depozita u razdoblju 2012. – 2013. godine

U razdoblju 2012. – 2013. godine očekuje se daljnji oporavak ekonomije BiH. Kako se gospodarstvo bude oporavljalo i gospodarske aktivnosti povećavale, tako će se kretati i aktivnosti banaka. Zbog povećanja gospodarske aktivnosti kako u BiH tako i u zemljama okruženja i EU, rast će i vanjskotrgovinska razmjena u BiH, kao krajnja potrošnja, a očekuju se i povećane investicije. U ovom razdoblju za očekivati su i stope rasta ukupnih kredita preko 10% g/g. I na strani depozita doći će do rasta jer se očekuju profitabilnije poslovanje poduzeća, rast stope zaposlenosti i pada stope nezaposlenosti, kao i povećanje rasta stope plata. Prodaja državnih udjela u vlasništvu poduzeća mogla bi se realizirati u ovom razdoblju. Stopa rasta ukupnih depozita u 2012. godini može se kretati od 10% - 12% g/g, a u 2013. godini preko 15% g/g.

Vanjski sektor

Nedavna makroekonomska dešavanja

Globalni ekonomski oporavak je nakon ohrabrujućih podataka o rastu glavnih ekonomskih indikatora (BDP-a i izvoza) u prvoj polovini 2010. u drugj polovini 2010. počeo da usporava jer se američka privreda oporavlja slabije nego što se očekivalo, dok rast u zemljama u razvoju postaje umjereniji. Prognoza rasta svjetskog BDP-a mogla da bude dodatno smanjena zbog globalnih valutnih tenzija i mogućnosti dužničke krize u pojedinim zemljama u Evropi. U drugoj polovini godine se već počeo osjećati smanjen uticaj fiskalnih podsticaja i ciklusa nabavke dotrajalih zalha. Centralne banke su nastavile sa politikom održavanja rekordno niskih referentnih kamatnih stopa kako bi podstakle rast, ali s obzirom da rizici preovladavaju kreditiranje je značajno usporeno.

²⁰ Procjena DEP-a.

²¹ Izvor: European Economic Forecast, Autumn 2010; World Economic Outlook, October 2010.

²² U 2009. godini bh. bankarski sektor ostvario je ukupan financijski rezultat od 24,7 mil. KM, što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodnu godinu od 70%; za devet mjeseci 2010. godine bh. bankarski sektor imao je negativan financijski rezultat od 77,1 mil. KM. Podaci dobiveni na osnovu financijskih izvješća bankarskog sektora FBiH i RS koje proizvode entitetske agencije za bankarstvo.

Posmatrajući dinamiku rasta zemalja iz okruženja, važnih BH trgovinskih i investicionih partnera - EU i Hrvatske i Srbije, možemo uvrstiti da skoro sve zemlje osim Hrvatske imaju sličan trend rasta koji odgovara navodima sa početka poglavlja (oporavak u prvom i drugom kvartalu 2010, i usporavanje u trećem kvartalu 2010). Predvodnica rasta je bila svakako Njemačka sa svojom jakom industrijom za izvoz, ali i Austrija je zabilježila višu stopu rasta BDP-a od prosjeka EU 27. Hrvatska je nakon 6 uzastopnih kvartala pada u K3 2010 izašla iz recesije sa rastom od 0,2% dok je Srbija pratila prosjek EU 27 i iz recesije izašla već u K1 2010.

Pomenuta nesigurnost u pogledu valutnih kurseva posebno je očigledna u slučaju dvije glavne valute - eura i američkog dolara zbog velikih oscilacija u 2010. na koje su uticali prospekti rasta dviju zemalja a posebno često pominjana moguća dužnička kriza u EU. Sve je to imalo direktan uticaj na konkurentnost dviju ekonomija ali posredno i BiH ekonomije zbog vezanosti KM za euro. Od januara do juna 2010. vrijednosti valute eura naprema dolaru su konstantno padale od nivoa 1,45 (uslijed špekulacija o nastanku dužničke krize u EU) da bi u junu 2010 dostigle minimum od 1,2 dolara za 1 euro, a nakon toga kurs je počeo rasti (1,3) sa rastom povjerenja u euro.

Upoređujući svjetske cijene glavnih proizvoda (hrana i piće, metali i nafta) može se primjetiti postepeni porast u gotovo svim kategorijama prema nivoima iz 2007, a posebno je evidentan rast cijena metala (željeza i aluminijuma) koji je dostigao predkrizni nivo. Pomenuti porasti cijena su imali veliki uticaj na visoke nominalne stope rasta uvoza i izvoza u posmatranom periodu, ali krajem 2010. godine efekti cijena će se izgubiti.

Platni bilans Bosne i Hercegovine

Bilans **tekućeg računa** u prvih devet mjeseci 2010. (uključujući procjenu DEP-a za K3 2010.) je iznosio 1,1 milijardi KM što predstavlja smanjenje od 4% u odnosu na isti period 2009. ali i najniži nominalan iznos od 2006. godine. Najveći doprinos smanjenju pomenutog deficita je povoljniji odnos u razmjeni robama, tj. najniži registrovani deficit od kada postoji kvartalno mjerenje u platnom bilansu BiH.

Suficit u bilansu **usluga** od 774,8 miliona KM je nakon sedam uzastopnih kvartala negativnih stopa rasta u drugom i trećem kvartalu 2010. počeo bilježiti blagi pozitivan rast (na osnovu porasta priliva od turizma i međunarodnog transporta, ali i ne toliko značajnih finansijskih i usluga osiguranja) koji nije bio dovoljan da pretekne vrijednosti iz svakako loše 2009. godine. Prihodi od ostalih usluga su i dalje u padu, a tu su naročito interesantne građevinske usluge u inostranstvu koje su najteže pogođene recesijom. Priliv na računu **dohodaka** je u posmatranom periodu iznosio 493,4 miliona KM što predstavlja još veće smanjenje vrijednosti u odnosu na pad iz istog perioda 2009. (20% vs 13%). Kompenzacije zaposlenim su u padu kao i dohodak od investicija s obzirom na otpuštanja radnika, smanjenje plata i gubitke firmi, ali i niske kamatne stope u inostranstvu koje ne donose značajna sredstva investitorima.

Značajan izvor finansiranja robnog deficita - **tekući transferi** (2,2 milijarde KM), u svijetlu recesijskih kretanja i neizvjesnosti i dalje bilježe pad (9%) ali po nižoj stopi u odnosu na prosjek iz 2009. (-16%). a ni do kraja godine se ne očekuju bitnije promjene sve dok se ne stabilizuje tržište rada u međunarodnim okvirima (posebno EU) i percepcije rizika za globalni ekonomski oporavak.

Saldo **kapitalnog i finansijskog računa** (1,1 milijarda KM) je značajno umanjen s obzirom na nižu potrebu za finansiranjem deficita na tekućem računu, ali i uslijed negativnog priliva FDI i slabije dostupnosti inostranih izvora finansiranja. U okviru stand by aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom u posmatranom periodu došlo je do realizacije druge i treće tranše kredita u iznosu od oko 271 milion KM u prvom kvartalu 2010. Ostala nova zaduživanja sektora vlade i ostalih nevladinih sektora su iznosila oko 510 miliona KM što je niže za 20% u odnosu na isti period 2009. Komercijalne banke BiH su nastavile sa smanjenjem svoje inostrane aktive i pasive kako bi umanjile zaduživanja prema inostranstvu i poboljšale likvidnost. Prethodno napomenute obaveze/odlivi kao i znatno niži ino-prilivi su doveli do značajnog smanjenja **deviznih rezervi** na računu Centralne banke BiH (kako bi se finansirao deficit na tekućem računu) od 584 miliona KM na kraju septembra 2010. (u odnosu na kraj decembra 2009.)

Srednjoročni makroekonomski scenario

Poslije krhkog i neravnomjernog globalnog oporavka u 2010., srednjoročne prognoze (2011-2013) su da će svjetski rast BDP-a biti predvođen zemljama u razvoju (Brazil, Indija i Kina) a kretaće se u okvirima od 3-4,5% (usporeniji rast u 2011 i nešto ubrzaniji u 2012 i 2013). Pretpostavke za glavne trgovinske partnere Bosne i Hercegovine su da će zemlje EU nakon rasta BDP-a od 1,8% u 2010. u 2011. usporiti sa stopom od 1,7%, a u 2012 uhvatiti zalet sa rastom od 2%. Hrvatska će i 2010. okončati sa negativnim rastom a pozitivan rast BDP-a slijedi tek u 2011. I to 1,5% dok se u 2012. očekuje nešto ubrzaniji rast od 2,1%. U Srbiji se do 2012 očekuje rast BDP-a od 3%. Prospekti rasta BH ekonomije kretaće se u skladu sa rastom tražnje i priliva kapitala iz zemalja EU jer su domaća tražnja i investicije još uvijek slabi. Upravo je pad domaće tražnja bio jedan od glavnih razloga smanjenja deficita na tekućem računu u 2010. (drugi razlog su bile povoljne cijene uvoznih roba).

Pogoršanje deficita *na tekućem računu* u **2011.** će nastati uslijed nominalnog rasta uvoza roba od 15% koje se djelimično može opravdati višim proiciranim cijenama nafte, hrane i ostalih berzanskih roba kao i postepenim oporavkom BH industrije za izvoz i djelimično za rast domaće potrošnje. Suficit na računu *usluga* će uzletiti na krilima rasta ekonomija iz okruženja a rast neto priliva u 2011 će se kretati oko 20%. Time će se povratiti veliki značaj koji ima u finansiranju deficita u trgovini robama. *Dohoci i tekući transferi* nakon oštrog pada u 2009. I 2010. postepeno će rasti od 2011 I time se oporaviti od krize koja je na pomenute kategorije imala izražen negativan uticaj. Rast neto transfera će biti odraz oporavka ekonomije EU (gdje je i živi i radi najveći broj naše dijaspori i sezonskih radnika) i veće mobilnosti rada u regionu. U 2011. se očekuje oporavak *finansijskih priliva* najvećim dijelom uslijed porasta direktnih stranih ulaganja u privatizaciju ili dokapitalizaciju postojećih preduzeća. Finansiranje putem vanjskog zaduživanja sektora vlade će se odvijati u planiranim okvirima u skladu sa Stand-by aranžmanom sa MMF-om i ostalim planiranim projektima Svjetske banke, EBRD-a, Evropske Unije itd. Postepeno povećanje domaće potrošnje i rast investicija će povećati tražnju privatnog sektora za pozajmicama iz inostranstva a tzv Bečka inicijativa će osigurati mogućnost rasta pasive bankarskog sistema.

Povećanje *deviznih rezervi* će i dalje predstavljati garant stabilnosti funkcionisanja valutnog odbora sa više od 100% pokrivenosti monetarnih obaveza. Projekcija platnog bilansa za period **2012-2013.** kaže da će se deficit *na tekućem računu* održati na nivou od -7,6% do -7,2% učešća u BDP-u BiH postepenim oporavkom uvoza roba podstaknutog kako realnim rastom tako i rastom cijena (naročito nafte i gasa). Izvoz roba će rasti u skladu sa povećanom tražnjom i cijenama ali uslijed niske osnovice trgovinski deficit će se sve više produbljivati. Oporavkom svjetske ekonomije rasti će i prihodi od *turizma i putovanja* u BH, ali i prihodi od pružanja *građevinskih usluga* koje su najteže pogođene recesijom. Rast priliva od pružanja usluga će u 2012. iznositi 21% a u 2013. 19%. Rast uvoza usluga će biti 11% za obje posmatrane godine. U skladu sa rastom prihoda u inostranstvu rasti će i *tekući transferi* u BiH 7% i 6% (u 2012 i 2013) dok će se dohoci održavati na tek 1% rasta do 2013.

Finansiranje iz *direktnih stranih ulaganja* će se povećavati ne samo zbog kupovine preduzeća (ili dijela preduzeća) kroz proces privatizacije, nego i uslijed poboljšanja poslovne klime sve više će se pojavljivati i *greenfield ulaganja*. Finansiranje iz *ostalnih investicija* će bilježiti sve niže stope rasta a veće servisiranje duga u 2013 je povezano sa početkom otplate duga u skladu sa Standby aranžmanom sa MMF-om što će ograničiti mogućnost uzimanja ili servisiranja nekog novog duga. Izračun MMF-a u posljednjem izvještavanju po članu IV iz 2010. je da će se ukupan vanjski dug BiH sa pretkriznih 48% BDP-a povećati na 60% BDP-a u 2012. što je i kao tako nisko u odnosu na zemlje u regionu. U istom izvještaju se napominje da je BH vanjska pozicija naročito ranjiva na šokove realne deprecijacije KM-a, nekamatne šokove na tekućem računu i usporen rast BDP-a.

Vanjskotrgovinski balans

Trenutno stanje

U 2010. godini u BiH treba očekivati slab ekonomski rast, jer turbulencije na finansijskom tržištu prošle godine snažno su pogodile realne ekonomije širom svijeta. Zemlje u razvoju čiji se ekonomski rast oslanja na strane direktne investicije i koje imaju uvozno zavisnu ekonomiju biće suočene sa: otežanim pristupom inostranim izvorima finansiranja, nižim prilivom stranih direktnih investicija i manjom inostranom tražnjom, otežanim uslovima za dobijanje potrošačkih i investicionih kredita, a

sve to zajedno usloviće sporiji privredni rast u narednom periodu. Slabljenje recesije u EU i susjednim zemljama u 2010. godini bi trebao donekle rehabilitirati BiH izvoz koji bi ponovo trebao početi da raste, a sa njim i cjelokupna ekonomija (BDP). Prema procjenama DEP-a **izvoz roba i usluga** u 2010. godini će rasti po stopi od 14,9% (izvoz samih roba 22,4%), dok će **uvoz roba i usluga** bilježiti rast od oko 4,1%. Na strani izvoza očekuju se veće stope rasta aluminijuma oko 18%, željeza i čelika čak do 60% koji je rezultat niske osnovice u prošloj godini, zatim rasta cijena i djelimičnog rasta izvozne tražnje. Očekuje se i značajan rast anorganskih proizvoda u iznosu od nevjerovatnih 97,5% zbog proširivanja kapaciteta u Soda-so Lukavc u četvrtom kvartalu 2009. godine. Kod uvoza se očekuje značajan rast mineralnih proizvoda gdje dominiraju nafta i naftni derivati od 25% i anorganskih hemijskih proizvoda u visini od 22%. Izvoz drvne industrije u 2010. godini će pasti za 1,4%. Međutim, ohrabruje činjenica da će rasti izvoz namještaja po stopi od 30,1% i očekuje se sve više prestrukturiranje proizvodnje i izvoza sa drvne industrije na proizvodnju i izvoz namještaja koji ima značajniji vrijednosni efekat, a sam namještaj spada u trajna potrošačka dobra čija će tražnja svakako rasti oporavkom ekonomija EU i trgovinskih partnera BiH.

Projekcije vanjskog sektora BiH za 2011. godinu

Tokom 2011. godine predpostavlja se da će doći do oporavka BH ekonomije koja će rezultirati rastom nominalnog BDP-a za 5,64%. Očekivanja su da će tokom 2011. godine **izvoz roba i usluga** imati nominalni rast od 14,9% (izvoz samih roba 14,3%). Rezultat ovako značajnog rasta izvoza biće potpuni oporavak ekonomija EU i rast njihove potražnje za inermedijalnim dobrima gdje spadaju metali, koji su najznačajnija izvozna kategorija BiH. Od metala BiH će najviše izvoziti željezo i čelik, njihove proizvode te aluminijum. **Uvoz roba i usluga** će rasti po stopi od 15,3%.

Prema procjenama DEP-a izvoz željeza i čelika u 2011. godini rasti će po stopi od 30%. Ovako značajan rast izvoza željeza i čelika biće rezultat integralne proizvodnje u kompaniji „Mittal Steel“ Zenica koja je kupila rudnik „Arcelor Mittal“ u Prijedoru od koga će nabavljati metalnu rudu i neće biti potrebe za uvozom iste, ali će se značajno umanjiti izvoz metalne rude. Uvoz željeza i čelika će bilježiti mali rast na nivou od 1%, što će doprinjeti i smanjenju trgovinskog deficita u ovoj kategoriji proizvoda. Izvoz proizvoda od željeza i čelika će pratiti stopu rasta željeza i čelika, ali u nešto manjem obimu i za 2011. godinu iznosiće 15%, a i uvoz ovih proizvoda rasti će po istoj stopi od 15%.

Izvoz aluminijuma će rasti po stopi od 18% zbog povećane proizvodnje, ali i rasta cijena na svijetskom tržištu. Kompanija „Alumiji“ Mostar ima potpisan ugovor sa kompanijom „Daimler Chrysler“ koja je proizvođač automobila, a očekivanja su da će do 2011. godine doći do potpunog oporavka auto-industrije što će biti jedan od razloga za rast izvoza aluminijuma. Stopa uvoza aluminijuma će pratiti stopu izvoza, ali u malo skromnijem obimu i iznosiće 16%. Izvoz u sektoru mašina, aparata i opreme će blago rasti u 2011. godini do 4%, dok će uvoz mašina, aparata i opreme takođe će da raste, ali po znatno višim stopama od 20% u 2011. Ovako značajan rast uvoza ove kategorije proizvoda možemo prepisati oporavku BH ekonomije od ekonomske krize i potrebe za novim mašinama i opremom kako bi se na vrijeme i na najbolji mogući način zadovoljile potrebe inostranih partnera, kupaca naših proizvoda. Izvoz mineralnih proizvoda gdje dominira izvoz električne energije i nafte, zabilježiti će povećanje od 12%, dok će uvoz mineralnih proizvoda gdje dominiraju nafta i naftni derivati rasti po stopi od 15,5%.

Projekcije vanjskog sektora BiH za 2012. godinu

U 2012. godini će doći do potpunog oporavka BH ekonomije. Nominalni BDP će rasti po stopi od 8,04%. **Izvoz roba i usluga** će rasti po stopi od 14,5% (izvoz samih roba 12,8%), dok će **uvoz roba i usluga** rasti po nešto nižoj stopi od 11,9% što će doprinjeti smanjnu trgovinskog deficita koji je proteklih godina predstavljao jedan od najvećih problema BH ekonomije. Tokom 2012. godine na strani izvoza najviše će rasti izvoz električne energije po stopi od 18% pod pretpostavkom da će biti pokrenuta termoelektrana u Stanarima koja će biti namjenjena isključivo za izvoz električne energije. Na strani uvoza najveći rast će imati mašine, aparati i oprema i to po stopi od 18%. Ovako značajna stopa rasta uvoza ove kategorije proizvoda biće rezultat potražnje domaćih proizvođača zbog rasta investicija od 12%. Izvoz željeza i čelika u 2012. godini će bilježiti stopu rasta od 14,5% zbog već pomenute integralne proizvodnje koju će „Mittal Steel“ pokrenuti 2011. godine, a izvoz proizvoda od

željeza i čelika rasti će po nešto manjoj stopi od 11%. Uvoz željeza i čelika bo trebao rasti po stopi od 1%, odnosno da zadrži rast kao i u 2011. godini te će se nastaviti trend smanjenja, a možda i potpunog ukidanja trgovinskog deficita u ovoj kategoriji proizvoda, ali predviđa se da će se proizvodi od željeza i čelika uvoziti po stopi od 14%. Izvoz aluminijuma će i u 2012. godini nastaviti pozitivan trend i rasti će po stopi od 8%, dok zabrinjava činjenica da će uvoz aluminijuma prema projekcijama DEP-a rasti po stopi od 12%, prije svega zbog rasta cijena glinice, osnovne materije koja je neophodna za proizvodnju aluminijuma.

Smatra se da će namještaj usljed presruktuiranja proizvodnje sa drvne industrije u proizvodnju namještaja predstavljati jedan od najznačajnijih izvoznih potencijala BiH i očekuje se da će u 2012. godini rasti po stopi od 12%. Značajnu stopu rasta uvoza u 2012. godini imaće nafta i naftni derivati od 12%, ovaj rast uvoza nafte biće prouzrokovan rastom industrijske proizvodnje u BiH, ali i rastom cijena od 5,1%. Uvoz anorganskih proizvoda će takođe nastaviti rast i u 2012. godini će iznositi 15%, ali i izvoz će rasti po istoj stopi tako da do značajnijih promjena u strukturi trgovinskog deficita neće doći zbog ove kategorije proizvoda.

Projekcije vanjskog sektora BiH za 2013. godinu

2013. godina će biti godina „smirivanja“ BH ekonomije nakon turbulentnih promjena izazvanih ekonomskom krizom krajem 2008., tokom 2009. i početkom 2010. godine te poboljšanja i „procvata“ ekonomske aktivnosti tokom 2011. i 2012. godine koje će obilježiti značajne stope rasta BDP-a, promjena izvoza, uvoza, trgovinskog deficita i mnogih drugih ne manje važnih ekonomskih pokazatelja. Tokom 2013. godine očekuje se rast **izvoza roba i usluga** od 15,4% (izvoz samih roba 14,3%) i sve veća orijentacija izvoza prema tržištima EU. **Uvoz roba i usluga** će takođe rasti i to po stopi od 11,6%. Očekivanja su da će se u 2013. godini najviše izvoziti električna energija i to u vrijednosti od 1,3 milijarde KM i stopom rasta od 22%, ovako značajnom izvozu električne energije najveći doprinos daće termoelektrana u Stanarima za koju se očekuje da će tokom 2013. godine raditi punim kapacitetom, nakon njenog pokretanja u 2012. godini. Na strani uvoza dominiraće nafta i naftni derivati sa vrijednošću uvoza od 3,4 milijarde KM i stopom rasta uvoza od 10%. Kao i u predhodnoj 2012. godini tako i tokom 2013. godine kada će investicije rasti 17% prouzrokovaoće značajnu potrebu za potrošnjom nafte i naftnih derivata, takođe i nastavak rasta uvoza vozila od 10% doprinjeće rastu potrebe za potrošnjom nafte i njenih derivata. Cijena nafte i naftnih derivata takođe će rasti po stopi od 5,1%.

Od intermedijarnih proizvoda najviše će se trgovati kao i u predhodnim godinama sa željezom i čelikom, aluminijumom, te njihovim proizvodima. Tokom 2013. godine očekuje se rast izvoza željeza i čelika od 12% zahvaljujući spomenutoj integralnoj proizvodnji u kompaniji „Mittal Steel“ Zenica, a i rastu izvoznih cijena od 4,6%, dok na drugoj strani stopa rasta uvoza željeza i čelika biće u stagnaciji i imati blagi rast od samo 1%. Aluminijum će se znatno više uvoziti tokom 2013. godine i ostvariće stopu rasta od 15%. Za razliku do željeza i čelika gdje su velike razlike u stopama rasta uvoza i izvoza, kod aluminijuma to neće biti slučaj i stopa rasta izvoza iznosiće 15%. Značajan deficit prouzrokovaoće značajan uvoz mašine, opreme i aparata za kojima će biti velika potražnja prouzrokovana spomenutim rastom investicija. Očekivana vrijednost uvoza ove kategorije proizvoda biće 3,3 milijarde KM i stopom rasta od čak 18%, a i cijene će rasti po stopi od 3,1%, dok će izvoz iznositi 892 miliona KM i imati rast od 15%. U ovoj kategoriji proizvoda najviše se izvoze rezervni dijelovi za poznate svjetske auto-industrije.

Projekcije za SDU i privatizaciju 2010-2013.godine

Za 2010. godinu se očekuje ukupna strana ulaganja u iznosu od 200-400 miliona KM

Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u BiH direktna strana ulaganja u prvih devet mjeseci 2010. godine su iznosila 87,4 miliona KM što predstavlja smanjenje u odnosu na ulaganja u istom periodu 2009. godine za 69,7%. Ako se uzme u obzir dosadašnje ulaganje i prosjek smanjenja ulaganja u ovoj godini od 69,7%, u četvrtom kvartalu se može očekivati oko 60-100 miliona KM, odnosno ukupno u 2010. godini do 150 miliona KM.

Pored ovoga, ukupno strano ulaganje bi se moglo povećati za još 150-200 miliona KM od ulaganja ETF grupe (Energy Finacing Team) koja je potpisala koncesione ugovore za izgradnju temoelektrane Stanari“, proširenje postojećeg rudnika, te za izgradnju hidroelektrane „Ulog“. Ukupna ulaganja u ova dva projekta će iznositi 1,4 milijarde KM do kraja 2016 godine²³. Postojećom dinamikom ulaganja ETF grupacije obezbjedila bi godišnje od kraja 2010. godine do 2014.godine u prosjeku oko 100-300 miliona KM direktnih stranih ulaganja. „KaztransGas“ iz Kazahstana će kao strani partner (75% ulaganja) sa Opštinom Zenica (35% ulaganja) trebao uložiti oko 500 miliona KM u roku od 5 godina. Time bi u prosjeku godišnja direktna strana ulaganja, u zavisnosti prema dinamici gradnje) u TE Zenica bila oko 100 mil. KM. Vlada FBiH (03.2010.godine) dala je saglasnost za nalaženje strateškog partnera sa učešćem do 70% direktnih stranih ulaganja za izgradnju: TE Tuzla Blok 7, u kupnom iznosu od 1,15 milijardi KM SDU; RiTE Kongora u ukupnom iznosu od 1,5 milijardi KM SDU;²⁴

Prema tome ukupna strana ulaganja bi do kraja 2017. godine (za period od 6 godina), do kada je predviđen završetak radova na ove dvije termoelektrane bi iznosio oko 2,6-3 milijarde KM. Što bi obezbjedilo SDU u prosjeku godišnje oko 500-600 miliona KM. Proces privatizacije državnog udjela u vlasništvu preduzeća u ovoj godini do sada nije imao rezultata.

Za 2011. godinu se očekuje oko 950 miliona-1,5 milijardu KM direktnih stranih ulaganja

U 2011. godini se takođe može očekivati početak prolongiranog procesa privatizacije firmi u državnom vlasništvu prema planu privatizacije iz 2010. godine²⁵ što bi moglo donijeti SDU do 150 miliona KM ulaganja u firme sa većinskim državnim vlasništvom.

Očekuje se konačna realizacija privatizacije Bosnalijek dd Sarajevo biti prioritet (za otprilike 26,7 miliona KM). Prema planu iz 2010. godine realno je očekivati od privatizacije firmi u državnom vlasništvu u iznosu od 350,64 KM (prema knjigovodstvenoj vrijednosti: "Aluminij" d.d. Mostar 75,1 mil. KM, "Hidrogradnja" d.d. Sarajevo 47,4 mil. KM, "Energoinvest" d.d. Sarajevo 147,9 KM, "Šipad export-import" d.d. Sarajevo 8,5 mil. KM, "Remontni zavod Travnik" d.d. Travnik 6,9 mil. KM, "Unis-udružena metalna industrija" d.d. Sarajevo 32,41 mil. KM). SDU u ostale sektore prema prosjeku iz prethodnih godina bi mogla iznositi od oko 600 miliona KM (uzimajući u obzir već otpočeti proces izgradnje „TE Zenica „100 miliona KM SDU za ovu godinu). Izgradnja „RiTE Stanari“ bi trebali da obezbjede oko 200-300 miliona KM SDU. Još neizvjesno pronalaženje inostranog partnera za projekte u „TE Tuzla Blok 7“, i „RiTE Kongora“ koji bi u prosjeku godišnje trebali da imaju ulaganja 500-600 miliona KM SDU.

Za 2012. godinu se očekuju direktna strana ulaganja u iznosu od 1,2-1,63 milijardi KM.

U 2012. godini očekuje se nastavak privatizacije u iznosu 216 miliona KM²⁶, sljedećih preduzeća u državnom vlasništvu:

- "Sarajevo-osiguranje" dd Sarajevo u iznosu od 26,93 miliona KM;
- "Energopetrol" d.d. Sarajevo u iznosu od 15,19 miliona KM;
- "Fabrika duhana Sarajevo" d.d. Sarajevo u iznosu od 51,15 miliona KM (odluka vlade)
- "KTK" d.d. Visoko u iznosu od 69,63 miliona KM uz prethodnu odluku vlade FBiH;
- "Željezara Zenica" d.o.o. Zenica u iznosu od 53,11 miliona KM (Iznos od 103 mil. KM umanjen za 50 mil. KM da bi se riješio iznos potraživanja).

²³ Od toga ulaganja u „TE Stanari“ (u roku od 46 mjeseci od 2010-2014. godine) 1,1 milijardi KM i prateće proširenje kapaciteta postojećeg rudnika uglja „Stanari“ od oko 230 miliona KM te hidroelektrana „Ulog“ (do 2016. godine) sa 130 miliona KM godišnje.

²⁴ Ukoliko se pokaže uspješnim u pronalaženju strateškoga partnera ovaj bi se model primjenio i sljedeće godine za: „TE Kakanj Blok 8“ u iznosu od oko 1 milijarde KM SDU, „RiTE Bugojno“ u iznosu od oko 800 miliona KM SDU, „RiTE Banovići“ u iznosu od oko 1 milijarde SDU.

²⁵ Planirana dinamika privatizacije iz prethodne godine je usporena zbog postojećih sudskih sporova, konstituisanja vlasti i nastavka ekonomske krize u svijetu.

²⁶ međutim ako se privatizacija BH Telekoma BH provede u 2012. godini ukupan iznos bi bio od 1-2 milijarde KM.

Iznos od eventualne prodaje BH Telekoma dd Sarajevo (780 miliona KM prema knjigovodstvenoj vrijednosti) u slučaju porasta tržišne vrijednosti ove firme od 20-50% na berzi (usljed oporavka ukupne privredne situacije) bi mogao biti i do 1.5-2 milijarde KM. Nastavak ulaganja u elektroenergetski sistem bi trebao dostići oko 500-1000 miliona u zavisnosti od ostvarene dinamike ulaganja u prethodnim godinama (u slučaju kašnjenja u prethodnim godinama bila bi 1 milijarda KM SDU). Ako bi se „redovna“ SDU povećala na prosjek iz prethodnih godina, prije krize tj. u 2006/2007 godini, iznosila bi oko 970 miliona KM. Tu su još ulaganja ETF grupe u „TE Stanari“ sa ulaganjima od oko 250-300 miliona KM i SDU u ostale sektore u prosjeku od oko 600 miliona KM.

Takođe bi počela izgradnja dvije prethodno navedene termoelektrane. Ako se uspiju pronaći inostrani partneri mogla bi se očekivati početna ulaganja od oko ukupno 500 miliona na oba gore navedena projekta.²⁷

Direktna strana ulaganja u 2013. godini bi bila od oko 1,5-1,8 milijardi KM.

Ulaganje u energetski sektor FBiH od oko 350 miliona KM (ulaganje ETF grupe prosječno godišnje oko 300 miliona KM) uz prosjek ulaganja u ostale sektore od oko 500-700 miliona KM. Tu je i nastavak ulaganja u dvije termoelektrane u prosjeku od oko 800 miliona KM. Nastavak privatizacije bi obezbjedio dodatnih 100-200 miliona KM.

Tabela 1: Plan investicija u energetski sektor BiH

	Energetski sektori	Svote u milijunima KM				
		Razdoblje ulaganja				
		do	2011.-	2016.-	Ukupna	%
		2010	2015	2020	ulaganja	
1.	Elektroenergetski sektor	2,87	2,932	2,038	7,84	73,2%
1.1.	EP BiH	1,056	972	812	2,84	26,5%
1.2.	EP HZHB	991	826	299	2,116	19,7%
1.3.	EP RS	665	993	776	2,434	22,7%
1.4.	Elektroprijenos BiH	146	137	150	433	4,0%
1.5.	NOS BiH	12	4	0	16	0,1%
2.	Rudnici ugljena	526	682	417	1,624	15,1%
2.1.	Federacija BiH	314	282	137	732	6,8%
2.2.	Republika Srpska	212	400	280	892	8,3%
3.	Plinski sektor	162	167	23	352	3,3%
4.	Naftni sektor	629	271	0	900	8,4%
	Ukupne investicije	4,187	4,051	2,478	10,716	100,0%

Izvor: Studija energetskog sektora u BiH (ESSBiH finansiran od svjetske banke)

²⁷ Prema Studiji energetskog sektora u BiH (ESSBiH finansiran od svjetske banke) direktno strano ulaganje (FDI) u energetski sektor trebalo je do kraja 2010.godine biti oko 1-1,5 milijarde KM i za period 2011-2015. godine bi još moglo iznositi 1,5-2 milijarde KM. Kako su izostala ulaganja u 2009. godini i 2010. godini zbog ekonomske krize ali i procesa restrukturiranja elektroenergetskog sektora u FBiH provođenje ovoga plana je odgođeno pa se u 2010. i 2011. godini očekuje početak ulaganja iz sredstava kredita.

3. JAVNE FINANSIJE

Prihodi od indirektnih poreza – tekući trendovi

Prvi efekti globalne ekonomske krize u Bosni i Hercegovini osjetili su se krajem 2008. godine. Pad ekonomske aktivnosti i potrošnje stanovništva odrazili su se i na javne prihode BiH. U zadnjem kvartalu 2008. godine zabilježen je pad prihoda od indirektnih poreza, koji se nastavio tokom cijele 2009. godine. Najveći pad u 2009. godini zabilježen je kod prihoda od carina, koji je pored snažnog pada uvoza, uzrokovan i nastavkom primjene odredbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Uprkos efektima izmjene politike u oblasti akciza i putarine u drugom polugodištu, uslijed smanjenja gotovo svih komponenti bruto društvenog proizvoda, na kraju 2009. godine je zabilježen pad prihoda od indirektnih poreza u iznosu od 9,9%. U 2010. godini je ponovo nastupio rastući trend prihoda. Prema preliminarnom izvještaju UIO, u periodu I-X 2010. godine naplaćeno je 3.944,78 mil KM neto prihoda od indirektnih poreza, što je za 6,86% više nego u istom periodu prethodne godine. Zaustavljanje negativnog trenda iz 2009. godine rezultat je postepene stabilizacije i oporavka privrede, kao i efekata izmjene politike u oblasti indirektnog oporezivanja. Prema projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje u 2010. godini se očekuje skroman nominalni rast bruto društvenog proizvoda od 2,2%. Pored toga, rast prihoda je velikim dijelom uzrokovan efektima izmjene stope posebne akcize na duhana počev od 1.1.2010. godine. Treba, takođe, imati u vidu i odložene efekte izmjene stope putarine, kao i efekte izmjene stope akcize na duhan od 1.7.2009. godine, a koji su se ispoljili u prva dva kvartala 2010. godine.²⁸

Projekcije prihoda od indirektnih poreza od 2011. do 2013. godine

U procesu izrade projekcija prihoda od indirektnih poreza izrađena su dva scenarija, osnovni i programski scenario.

Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza za period od 2010. do 2013. godine baziran je na sljedećim postavkama:

- a) prognozama makroekonomskih pokazatelja izrađenim od strane Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) za pomenuti period,
- b) daljoj primjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u skladu sa dinamikom smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU,
- c) primjeni čl. 21 Zakona o akcizama, koji podrazumijeva kontinuirano usklađivanje stopa akciza u BiH sa minimalnim standardima u EU.

Projekcije uključuju efekte povećanja posebne akcize na duhan u 2011. godini sa 0,30 na 0,45 KM po pakovanju, kao i planiranog kontinuiranog povećanja iste u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po pakovanju cigareta. Uvažavajući tekuće trendove, istorijska kretanja i sezonske sheme očekuje se da će se u 2010. godini naplatiti 4.708,1 mlrd KM prihoda od indirektnih poreza ili 6,1% više nego u 2009. godini. S obzirom na očekivanja da će u narednom trogodišnjem periodu ekonomija Bosne i Hercegovine polako izaći iz recesije i zabilježiti kontinuirani rast, projektovan je rast prihoda od indirektnih poreza u 2011., 2012. i 2013. godini u visini od 6,2%, 7,3% i 6,5% respektivno (tabela 1).

Programski scenario polazi od pretpostavke ukidanja carinskog evidentiranja od 1% na carinsku osnovicu na sva dobra koja se uvoze počev od drugog kvartala 2011. godine za što postoji podrška od strane Upravnog odbora UIO. Ovom mjerom bi se sve kompanije koje posluju u BiH stavile u ravnopravan položaj, a rasterećenje troškova inputa omogućava ispoljavanje pozitivnih efekata ekonomije obima. S obzirom da je za ukidanje carinskog evidentiranja potrebna izmjena Zakona o carinskoj politici BiH mogućnost i vrijeme eventualne implementacije ove mjere ovisi o tempu konstituiranja nove vlasti u BiH. Procjenjuje se da bi efekti navedenih zakonskih izmjena, ukoliko se primjenjuju počevši od drugog kvartala 2011.g., uzrokovali gubitke u iznosu od cca 35 mil KM u 2011. godini (30 mil carine i 5 mil PDV) ili 0,12% BDP-a.

²⁸ Ukoliko se žele izolirati svi efekti izmjene zakonske regulative na naplatu indirektnih poreza u 2010 godini, trebalo bi, pored navedenih, isključiti odložene efekte izmjene ostalih odredbi u oblasti akciza, efekte izmjene carinskih stopa prema odredbama SSP-a, te efekte svih zakonskih izmjena na ubiranje prihoda od PDV-a, obzirom da akcize, putarina i carine ulaze u osnovicu za obračun PDV-a.

PDV

Prema preliminarnom izvještaju UINO, u prvih deset mjeseci 2010. godine ostvareno je 3.034,41 mil KM bruto prihoda od PDV-a, što je za 3,19% više u odnosu na isti period prethodne godine. Analiza strukture ovih prihoda pokazuje da su prihodi od PDV-a na uvoz u istom periodu porasli za 6,65%, dok je kod PDV-a naplaćenog po poreskim prijavama zabilježen pad od 1,65%. Suma ostalih kategorija bruto prihoda od PDV-a (automatski razrez, jednokratne uplate i dr) bilježi rast od 11,18%. Rast neto prihoda od PDV-a je stabilan u posljednjih pet mjeseci 2010.g. i kreće se od 3 do 5%. U ovoj stopi rasta sadržani su i prihodi od PDV-a na dodatno ubrane akcize na cigarete i putarine. Projektovano je da će do kraja godine biti prikupljeno 2.941,6 mil KM neto prihoda od PDV-a, što je za 4% više od naplate u 2009. godini. Projekcije PDV-a za period 2011-2013.g. prate projektovani rast potrošnje (DEP), odnosno 6,0%, 6,5% i 6,4% respektivno.

Akcize

Prema preliminarnom izvještaju za oktobar 2010. godine, u prvih deset mjeseci 2010.godine naplaćeno je za 13,7% akciza više nego u istom periodu prethodne godine. Zbog neravnomjerne raspodjele efekata novog Zakona o akcizama u 2010.g. došlo je do postepenog usporavanja rasta ovih prihoda. Snažan rast akciza potiče prvenstveno od rasta prihoda od akciza na duhan (32,19 % u prvih deset mjeseci 2010. godine), usljed povećanja stope posebne akcize. Kod akcize na derivate nafte je u istom periodu zabilježen neznatan rast od 0,31%, dok ostale kategorije akciza bilježe pad naplate. Do kraja godine se očekuje naplata u iznosu od 1.149,3 mil KM, što je za 15,2% više nego u prethodnoj godini. Projekcije prihoda od akciza u narednim godinama (2011-2013.godine) bazirane su na DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja, prvenstveno realnog rasta potrošnje i bruto društvenog proizvoda. Projekcije uključuju efekte povećanja posebne akcize na duhan u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po pakovanju cigareta.

Putarine

U prvih deset mjeseci zabilježen je rast prihoda od putarine od 24,46%. Nakon snažnog rasta ovih prihoda u prva dva kvartala 2010 godine, 58,2% u prvom i 69,7% u drugom kvartalu, što je prvenstveno uzrokovano odloženim efektima povećanja stope sa 0,15 na 0,25 KM/l od 1.7.2009, u trećem kvartalu je ostvaren rast od samo 2,5%. U posljednjem kvartalu se takođe očekuje usporavanje treća naplate. Projekcija za 2010. godinu iznosi 306,4 mil KM, što je za 22,5% više od naplate u prethodnoj godini. Budući da se u bližoj budućnosti ne planira dalje usklađivanje stope akciza na naftne derivate sa standardima EU, efekti novog Zakona su ograničeni samo na prvo polugodište 2010.g, dok je u periodu od 2011. do 2013. godine rast ovih prihoda projektovan u skladu sa projekcijama bruto društvenog proizvoda DEP-a, odnosno 3,2%, 5,5% i 5,4% respektivno.

Carine

Odredbe Privremenog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH (SSP) sa Evropskom unijom koje su stupile su na snagu 1.7.2008. godine značajno su uticale na ubiranje carinskih prihoda, obzirom da propisuju istovremeno ili postepeno (do 2013.godine) ukidanje carina na uvezenu robu porijeklom iz EU. U 2009. godini zabilježen je pad ovih prihoda za 46,8% u odnosu na 2008. godinu, dok je u I-X 2010. godine zabilježen pad od 15% u odnosu na isti period 2009. godine. U skladu sa tekućim trendovima i prognozama uvoza i izvoza, uključujući i evidentne promjene izvoznih tržišta prema tržištu EU, projektovano je da će do kraja godine biti naplaćeno 292,3 mil KM ovih prihoda. U narednim godinama predviđen je umjereniji proces smanjivanja carinskih stopa, obzirom da su iste već ukinute na značajan dio uvoza porijeklom iz EU. Iz tog razloga, kao i zbog projektovanih stopa rasta uvoza u periodu 2011-2013, odnosno 15,3%, 11,9% i 11,6% respektivno, ne očekuje se toliko snažan pad ovih prihoda kao u proteklom periodu.

Ukupno

S obzirom na gore navedeno, nakon pada prihoda od indirektnih poreza u 2009. godini, i blagog rasta u 2010.godini u narednom periodu očekuje se postepeni oporavak ekonomije i potrošnje, a time i veći prihodi od indirektnih poreza. Proces svodjenja uvoza dobara porjeklom iz EU na bescarinsku

osnovu je već obuhvatio većinu dobara, tako da efekti smanjenja ili ukidanja carina u narednim godinama neće imati veće negativne efekte po prihode od carina. S druge strane, rastu prihoda značajno će doprinijeti i kontinuirano povećanje stope posebne akcize na cigarete, odnosno usklađivanje stopa akciza u BiH sa tekućim minimalnim standardima u EU. Ipak, potrebno je naglasiti, da s obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i svijetu, ostvarenje projektovanog nivoa prihoda od indirektnih poreza u razdoblju 2010-2013 je podložno određenim rizicima:

- projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za izvršenje projekcija makroekonomskih pokazatelja Direkcije za ekonomsko planiranje. Svako odstupanje ovih parametara od projektovanih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.
- dinamika i tempo oporavka glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) su i dalje neizvjesni u visokom stepenu, što povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini.
- kontinuirano povećanje stope posebne akcize u cilju dostizanja minimalnih standarda EU donijeće dalji rast prihoda od akciza na cigarete, no, rast će biti mnogo blaži nego što je bio u početnom razdoblju zbog procesa konvergencije (sužavanja raspona cijena cigareta). S druge strane, sa rastom maloprodajnih cijena cigareta raste i rizik od nelegalne trgovine i krijumčarenja, koji, ukoliko se ne preduzmu efikasne operativne mjere, mogu ugroziti planirani obim prihoda po ovoj osnovi.

3.1. Bilans i dugovanja vlade

3.1.1. Strategija i srednjoročni ciljevi politike

Određena usklađivanja u segmentu oporezivanja PDV-om u BiH sa pravnim okvirom u EU, iako planirana u 2010. godini, zbog izborne godine i stalnog pritiska za derogiranjem postojećih elemenata politike PDV-a (širenje opsega nulte stope i oslobađanja, uvođenje diferenciranih stopa) su odložena za naredno razdoblje. Očekuje se da će od 2011.g. započeti proces kontinuiranog usklađivanja Zakona o PDV-u u BiH sa redizajniranim pravnim okvirom oporezivanja PDV-om u EU, pogotovo u pogledu oporezivanja usluga. Pored toga, UINO je započela aktivnosti na modernizaciji i poboljšanju administriranja PDV-om. Važan dio tih aktivnosti predstavlja i projekat "e-PDV", elektronska PDV prijava, čija implementacija bi trebala doprinijeti smanjenju troškova administriranja obveznicima i UINO.

Implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU u dijelu Trgovinskog sporazuma teče bez većih poteškoća. Jedna od glavnih novina je primjena TIR karnet konvencije od 01.01.2010. godine i pristupanje ATA konvenciji. Sistem TIR je uveden da bi maksimalno olakšao međunarodno kretanje roba pod carinskim obilježjem, sa minimalnim kontrolama i stajanjima na granicama. Prema nacrtu Plana rada UINO BiH za 2011. godinu, planirane su sledeće aktivnosti u oblasti carina i carinske politike:

- o redizajn Zakona o carinskoj politici (ZOCP)
- o izrada provedbenih propisa vezanih za ZOCP
- o izrada uputstava iz oblasti carinskih procedura
- o nastavak rada na uvođenju i drugih pojednostavljenih carinskih postupaka kao i izdavanje odobrenja, što podrazumijeva izmjene i dopune postojećih postupaka (pojednostavljeni carinski postupak na osnovu fakture, carinska skladišta, lokalni postupak carinjenja u izvozu)

3.1.2. Tekući bilansi i srednjoročne perspektive

Strategija postepenog usklađivanja stopa akcize na cigarete sa minimalnom stopom u EU trebala bi doprinijeti da se zacrtani standardi EU postignu bez većih negativnih makroekonomskih implikacija po opću razinu cijena i funkcioniranje tržišta i konkurentnosti. Očekivanja da će se povećanjem stope posebne akcize na cigarete destimulirati potrošnja jeftinijih i nekvalitetnih cigareta i smanjiti ukupna potrošnja za 10% do 2012.g. su se ostvarila već u 2010.g. Za prvih deset mjeseci u promet je stavljeno 10% manje cigareta nego u istom razdoblju prethodnih godina. Fiskalni efekti povećanja

stopa akciza na energente i cigarete u 2009.godini su značajani, pogotovo jer su dodatni prihodi u manjoj mjeri kompenzirali nastale gubitke prihoda od indirektnih poreza zbog djelovanja globalne ekonomske krize, kontrakcije potrošnje i ekonomskih aktivnosti. Ukupni fiskalni efekti promjena politike oporezivanja akcizom, uključujući i pripadajući dio PDV-a, u 2009.g. iznosili su oko 0,63% BDP. Procjenjuje se da će efekti u 2010.g. iznositi 0,75% BDP, a u 2011.g. 0,55% BDP.

3.2. Kvalitet javnih financija

U skladu sa tačkom 27 Pisma namjere upućenom Međunarodnom monetarnom fondu fiskalne vlasti Bosne i Hercegovine su započele opsežne aktivnosti na poboljšanje kvalitete fiskalne statistike, sa krajnjim ciljem izrade konsolidiranih izvještaja harmoniziranih sa EuroStat i MMF-ovom metodologijom statistike vladinih financija (GFS). U prvoj fazi naglasak je bio na formalizaciji i institucionalizaciji prikupljanja fiskalne statistike (vid. pod 3.3), te na osiguranju blagovremenog izvještavanja svih razina vlade u BiH. U 2010.g. postignuta je redovitost i transparentnost objave konsolidiranih izvještaja opće vlade BiH putem web stranice državne agencije (vid. pod 3.3.). Druga faza harmonizacije fiskalne statistike uključuje aktivnosti na usklađivanju entitetskih kontnih planova sa standardima prezentacije MMF-a. Republika Srpska je u trećem kvartalu 2010.g. objavila novi kontni plan za izvještavanje budžetskih korisnika, koji je usklađen sa standardima MMF i kojim je preuzeta funkcionalna klasifikacija UN-a (COFOG). Novi pravilnik o izvještavanju budžetskih korisnika treba da se primjenjuje u RS od 1.1.2011. U Federaciji BiH u toku su aktivnosti na izradi novog pravilnika o izvještavanju budžetskih korisnika koji bi u konačnici trebao biti usklađen sa novim kontnim planom RS. Harmonizacija standarda izvještavanja o vladinim operacijama unutar BiH bi omogućila Odjeljenju za makroekonomsku analizu UO UINO (OMA) da u toku 2011.godine pripremi harmoniziran format izvještavanja, redizajnira postojeću bazu fiskalne statistike u BiH i kreira *interface* između nacionalne fiskalne statistike i formata statistike MMF-a. Angažmanom IT specijaliste u OMA već su stvorene tehničke pretpostavke za operacionalizaciju druge faze harmonizacije. U narednoj fazi očekuje se potpuno usklađivanje domaće prakse i metodologije izvještavanja sa GFS metodologijom, te početak projekta preuzimanja standarda ESA 95.

3.3. Institucionalne karakteristike javnih financija

Rad Koordinacione grupe za fiskalnu statistiku

U vezi sa predstavljenim obavezama koje su preuzele vlasti BiH u Pismu namjere spomenutom u prethodnom poglavlju, Fiskalno Vijeće je formiralo Grupu za koordinaciju fiskalnih statističkih podataka za praćenje realizacije *Stand-by* aranžmana u oktobru 2009. godine. Članovi ove grupe su predstavnici državnog kao i entitetskih ministarstava financija, Direkcije za financije Brčko Distrikta, Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno/neizravno oporezivanje (OMA) i Odjela za statistiku Centralne banke BiH. Glavni zadatak ove grupe je da osigura prikupljanje i konsolidaciju fiskalnih podataka i blagovremeno ih dostavi Fiskalnom vijeću i MMF-u i objavi na internet stranici. Narednim odlukama Fiskalnog vijeća u proljeće 2010.g. definirani su mehanizmi koordinacije unutar Grupe, što predstavlja osnovnu pretpostavku za efikasno funkcioniranje grupe složene fiskalne strukture BiH. U 2010.g. ostvaren je određeni napredak u pogledu blagovremenosti dostavljanja izvještaja o izvršenju, kvalitete podataka i načina prezentacije u skladu sa GFS standardima. Konsolidirani izvještaji vladinih prihoda, rashoda i financiranja redovno se objavljuju na internet stranici OMA-e²⁹, u skladu sa rokovima izvještavanja po *stand-by* aranžmanu.

Mjere za povećanje efikasnosti ubiranja indirektnih poreza

Naznake slabog oporavka u 2010.g. nisu u većoj mjeri utjecale na poboljšanje likvidnosti obveznika. Problem održavanja tekuće likvidnosti obveznika koji redovito podnose prijave PDV-a, čije javljanje korespondira sa početkom globalne krize krajem 2008.godine, produbio se tokom 2009.godine i nastavio nesmanjenim intenzitetom u 2010.godini. U cilju jačanja likvidnosti obveznika koji redovito ostvaruju pravo na povrat PDV-a (izvoznici, investitori) UINO je maksimalno ubrzala procedure za

²⁹ www.oma.uino.gov.ba

povrat PDV-a. Za obveznike koji dugoročnije iskazuju poteškoće sa urednim plaćanjem PDV-a u 2010.g. UINO je intenzivirala primjenu posebne sheme za dužnike po osnovu PDV-a (engl. *withholding tax regime*).

3.4. INSTITUCIJE BIH

Bosna i Hercegovina spada u kategoriju malih otvorenih ekonomija čiji je model rasta zasnovan na potrošnji finansiranoj, dobrim dijelom, kreditnom ekspanzijom i transferima iz inostranstva. Zbog toga je ekonomija BiH vrlo senzibilna na globalna ekonomska kretanja sa slabim kapacitetima apsorpcije eksternih šokova. Globalna ekonomska kriza, čiji su efekti bili vidljivi u zadnjem kvartalu 2008. godine i tokom cijele 2009. godine, uslovlila je pad ekonomske aktivnosti i agregatne tražnje pogoršavajući fiskalnu situaciju zemlje. Prihodi od indirektnih poreza, u odnosu na 2008 godinu, smanjeni su za 9,9%, a pozitivni efekti primjene novog zakona o akcizama i povećani prihodi od putarine samo su malim dijelom kompenzovali gubitke prouzrokovane padom uvoza (potrošnje) i primjene Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Bilans i dug šire vlade

Sredinom 2009. godine Bosna i Hercegovina je sa MMF-om dogovorila trogodišnji Stand By aranžman od 1,2 milijarde eura koji je bio uslovljen mjerama za uštede na strani javne potrošnje i provođenjem strukturnih reformi koje će doprinijeti daljoj konsolidaciji javnih finansija i očuvanju makroekonomske stabilnosti. Tako je Bosna i Hercegovina prvobitno projektovani deficit od 6,8% za 2009. godinu svela na 4,5% BDP-a³⁰. Za 2010 godinu predviđa se deficit od 3,8% BDP-a, a Misija MMF-a i vlade u tehničkom mandatu su se složili da ograniče konsolidovani fiskalni deficit u 2011. godini na 2,3% (3%) BDP-a.

Postepeni oporavak evropske ekonomije u prvih devet mjeseci 2010 je bio dovoljan da zaustavi pad ekonomije BiH iz prethodne godine, a zahvaljujući određenim pozitivnim pomacima ka jačanju domaće tražnje, u drugom polugodištu, procjenjuje se da bi BiH ekonomija mogla, na kraju 2010 godine, zabilježiti skromni realni rast od 0,5%. Očekivani pozitivan trend ekonomskog rasta u EU predstavljaju pozitivne signale za oporavak BiH ekonomije, jačanja raspoloživog dohotka i privatne potrošnje na čemu se zasniva glavina javnih prihoda. Osnovni scenario projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2010-2013 godine baziran je na sljedećim postavkama:

Tabela 1 - Projekcija prihoda od indirektnih poreza (2010-2013)-osnovni scenario

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
I	PDV	3.119,4	2.827,8	2.941,6	3.117,7	3.321,5	3.535,4
II	Porez na pr. Na JR	0,1	0,0				
III	Akcize	937,3	997,4	1.149,3	1.286,0	1.448,6	1.593,7
IV	Carine	651,3	346,8	292,3	260,9	243,3	214,9
V	Putarina	189,5	250,2	306,4	316,2	333,6	351,7
VI	Ostalo	29,3	14,9	18,4	18,6	18,8	19,0
VII	UKUPNO	4.927,0	4.437,0	4.708,1	4.999,5	5.365,8	5.714,5
VIII	Putarina (0,10 KM/1)		-65,8	-122,6	-126,5	-133,5	-140,7
IX	SREDSTVA ZA RASPODJELU	4.927,0	4.371,3	4.585,5	4.873,0	5.232,3	5.573,8

Strategija i srednjoročni ciljevi politike

Od sredine 2009. godine Bosna i Hercegovina je pod Stand By aranžmanom u okviru kojeg su definirane i temeljne fiskalne politike zemlje, i prepoznata potreba za daljnju konsolidaciju javnih finansija i unapređenja strukturnih reformi. Temeljni ciljevi Stand By aranžmana su:

- Zaštiti valutni odbor i ublažiti uticaje nepovoljnog vanjskog okruženja

³⁰ Prema MMF-a, zbog korištenja BDP na proizvodnom principu, prvobitno projektovani deficit od 7,8% sveden je na 5,4% BDP-a u 2009. godini.

- Konsolidirati javne financije i dovesti ih na održivu razinu u srednjoročnom roku
- Održati adekvatnu razinu likvidnosti i kapitala u bankama
- Osigurati dovoljnu razinu vanjskog financiranja i poboljšati povjerenje javnosti

U razdoblju do studenog 2010. godine, rezultati politika preuzetih u okviru Stand By aranžmana uključuju :

- Stabilizaciju ekonomske situacije,
- Zaustavljanje pada ekonomske aktivnosti,
- Rast povjerenja javnosti: uvećanje depozita; stabilne devizne rezerve; ukupna izloženost stranih banaka u BiH je zadržana,
- Zadovoljavajući rezultati u okviru Stand-by aranžmana. Ispunjavanje kvantitativnih ciljeva postavljenih za kraj ožujka, lipnja i rujna 2010. godine.

U listopadu 2010. godine Izvršni odbor MMF-a je zaključio drugi i treći pregled i odobrio povlačenje oko 254 milijuna KM. Od ovog iznosa, vlasti su za potporu entitetskih proračuna povukle oko 74 milijuna KM. Obzirom na snažnu poziciju deviznih rezervi, Centralna banka nije povukla preostali iznos koji je predviđen za uvećanje deviznih rezervi. Shodno tome, do studenog 2010. godine, na temelju Stand by aranžmana ukupno je povučeno oko 750 milijuna KM (338,2 milijuna SDR), a sva sredstva korištena su u entitetskim proračunima. U okviru Stand By aranžmana dogovorene su fiskalne mjere ušteda na rashodima (uključujući primanja uposlenih, socijalno-boračke transfere, kao i materijalne troškove i ostalu tekuću potrošnju), te blagim povećanjem prihoda novim Zakonom o trošarinama.

Strukturalne odrednice dogovorene sa MMF-om uključuju i kontinuirano održavanje sistema valutnog odbora, reformu socijalno-boračkih transfera u oba entiteta, usvajanje strategija reforme penzionog sistema u oba entiteta, usvajanje legislative o fiskalnoj odgovornosti, pripremu i objavljivanje konsolidarnih kvartalnih fiskalnih podataka za BiH, kao i uspostavu i rad Stalnog povjerenstva za financijsku stabilnost.

U studenom 2010. godine misija MMF-a vršila je četvrti pregled po Stand By aranžmanu, koja je pokazala da su svi kvantitativni kriteriji izvršenja koji se odnose na kraj rujna 2010. godine ispoštovani. Misija i vlade u tehničkom mandatu su se složile da ograniče konsolidovani fiskalni deficit u 2011. godini na 2,3% (3%) BDP-a. Također su identificirali niz mjera koje su neophodne da bi se ostvario ovaj cilj i zatvorili veliki finansijski deficiti. Međutim, predstavnici vlasti nisu postigli dogovor o Globalnom fiskalnom okviru za razdoblje od 2011. do 2013. godine, kako bi usvajanje mjera o kojima se razgovaralo uslijedilo uspostavljanja novih vlada (a kao rezultat općih izbora iz listopada 2010. godine). Stoga je imperativ da odluke o fiskalnoj politici koje će usvojiti nove vlade budu u skladu sa putanjom konsolidacije koja je predviđena programom.

Nakon formiranja novih vlada očekuje se da Fiskalno vijeće BiH usvoji Globalni okvir fiskalne bilance i politika za razdoblje od 2011. do 2013. godine i sprovede daljnje pregovore o narednim tranšama i daljnjem tijeku Stand By aranžmana sa MMF-om. U svjetlu značajnog pada financiranja proračuna od strane međunarodnih financijskih institucija i raspoloživih sredstava sa escrow računa, koji neće biti nadoknađen dovoljnim rastom prihoda, pokrivanje značajnog manjka sredstava će zahtijevati punu provedbu rashodovnih mjera o kojima je razgovarano u okviru Stand By aranžmana. Daljnje mjere koje su bile temeljem razgovora u okviru Stand by aranžmana u FBiH uključuju:

- potpunu prilagodbu i sprovedbu legislative u oblasti plaća i naknada, sukladno dogovorenim u okviru Stand By aranžmana;
- potpunu prilagodbu i sprovedbu legislative u oblasti ratnih invalidnina, uključujući efikasnu reviziju korisnika
- rješavanje neizmirenenih obveza prema demobiliziranim borcima, neratnim invalidima i mirovinskom fondu
- mirovinsku reformu, uključujući reformu beneficiranih mirovina
- sprovođenje dogovorenih ušteda od strane nižih razina vlasti u FBiH

Daljnje mjere koje su bile temeljem razgovora u okviru Stand by aranžmana u RS-u uključuju:

- mirovinsku reformu, uključujući reformu beneficiranih mirovina
- potpunu prilagodbu i sprovedbu legislative u oblasti ratnih invalidnina, uključujući efikasnu reviziju korisnika

Provedba pomenutih i drugih strukturalnih fiskalnih reformi, zajedno sa smanjenjem ostalih tekućih rashoda bi trebala pomoći u zatvaranju finansijskih deficita. Politike se trebaju fokusirati na zaustavljanje rasta tekuće potrošnje kroz intenzivnije reforme u oblasti naknada po osnovu prava, obuzdavanje plata u javnom sektoru i dovođenje penzionog sistema na održive osnove. Pored toga, neophodno je da fiskalnu konsolidaciju u srednjoročnom razdoblju prati i promjena sturkture rashoda, sa povećanjem učešća kapitalnih rashoda i smanjenjem tekućih rashoda. Na taj način, fiskalna konsolidacija će osigurati vraćanje javnih finansija na put održivosti, čime će se pružiti podrška stabilnosti valutnog odbora i napraviti prostor za kapitalne rashode i zaštitu ugroženih kategorija, te pomoći privatnom sektoru, i osnažiti perspektive srednjoročnog rasta BiH.

Uz Stand By aranžman vezani su i aranžmani BiH sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, odnosno DPL kredit proračunske potpore Svjetske banke i makrofinancijska pomoć Evropskog povjerenstva, a svi aranžmani uvjetovani su kompatibilnim fiskalnim politikama. Aranžmani sa međunarodnim finansijskim organizacijama (MMF i Svjetska banka) garantiraju povećanja kontrole, fiskalne discipline i koordinacije politika na razini BiH. Ovo je od posebne važnosti za BiH, imajući u vidu sistem valutnog odbora koji minimalizira djelovanje u monetarnoj politici.

Tekući bilansi i srednjoročne perspektive

Prema Zakonu o Fiskalnom vijeću BiH («Službeni glasnik BiH» br. 63/08) predviđeno je da odluku o utvrđivanju iznosa koji će od prihoda od neizravnih poreza biti dodijeljen za financiranje institucija BiH donosi Fiskalno vijeće BiH u okviru Globalnog okvira fiskalne bilance i politika u BiH, kojeg Fiskalno vijeće treba usvojiti do 31. svibnja svake godine.

Fiskalno vijeće BiH do sredine srpnja 2010. godine nije usvojilo Globalni okvir fiskalne bilance i politika u BiH za razdoblje od 2011. do 2013. godine, ali je na 17. sjednici Fiskalnog vijeća održanoj 16. lipnja 2010. godine usvojen zaključak kojim je definirano da će polazni temelj za utvrđivanje okvira ukupne javne potrošnje u BiH za 2011. godinu biti na razini 2010. godine. Na temelju tog zaključka pripremljen je DOB, u kojem su rashodi institucija BiH za 2011. godinu na razini rashoda u proračunu institucija BiH za 2010. godinu. Prihodi institucija BiH od neizravnih poreza (prihodi s Jedinственог računa Uprave za neizravno oporezivanje BiH) za 2011. godinu u ovom dokumentu ustanovljeni su kao razlika između minimalne razine rashoda institucija BiH s jedne strane, te vlastitih prihoda institucija BiH i projiciranog prenesenog viška sredstava iz prethodnog razdoblja s druge strane. Za 2011. godinu trenutno se ne projicira prijenos sredstava iz 2010. godine, obzirom da je proračun institucija BiH za 2010. godinu planiran uz striktnе mjere štednje. Ukupni rashodi za 2011. godinu su, sukladno gore pomenutom zaključku Fiskalnog vijeća, planirani na razini proračuna institucija BiH za 2010. godinu. Ukoliko u razdoblju do pripreme nacрта proračuna institucija BiH za 2011. godinu dođe do promjene projekcije vlastitih prihoda institucija BiH ili prijenosa sredstava, sukladno tim izmjenama će se mijenjati i iznos potrebnih prihoda s JR UINO za financiranje institucija BiH u 2011. godini.

Razina institucija BiH je ispunila sve obveze iz Stand By aranžmana. Primanja su smanjena za oko 10% još u srpnju 2009. godine, a upućivanjem korisnika na daljnje uštede u drugoj polovini 2009. godine uštedena su i dodatna sredstva, što se nastavilo primjenjivati i u 2010. godini. Pored toga, ispunjena je i strukturalna odrednica redovitog objavljivanja konsolidiranih podataka o proračunskom izvršenju (koje objavljuje Odjeljenje za makroekonomsku analizu pri Upravnom odboru Uprave za neizravno oporezivanje BiH).

Dosadašnje izvršenje proračuna institucija BiH u 2010. godine se odvija sukladno planu, s tim da je Ministarstvo financija i trezora BiH korisnike upućivalo na dodatne uštede, posebice u dijelu naknada i materijalnih troškova. Sa druge strane očekuje se manjak kreditnih sredstava makrofinancijske potpore Evropske komisije obzirom da se u usvojenom proračunu institucija BiH planirao iznos od 40 milijuna KM, a da je Fiskalno vijeće BiH naknadno donijelo odluku da će na institucije BiH biti raspoređeno 20 milijuna KM sredstava makrofinancijske potpore. Pored toga, očekuje se i podbačaj neporeznih prihoda institucija BiH (prihoda od dobiti Centralne banke BiH, te administrativnih pristojbi institucija BiH) u odnosu na plan.

Sukladno navedenom, na temelju detaljne analize i konstantnih kontakata sa proračunskim korisnicima, Ministarstvo financija i trezora BiH procjenjuje da će uštede na rashodima koje će biti ostvarene u 2010. godini biti dovoljne za kompenziranje podbačaja prihoda i financiranja u proračunu za 2010. godinu, te da nije realno planirati eventualne viškove sredstava iz proračuna u 2010. godini koja bi se mogla prenijeti kao financiranje proračuna za 2011. godinu.

Obzirom da Fiskalno vijeće BiH nije usvojilo Globalni okvir fiskalne bilance i politika u BiH za razdoblje od 2011. do 2013. godine, Nacrt proračuna institucija BiH za 2011. godinu pripremljen je sukladno zaključcima FV-a o zadržavanju rashoda za 2011. godinu na razini 2010. godine, a poštujući mjere štednje institucija BiH koje je Fiskalno vijeće BiH dogovorilo u okviru Stand By aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom (zadržavanje umanjene osnovice za plaće, topli obrok i regres). Pored toga, važeće Pismo namjere za Stand By aranžman s MMF-om, koje je potpisano od strane Fiskalnog vijeća BiH definira da će se osigurati da da razina rashoda institucija BiH u 2011. ostane na razini iz 2010. godine, što je predviđeno i Nacrtom proračuna institucija BiH za 2011. godinu.

Prvobitni zahtjevi proračunskih korisnika institucija BiH bili su skoro 500 milijuna KM, odnosno 50% više u odnosu na gornje granice rashoda, odnosno u odnosu na rashode 2010. godine. Nakon obavljanja konzultacija Ministarstva financija i trezora BiH sa proračunskim korisnicima (održano je preko 90 sastanaka), u dostavljenim korigiranim zahtjevima osam korisnika su dostavili konačne zahtjeve iznad dogovorene granice (u ukupnom iznosu od oko 352 milijuna KM), od kojeg najveći uključuju oko oko 308 milijuna KM kod Fonda za povratak za revidirane Strategije povratka izbjeglih i raseljenih osoba, oko 36 milijuna KM kod Agencije za statistiku za popis stanovništva i oko 5 milijuna KM za opremu kod Ministarstva obrane. Pored ovih 352 milijuna KM zahtjeva koji nisu mogli biti financirani u okviru Nacrta proračuna usljed nedostatka sredstava, postoji još 11 milijuna KM za umirovljenje vojnika sukladno usvojenom Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o Oružanim snagama (ova sredstva nisu formalno tražena u zahtjevu Ministarstva obrane). Dakle, ukupni zahtjevi koji nisu mogli biti financirani Nacrtom iznose 363 mil KM.

Mora se istaći da je Ministarstvo financija i trezora BiH zajedno sa proračunskim korisnicima na ovoj razini vlasti moralo uložiti izuzetne napore kako bi se pripremio Nacrt proračuna institucija BiH sa razinom rashoda kao u 2010. godine, obzirom da institucije BiH zbog EU integracija dobivaju nove institucije, a ranije oformljene institucije dobivaju nove obveze koje ne mogu uspješno implementirati bez dostatnih financijskih sredstava (što je zaključeno i u Izvještaju Europskog povjerenstva o napretku BiH).

Prilikom pripreme proračuna za 2011. godinu, Ministarstvo financija i trezora BiH se vodilo sljedećim prioritetima:

1. Izgradnja državnih funkcija vezanih za ispunjavanje uvjeta za *Europsko partnerstvo*;
2. Prilagodba programa i aktivnosti Ministarstva obrane i drugih resornih ministarstava uključenih u implementiranje prijama Bosne i Hercegovine u Partnerstvo za mir (PfP) i pristupanje NATO-u;
3. Zamrzavanja upošljavanja na razini odobrenog proračuna za 2010. godinu, a usljed ograničenog fiskalnog okvira institucija BiH, osim kod sljedećih institucija (ukupan broj uposlenih odobrenog Proračuna za 2011. godinu je za 336 uposlenih veći u odnosu na broj uposlenih planiran u proračunu za 2010. godinu):
 - a. kod Ministarstva obrane kojem je odobreno minimalno upošljavanje vojnika (99 novouposlenih u odnosu na odobreni proračun 2010. godine), obzirom da se u proračunu za 2010. godinu predviđalo značajno smanjenje broja uposlenih u odnosu na 2009. godinu (a sukladno odlukama Predsjedništva BiH i preuzetim međunarodnim obvezama),
 - b. kod Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (40 novouposlenih u odnosu na odobreni proračun 2010. godine) koja je u 2010. godini preuzela 23 uposlena iz Federalne direkcije za civilno zrakoplovstvo i Republičke direkcije za civilnu zračnu plovidbu Republike Srpske, a u 2011. godini mora financirati dodatnih 17 uposlenih koji će pripadati novoformiranom poduzeću tj. Agenciji za pružanje usluga u zračnoj plovidbi BiH,

- c. kod sudbenih institucija u dijelu koji se odnosi na prijenos financiranja sa stranih sredstava na proračun institucija BiH, ili u dijelu koji se odnosi na uposlene čija su primanja i dalje financirana donacijama, koje se u proračunu za 2011. godinu bilježe putem JRT (od čega 49 uposlenih kod VTSV-a),
 - d. kod Agencije za statistiku, kojoj je odobreno minimalno upošljavanje 13 uposlenih, koji su neophodni za pripremu implementacije popisa,
 - e. kod Ureda za reviziju, sukladno Zakonu o reviziji institucija BiH (9 novouposlenih),
 - f. te minimalna upošljavanja u 2010. i 2011. godini kod novih institucija koje imaju žurne obveze sukladno EU integracijama (97 novouposlenih kod Direkcije za harmonizaciju policijskih tijela, 9 novouposlenih Centralna harmonizacijska jedinica i 15 novouposlenih kod Agencije za antikorupciju).
4. Osiguranje dijela sredstava za višegodišnja ulaganja proračunskih korisnika;
 5. Osiguranje sredstava pričuve za nove proračunske korisnike.

Sukladno gore navednim zaključcima Fiskalnog vijeća i Pismu namjere, Nacrt proračuna za 2011. godinu je na razini 2010. godine (1.028 mil KM) kada se izuzmu sredstva za GSM licence, koja se ne planiraju u državnom proračunu, već proračunskim aneksom. Međutim, zbog činjenice da se po MMF-ovoj i GFS metodologiji u fiskalne tabele institucija BiH unose i primici od GSM licenci i pripadajući rashodi (kapitalni izdaci transportne infrastrukture), rashodi Nacrta proračuna za 2011. godinu po GFS metodologiji su veći za 16 milijuna KM u odnosu na rashode institucija BiH za 2010. godinu. Razlog za ovo prividno povećanje je to što će se 2011. godine po prvi put početi od GSM operatera naplaćivati i dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacijske sustave (UMTS). Ta sredstva će se, sukladno odluci Vijeća ministara i entitetskih vlada koristiti i dalje za Koridor Vc, ali i za razvoj telekomunikacijskog sektora u BiH (dakle, ne radi se isključivo o troškovima državne razine vlasti). Konkretno namjene ovih dodatnih planiranih transfera sredstava koje GSM operateri uplaćuju na ime dodjeljenih dozvola za Univerzalne mobilne telekomunikacijske sustave u 2011. godini su:

- udio u financiranju pripreme, izgradnje i nadzora međudržavnog mosta Svilaj,
- izradu projektne dokumentacije međudržavnog mosta Gradiška,
- udio u finansiranju pripreme i izgradnje graničnog prijelaza Bijača,
- udio u finansiranju pripreme za izgradnju graničnog prijelaza Gradiška,
- udio u finansiranju pripreme za izgradnju graničnog prijelaza Svila,
- izradu planersko-studijske dokumentacije za jadransko-jonski autoput kroz BiH,
- razvoj sektora telekomunikacija, za namjenu koju će posebnom odlukom utvrditi Vijeće ministara na prijedlog Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine.

Restriktivnim mjerama planirani rashodi za 2011. godinu smanjeni su za oko 500 mil KM u odnosu na zahtjeve korisnika. I pored restriktivnih mjera ograničenja upošljavanja, te odobrenja samo najnužnijih materijalnih i kapitalnih troškova u Nacrtu proračuna institucija BiH, dolazi do značajnog rasta planiranih prihoda od neizravnih poreza u Nacrtu proračuna institucija BiH za 2011. godinu, odnosno porasta od 191 milijuna KM ili 28% u odnosu na 2010. godinu.

Dakle, ovo povećanje traženih sredstava za financiranje institucija BiH s JR UINO u 2011. u odnosu na 2010. godinu nije posljedica povećanja rashoda, već činjenice da su institucije BiH na strani prihoda i financiranja u 2010. godini imale sljedeća sredstva (u ukupnom iznosu od 191 mil KM) koja neće biti dostupna za 2011. godini:

- 121 milijuna KM prenesenih suficita iz prethodnih godina,
- 40 milijun KM koji su prvobitno planirani da se financiraju iz kredita proračunske potpore (dok je Fiskalno vijeće naknadno donijelo odluku da institucijama BiH pripadne 20 mil KM od kredita makrofinancijske pomoći),
- 13 milijuna KM pada izravnih prihoda institucija BiH,
- 17 milijuna KM primitaka od sukcesije.

Sukladno navedenom, prihodi institucija BiH od neizravnih poreza za 2011. godinu u Nacrtu proračuna institucija BiH za 2011. godinu ustanovljeni su kao razlika između minimalne razine rashoda institucija BiH s jedne strane (razina rashoda u proračunu za 2010. godinu), te vlastitih prihoda institucija BiH s druge strane.

U daljnjem tekstu dato je obrazloženje pretpostavki politika na temelju kojih su planirani rashodi institucija BiH u Nacrtu proračuna institucija BiH za 2011. godinu (isključujući gore objašnjene primitike od GSM licenci i pripadajuće kapitalne rashode koji se planiraju proračunskim aneksima) i poređenje s proračunom za 2010. godinu.

Bruto plaće su veće u odnosu na 2010. godinu za 1.162.000 KM ili 0,2%. Na promjenu iznosa bruto plaća u odnosu na usvojeni proračun za 2010. godinu utjecali su:

- zamrzavanja upošljavanja na razini odobrenog proračuna za 2010. godinu, a usljed ograničenog fiskalnog okvira institucija BiH, osim kod sljedećih institucija (ukupan broj uposlenih odobren Proračunom za 2011. godinu je za 334 uposlenih veći u odnosu na broj uposlenih planiran u proračunu za 2010. godinu):
- Smanjenje iznosa bruto plaća kod Ministarstva obrane u odnosu na 2010. godinu, koje je uslijedilo zbog otpusta vojnika (ograničenje zbog starosne granice) tijekom 2010. i 2011. godine, te odlaska u mirovinu vojnih osoba (sa višim činovima) sukladno Zakonu o službi u Oružanim snagama BiH. U odnosu na odobreni broj uposlenih u proračunu za 2010. godinu evidentno je smanjenje broja uposlenih na dan 31.12.2010. godine za 627 osoba. Nadalje, tijekom 2011. godine planiran je otpust 222 vojne osobe. Uzimajući u obzir pomenute činjenice kao i činjenicu da je Ministarstvo obrane zbog popunjavanja vojnog sastava mlađim vojnicima planiralo prijem 948 osoba od čega 900 vojnika, povećanje broja uposlenih u Ministarstvu obrane u odnosu na odobreni broj uposlenih u proračunu za 2010. godinu je 99 osoba.

Naknade troškova uposlenih u 2011. godini manje su u odnosu na 2010. godinu za 1.628.000 KM ili 1%. Na pad iznosa naknada troškova uposlenih planiranog u okviru tekućih izdataka uglavnom je utjecalo jačanje discipline planiranja sredstava kod korisnika što je, zahvaljujući jačanju kapaciteta Ministarstva financija i trezora, posljedica strožijeg pristupa planiranju naknada, a posebice u dijelu neredovnih naknada i kod većih korisnika.

Ukoliko poredimo ukupne materijalne troškove, u proračunu za 2011. godinu dolazi do povećanja od 4% u odnosu na 2010. godinu (povećanje od 8.783.000 KM), a najvećim dijelom usljed povećanja izdataka za tekuće održavanje od 9.848.000 KM ili 45% u odnosu na 2010. godinu (usljed povećanja kod Ministarstva obrane u iznosu od 8.879.000 KM jer je najveći dio sredstava i opreme naslijeđen, star i dotrajavao, čime se troškovi održavanja povećavaju, a obzirom da još nisu razriješena pitanja viška naoružanja i vojne opreme i neperspektivnih lokacija što troškove kontinuirano povećava, posebice za usluge opravki i održavanja: vazduhoplovne opreme, elektroenergetskih uređaja, deminerske opreme, telekomunikacijske, informatičke i birotehničke opreme, te vozila), te usljed povećanja izdataka za energiju i komunalne usluge od 3.537.000 KM ili 20% u odnosu na 2010. godinu (usljed povećanja kod Ministarstva obrane u iznosu od 2.110.000 KM zbog planiranja troškova ISAF koje su u ranijem razdoblju financirali donatori i financiranja troškova neperspektivnih lokacija gdje su instalacijske mreže zastarjele, te usljed povećanja kod Ministarstva vanjskih poslova u iznosu od 623.000 KM zbog promjena tečaja valuta, te povećanja cijena energenata u zemljama u kojima Bosna i Hercegovina ima Diplomatsko-konzularna predstavništva). S druge strane, u okviru materijalnih troškova dolazi do smanjenja izdataka za usluge prijevoza i goriva planirani u iznosu od 5.412.000 KM ili 27% u odnosu na 2010. godinu, a usljed smanjenja troškova kod Ministarstva obrane za 6.271.000 KM zbog činjenice da je Ministarstvo obrane prijevoz uposlenih u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama BiH u proračunu za 2010. godinu planiralo u okviru ove kategorije troškova, a 2011. godini u okviru naknada troškova uposlenih.

Ukoliko poredimo ukupne tekuće grantove, oni u proračunu za 2011. godinu iznose 15.838.000 KM i manji su za 34.640.000 KM, odnosno 69%, a usljed činjenice da je u proračunu za 2011. godini planiran iznos od 3.233.000 KM za grant „Povratak izbjeglih i raseljenih osoba i izbjeglica“ (a što se odnosi na prioritetna elektrifikacija za potrebe realiziranog povratka), dok je u proračunu za 2010. godinu odobreno ukupno 38.233.000 KM za ove namjene. Naime, zahtjev za ove

namjene za proračun za 2011. godinu iznosio je 311.353.000 KM, dok je ovim dokumentom planiran samo iznos od 3.233.000 KM za prioriteta elektrifikacija za potrebe realiziranog povratka (a na temelju Odluke Vijeća ministara BiH). Ostatak od 308.120.000 KM nije uključen u proračun, obzirom da u okviru usvojene Strategije nije izvršena detaljna procjena potrebnih sredstava za naknadu štete (koja je uključena u Strategiju, ali iznosi nisu definirani) te obzirom da usvojena Strategija nije definirala izvore sredstava ni za povratak (definirana su ukupno potrebna sredstva za povratak). Na sastanku održanom između predstavnika Ministarstva financija i trezora, Fonda za povratak i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice je dogovoreno da Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, u suradnji sa Povjerenstvom i Fondom za povratak treba donijeti detaljan Akcijski plan financijske implementacije Strategije, sa definiranim izvorima sredstava za povratak i naknade štete za imovinu (uključujući do sada utrošena sredstva, kao i sredstva osigurana iz tekućih i ranijih godina, a koja nisu utrošena, dok će se za naredno razdoblje definirati izvori sredstava, uključujući sredstva iz proračuna svih razina vlasti, donacije, te kreditna sredstva), koji bi bio usvojen od strane Vijeća ministara BiH, te eventualno relevantnih entitetskih tijela. U okviru Akcijskog plana, potrebno je definirati detaljan dugoročni mehanizam planiranja i izvršenja granta za Povratak (uključujući sredstva za naknadu štete u budućem razdoblju) i granta za elektrifikaciju.

Ukoliko poredimo ukupne kapitalne izdatke, dolazi do povećanja od 4% u odnosu na 2010. godinu (povećanje za 2.696.000 KM), a kao posljedica napora da se poboljša kvaliteta javnih financija na razini institucija BiH, odnosno da se poveća udio kapitalnih investicija u proračunu.

Pored gore objašnjenih kapitalnih investicija koji se financiraju iz sredstava GSM licenci, višegodišnjim projektima u Nacrtu proračuna institucija BiH za 2011. godinu obuhvaćena su višegodišnja kapitalna ulaganja (javne investicije) u iznosu od 31.709.000 KM, i to kod sljedećih korisnika:

- 2.000.000 KM kod Ministarstva obrane BiH za projekte Mrežni informacijski sustavi (1.200.000 KM) i Taktički komunikacijski sustavi (800.000 KM)
- 1.000.000 kod Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća za informatizaciju i jačanje kapaciteta pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini
- 2.900.000 KM kod Ministarstva vanjskih poslova za kupovinu objekata u DKP mreži (Ljubljana)
- 5.900.000 KM kod Uprave za neizravno oporezivanje za izgradnju regionalnih sjedišta (4.700.000 KM za izgradnju regionalnih središta Sarajevo, Tuzla, Banja Luka i Mostar, te 1.200.000 KM izgradnja graničnih prijelaza sukladno šengen standardima)
- 245.000 KM kod Ministarstva pravde za rekonstrukcija objekta koji trenutno koristi Specijalna policija Federacije BiH u svrhu izmještanja Tužiteljstva BiH
- 1.000.000 KM kod Ministarstva sigurnosti za uspostavu operativno-komunikacijskog centra 112)
- 3.000.000 KM kod Granične policije BiH za izgradnju objekata za Terenske urede (Terenski ured Jug-Čapljina, Terenski ured Zapad- Bosansko Grahovo i Terenski ured Sjeverozapad-Gradiška)
- 350.000 KM kod Ministarstva civilnih poslova za infrastrukturu prostornih podataka BiH - faza I uspostava mreže permanentnih GPS (GNSS) stanica BiH-BIHPOS
- 2.260.000 KM kod Agencije za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka za projekt SDH sustav prijenosa
- 754.000 KM kod Središnjeg izbornog povjerenstva za projekt Izgradnje jedinstvenog izbornog informacijakog sustava Bosne i Hercegovine
- 4.500.000 KM kod Obavještajno-sigurnosne agencije (2.000.000 KM za kupovinu specijalne opreme, 1.500.000 KM za obnovu voznog parka i 1.000.000 KM za adaptaciju i opremanje zgrade „Zrak“)
- 4.200.000 KM kod Službe za poslove sa stancima, i to 3.800.000 KM za izgradnju glavnog sjedišta Službe i terenskog centra Sarajevo, te 400.000 KM za izgradnju Centra (skloništa) za smještaj stranaca žrtava trgovine ljudima (projekt izgradnje Centra za smještaj stranaca žrtava trgovine ljudima je do sada bio u okviru višegodišnjih projekata Ministarstva sigurnosti BiH)

- 3.600.000 KM kod Agencije za školovanje i stručno osposobljavanje kadrova za nabavu zemljišta i izgradnju objekta za smještaj Agencije.

Nivo zaduženosti i razvoj događaja

Ukupan vanjski dug Bosne i Hercegovine na dan 30.09.2010. godine iznosi 5.776,3 miliona KM što je 20,61% procjenjenog BDP za 2010 godinu. U odnosu na stanje krajem 2009 godine vanjski dug se povećao za 11,1% zbog povlačenja tranši Stand-by aranžmana i povlačenja iz okvira neangažovanih sredstava po zaključenim ugovorima. Stanje neangažovanih sredstava po osnovu vanjske zaduženosti, na dan 30.09.2010. godine iznosi 2.288.201.161 KM, tj. 26,04% u odnosu na ukupno zaključene kreditne aranžmane koji iznose 8.788.048.864 KM. Navedeni iznosi ne uključuju zaduženja koja su direktno ugovorili entiteti već samo kredite čiji je nosilac obaveze Bosna i Hercegovina. Stanje neangažovanih sredstava po osnovu vanjske zaduženosti na gore navedeni datum, uključujući i zaduženja koja su direktno ugovorili entiteti iznosi 2.288.216.807, odnosno 25,61% u odnosu na ukupno zaključene aranžmane, čiji je iznos 8.935.570.760 KM.

U strukturi vanjskog duga, i to novog zaduženja, najveći iznos se odnosi na obaveze prema respektabilnim multilateralnim finansijskim institucijama kao što su WB, MMF EIB, EBRD. Potpisivanjem i korištenjem Stand By aranžmana u sektorskoj strukturi korištenja kredita došlo je do povećanja korištenja kredita za javnu potrošnju. Međutim, novim krediti kojima se finansiraju infrastrukturni radovi, energetika, poljoprivreda, javnih radova i zapošljavanja, zdravstvo, obrazovanje i strukturne reforme i dalje potvrđuje opredjeljenost BiH vlasti da se kod zaduživanja vodi takva sektorska politika koja će podržavati rast i razvoj. Najveći dio duga Bosne i Hercegovine ugovoren je u najčešće korištenim svjetskim valutama: Euro, Dolar, SDR (Special Drawing Rights) i CPU (Currency Poll Unit).

Projekcije otplate vanjskog duga su bazirane na poznatim pokazateljima i ugovorenim kreditnim uslovima. U projekciji servisiranja vanjskog duga uračunate su rezerve od 5% kojim bi se pokrili rizici vezani za promjenjivu kamatnu stopu, promjene deviznog kursa, otplate kamate po osnovu angažovanja novih kredita i nove alokacije starog duga.

Plan servisiranja obaveza vanjskog duga

Plan servisiranja obaveza vanjskog duga									
									u 000 KM
Opis	2011 godina			2012 godina			2013 godina		
	Kamate i			Kamate i			Kamate i		
	Glavnica	servisni troškovi	Ukupno	Glavnica	servisni troškovi	Ukupno	Glavnica	servisni troškovi	Ukupno
Obaveze BiH	256.560	111.266	367.826	300.464	149.087	449.551	591.911	148.951	740.862
Od toga za Federaciju BiH	158.707	72.543	231.250	189.544	96.752	286.296	387.569	97.113	484.682
Od toga za Republiku Srpsku	94.864	37.430	132.294	107.826	50.613	158.439	200.579	49.823	250.402
Od toga za Distrikt Brčko	0	122	122	51	145	196	720	142	862
Od toga za Državne institucije	2.989	1.171	4.160	3.043	1.577	4.620	3.043	1.873	4.916
Dug BiH	3.457	3.286	6.743	5.064	3.379	8.443	5.757	3.327	9.084
Od toga za Federaciju BiH	3.457	3.036	6.493	3.005	2.783	5.788	3.005	2.707	5.712
Od toga za Republiku Srpsku	0	250	250	2.059	596	2.655	2.752	620	3.372
Ukupno	260.017	114.552	374.569	305.528	152.466	457.994	597.668	152.278	749.946

Većina kredita (cca 90%) se otplaćuje u EUR-ima i USD dok se relativno mali broj kredita otplaćuje u drugim valutama (neke zemlje iz Pariškog kluba, krediti iz bilateralnih sporazuma i dr.). U odnosu na planirane vrijednosti, servisiranje obaveza po osnovu vanjskog duga u 2010. godini izvršeno je u

nešto manjem iznosu, uzrokovanim sporijim povlačenjem već odobrenih sredstava kao i nižim kamatnim stopama kredita koji su ugovoreni u promjenjivoj kamati.

Procjena vanjske zaduženosti za referentni period

	2008	2009	Procjena		Predviđanje	
			2010	2011	2012	2013
Vanjski dug	4.194	5.199	6.000	7.769	7.875	7.470
% BDP	15%	18,6%	20,3%	25,7%	24,1%	21%

Buduće tokove u oblasti vanjskog zaduživanja karakterišu:

- Regulisanje nealociranog duga prema Italiji po Pariškom klubu.
- Aktivnosti na realizaciji kreditnih ugovora u procesu odobravanja i realizacija kreditnih ugovora u pripremi.
- Ispunjavanje uvjeta za aktiviranje preostalih tranši IMF stand by aranžmana

Iz prethodne tabele projekcije vanjske zaduženosti vidljiv je snažan porast (33%) vanjskog duga u odnosu na stanje 30.09.2010. godinu. Razlog tome je u činjenici da je rok za povlačenje neangažovanih kreditnih sredstava, za većinu projekata, u 2011 godini i da je projekcijom obuhvaćen scenario koji ne podrazumjeva produženje ugovorenog roka za povlačenje preostalih neangažovanih kreditnih sredstava.

Projekti u postupku odobravanja

Projekti u postupku odobravanja obuhvataju projekte koji su u postupku pregovaranja sa kreditorima, postupku odobravanja od strane kreditora kao i damaćih zakonom predviđenih institucija, te projekte koji su zaključeni i nalaze se u postupku ratifikacije..

Ukupan iznos kreditom finansiranih projekata u postupku odobravanja koji obuhvata multilateralne i bilateralne kreditore sa 30.09.2010 godine je 622,04 miliona EUR. Ovim je obuhvaćeno 22 projekta u oblasti željezničke i komunalne infrastrukture, energetike, zdravstva, poljoprivrede, bankarstva, socijalne politike i zapošljavanja kao i predviđena budžetska podrška i institucionalno jačanje.

Pored gore navedenih projekata finansiranih iz kreditnih sredstava, bitno je istaći da su u postupku zaključivanja i 4 granta ukupne vrijednosti od 6,86 miliona eura, te dva okvirna sporazuma s Republikom Njemačkom i Austrijom u ukupnoj vrijednosti od 177,8 miliona eura.

Od navedenih projekata trenutno je u završnoj fazi ratifikacije 8 projekata s predviđenim iznosom od 244,49 miliona eura, što je značajan podatak imajući u vidu činjenicu da će sredstva uskoro biti raspoloživa.

U navedenom iznosu najveću stavku čini Evropska investiciona banka sa 150,0 miliona eura ili 24,11 % u ukupnom iznosu predviđenih kreditnih sredstava. EIB trenutno finansira dva projekta na teritoriji Republike Srpske i to Projekat vodovoda i kanalizacija s 50,0 miliona eura i novi Projekat bolnica s 100,0 miliona eura koji je u fazi pokretanja inicijative.

Slijedi Evropska banka za obnovu i razvoj sa 120,0 miliona eura ili 19,29 % , sa pet projekata i to Garancija Agenciji za osiguranje depozita BiH sa 50,0 miliona eura i čiji je cilj povećanje limita osiguranog depozita, što će doprinijeti jačanju finansijskog sektora, vraćanju povjerenja štediša u bankarski sektor, a sve u cilju ublažavanja posljedica globalne ekonomske i finansijske krize. Ugovor je potpisan u januaru 2010 godine i trenutno je u završnoj fazi ratifikacije. Garancija za Projekat aerodroma Sarajevo u iznosu od 25,0 miliona eura je zaključen u martu 2010 godine. U postupku ratifikacije je i Garancija za Projekat postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i proširenje mreže u Bijeljini - Faza II u iznosu od 5,0 miliona eura. Kada su garancije u pitanju bitno je istaći da je u postupku odobravanja i grant EBRD-a namijenjen izradi podzakonske legislative za navedenu oblast. U postupku zaključivanja su i Projekat vodovoda i kanalizacije u Sarajevu u iznosu od 30,0 miliona eura, kao i Amandman na regioanlni projekat željeznica u iznosu od 10,0 miliona eura, koji je potpisan 1.10.2010. godine.

U postupku zaključivanja je i zajam Evropske unije u iznosu od 100,0 miliona eura ili 16,08 % predviđenih za makrofinansijsku pomoć Bosni i Hercegovini i koji je u skladu sa Stand-by aranžmanom Međunarodnog monetarnog fonda. Obzirom da je ostvaren značajan napredak u

zadatim reformama predviđenim i Stand-by aranžmanom, početkom novembra potpisan je Memorandum o razumijevanju za makrofinansijsku pomoć.

Svjetska banka trenutno učestvuje sa 126,0 miliona USD ili 14,88 %. Najveći iznos čini Budžetska podrška sa predviđenih 111,0 miliona USD koja obuhvata kredit od 66 miliona iz IDA izvora i zajam 45 miliona iz IBRD izvora i što predstavlja DPL-1 od predviđene trogodišnje budžetske podrške, te koja prati odobreni Stand-by aranžman sa MMF-om. Isti je zaključen i efektivnost se očekuje 1. oktobra 2010 godine, čime će sredstva biti operativna. Drugi je Projekat socijalne zaštite i zapošljavanja sa 15,0 miliona dolara iz IDA-e, te koji je zaključen i njegova efektivnost i operativnost sredstava se očekuje 7. oktobra 2010 godine.

U 2010 godini krenulo se sa realizacijom više projekata finansiranih iz Okvirne saradnje sa Republikom Austrijom od 25,0 miliona eura i dodatnih 50,0 miliona eura. Isto tako krenulo se u realizaciju dodatnog amandmana sa Republikom Austrijom kojim će biti obezbijeđeno još 45,0 miliona eura.

Od pojedinačnih projekata finansiranih iz okvirne saradnje trenutno je u postupku zaključivanja 7 projekata u ukupnoj vrijednosti od 27,62 miliona eura ili 4,44 %. Tu su prije svega Projekat opremanja bolnice u Orašju s 2,2 miliona eura koji je zaključen i trenutno je u postupku ratifikacije, Projekat vodosnabdijevanja Gradiška u iznosu od 2,48 miliona eura i isti je trenutno u postupku zaključivanja.

Za Projekte Klinički centar Univerziteta u Sarajevu i bolnica Dr. Abdulah Nakaš u iznosu od 3,23 miliona eura, Opšta bolnica u Nevesinju u iznosu od 2,4 miliona, Univerzitet u Banja Luci u iznosu od 6,0 miliona, Univerzitet u I.Sarajevu u iznosu od 7,0 te Bolnica u Goraždu u iznosu od 4,3 miliona eura usvojena je inicijativa čime su stvoreni uslovi za pregovore u zavisnosti od spremnosti austrijske strane.

Kod bilateralne saradnje neizostavna je saradnja s SR Njemačkom i to 2005, 2006, 2007 i 2008 koje su efektivne, te finansijska saradnja za 2009 godinu koja obuhvata 120,0 miliona eura kreditnih sredstava i 12,8 miliona eura za zamjenu duga III, te da su pregovori uspješno okončani i Sporazum je u fazi prihvatanja od strane domaćih institucija. Kod pomenute finansijske saradnje ističemo da se sve odnosi na Okvirnu saradnju, dok realizacija pojedinih projekata iz pomenutih sredstava slijedi u saradnji sa Njemačkom razvojnom bankom (KfW). Detaljniji spisak projekata koji se finansiraju iz okvirne saradnje sa Njemačkom i realizuju preko KfW-a se nalazi u tabeli A i B. Slijedi Njemačka razvojna banka KfW sa 71,0 milion eura ili 11,41 % s Projektom vjetropark Mesihovina 71,0 milion kreditnih sredstava i 1,0 milion granta, te koji je zaključen u februaru 2010 godine i trenutno je u završnoj fazi ratifikacije.

OPEC Fond za međunarodni razvoj učestvuje sa 13,0 miliona dolara ili 1,54 % i to Projekat stambene obnove 7,0 miliona USD u završnoj fazi zaključivanja, te se očekuje skoro potpisivanje. Projekat poboljšanja životnih uslova na selu u iznosu od 6,0 miliona USD je potpisan i trenutno je u postupku ratifikacije.

Razvojna banka Vijeća Evrope učestvuje sa Projektom izgradnje državnog zatvora s 19,3 miliona eura. Isti je potpisan krajem juna 2010 i trenutno je u postupku ratifikacije.

Kod bilateralne saradnje sa Španijom krenulo se u realizaciju Projekta talgo vozova u Republici Srpskoj u iznosu od 32,0 miliona eura, za koji je usvojena inicijativa.

Projekti u pripremi

Nevedena kategorija se odnosi na projekte u pripremi kao i planirane projekte, kako od strane domaćih institucija i korisnika projekata, tako od strane kreditora. Ukupan iznos projekata u pripremi prema dosadašnjim informacijama i saznanjima je procijenjen na **689,50 miliona EUR**. Predviđenim iznosom je obuhvaćeno finansiranje projekata u infrastrukturu, energiju, razvoj malih i srednjih preduzeća, poljoprivredu, zdravstvo, zaštitu okoliša, socijalni sektor, te budžetska podrška.

U predviđenom iznosu najznačajniju stavku čini Evropska investiciona banka sa procijenjenim iznosom na oko 485,0 miliona EUR od čega najveći dio čini finansiranje izgradnje Koridora Vc druga faza 205,0 miliona eura, kao i obnovljivi izvori energije vjetrenjača i hidroenergije Mostar 170,0 miliona eura, Projekat za mala i srednja preduzeća u FBiH sa 50,0 miliona eura, te Projekat zaštite od poplava i prevenciju u Republici Srpskoj u iznosu od 60 miliona eura..

Sa Njemačkom razvojnom bankom (KfW) predviđena je realizacija više projekata u predviđenom iznosu od 137,0 miliona eura. U planu je realizacija odobrenih sredstva iz predhodne saradnje sa SR Njemačkom za projekat SCADA s 11,0 miliona eura kreditnih sredstava i 6,0 miliona eura grant sredstava. Tu su još Projekat energetskog sektora IV u iznosu od 70,0 miliona eura, Projekat hidroelektrane Cijevna III u iznosu od 50,0 miliona eura, Projekat Hidroelektrana Trebinje III s 6,0 miliona eura kreditnih sredstava i 4,0 miliona eura granta. Isto tako bitno je pomenuti i zamjenu duga III, zašto je uslov realizacija Okvirnog sporazuma sa SR Njemačkom za 2009. godinu.

Slijedi Svjetska banka sa budžetskom podrškom BiH za 2010-2011 godinu za što još nije preciziran iznos, Projekat plovnog puta rijeke Save, te dodatni projekat zdravstva.

Sledeću kategoriju predstavlja Evropska banka za obnovu i razvoj sa predviđenih 55,0 miliona EUR s Projektom Sarajevo putevi 45,0 miliona eura i Projekat regionalnog vodovoda Plava voda Zenica 10 miliona eura.

U narednom period sa Saudijskim fondom je planirano da se relizuje više projekata i to Projekat zaobilaznice Zenica, Projekat održivog povratka izbjeglica i Projekat izgradnje zgrade opštinske uprave Srebrenik.

Po sporazumu o Okvirnoj saradnji sa Austrijom realizovaće se više projekata za nabavku medicinske opreme i modernizaciju bolnica, kao i projekata za uklanjanje čvrstog otpada i otpadnih voda, a sve u zavisnosti od dinamike.

OPEC Fond za međunarodni razvoj bi u narednom periodu mogao da finansira dva projekta i to Projekat zaobilaznice Mostara, kao Projekat obrazovanja u Tuzlanskom kantonu.

Međutim bitno je napomenuti da tabela u prilogu za projekte u pripremi predstavlja okvir, te da su moguće izmjene finansiranih projekata kao i promjene iznosa finansiranja po pojedinim projektima, u zavisnosti od spremnosti kreditora kao i od domaćih pot

Unutrašnji dug

Unutarnji dug Bosne i Hercegovine se odnosi na dug entiteta i Brčko Distrikta. Izmirenje obveza po osnovu unutarnjeg duga je regulirano entitetskim zakonima, odnosno zakonom Brčko Distrikta. Unutarnja zaduženost i dalje predstavlja složeno pitanje obzirom da je dio obveza unutarnjeg duga i dalje podložan verifikiranju (stara devizna štednja, ratna potraživanja, opće obveze), a da dio duga još uvijek nije zakonski reguliran (restitucija), te se upravljanje unutarnjim dugom (još uvijek) zasniva na pretpostavkama o visini duga.

Prema podacima sa kojim raspolaže Ministarstvo finansija i trezora BiH, stanje unutarnje zaduženosti Bosne i Hercegovine na dan 30.06.2010. godine iznosi 2.987.659.628 KM³¹.

Stanje unutarnje zaduženosti Bosne i Hercegovine izražene na dan 30.06.2010.

Stanje unutarnje zaduženosti Bosne i Hercegovine izražene na dan 30.06.2010.					u KM
Potraživanja	Ukupno	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko Distrikt	Držav. Instit.
Opšte obaveze	185.994.196	13.654.196	172.340.000	-	-
Stara devizna štednja	1.716.775.432	1.017.774.765	631.480.000	67.520.667	-
Ratna potraživanja	1.065.900.000	500.000.000	565.900.000	-	-
Obaveze prema fondovima, opštinama (refundacija poreza)	18.990.000		18.990.000		
Ukupno	2.987.659.628	1.531.428.961	1.388.710.000	67.520.667	

³¹ Podaci dobijeni od Ministarstava finansija entiteta i Direkcije za finansije Brčko Distrikta

Plan servisiranja unutarnjeg duga BiH u periodu 2010-2013. Godina
(u mil KM)

Vrsta potraživanja	2010.			2011.			2012.			2013.		
	G	K	Ukupno	G	K	Ukupno	G	K	Ukupno	G	K	Ukupno
Opće obveze	5,00	1,45	6,45	3,00	1,00	4,00	0,50	0,20	0,70	0,16	0,05	0,21
Stara devizna štednja	129,98	12,08	142,06	146,21	12,14	158,35	137,34	11,49	148,83	109,78	8,07	117,85
Ratna potraživanja	0,00	6,54	6,54	0	7,27	7,27	0	7,27	7,27	0,00	7,27	7,27
Ukupno:	134,98	20,07	155,05	149,21	20,41	169,62	137,84	18,96	156,80	109,94	15,39	125,33

Planirano stanje unutarnjeg duga BiH³² (u mil KM)

	2010.	2011.	2012.	2013.
Potraživanja				
Opće obaveze	181,66	178,66	178,16	177,99
Stara devizna štednja	1.618,35	1.470,99	1.345,71	1.254,96
Ratna potraživanja	1.068,83	1.069,83	1.068,83	1.068,83
Ukupno	2.868,84	2.718,48	2.592,70	2.501,78

Zakon o izmirenju obveza po osnovu računa stare devizne štednje („Službeni glasnik BiH“ br. 28/06,76/06 i 72/07) je regulirao način izmirenja obveza po ovom osnovu na jedinstven način za cijelu Bosnu i Hercegovinu. Obzirom na okolnosti koje su uslijedile, entiteti, odnosno Distrikt Brčko, su obveze po osnovu stare devizne štednje regulirali entitetskim zakonima, odnosno zakonom na nivou Brčko Distrikta s različitim rokom i modelima amortizacije duga. Stara devizna štednja čini 58% iznosa unutarnjeg duga (izuzimajući restituciju). Način izmirenja obveza ostalih kategorija unutarnjeg duga (opće obveze, ratna potraživanja) reguliran je također entitetskim propisima i predviđeno je izmirenje emisijom obveznica.

Najnoviji podaci o verificiranim potraživanjima, umanjeni za gotovinske isplate, upućuju na znatno manje iznose u odnosu na ranije projicirane po svim kategorijama unutarnjeg duga. Međutim, i dalje postoji visok stepen neizvjesnosti u svezi konačne visine unutarnjeg duga BiH, posebno ako se uzme u obzir sve veći broj tužbi i izvršnih sudskih odluka koje povećavaju stepen neizvjesnost. Pitanje restitucije još uvijek nije zakonski regulirano. Naime, aktivnosti na donošenju zakona, koje su se odvijale u entitetskim okvirima, suspendirane su odlukom Visokog predstavnika. Aktivnosti u svezi pripreme Nacrta zakona o denacionalizaciji na razini BiH su u tijeku. Zakonska rješenja na razini države moraju osigurati ekonomsku i fiskalnu održivost Bosne i Hercegovine, uključujući oba njena entiteta i Distrikt Brčko, te da se ponuđena rješenja zasnivaju na zajedničkom interesu Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko. Predviđeno je da se pitanje restitucije rješi na tri načina: naturalnim povratom, zamjenskom restitucijom i financijskom ili novčanom nadoknadom, pri čemu će se kod finansijske nadoknade uzeti u obzir fiskalna održivost.

Institucionalne karakteristike javnih finansija

Od 2005. godine državni, entitetski i kantonalni nivo vlasti sprovodi reformu javnih finansija. Tri osnovna cilja reforme bila su:

1. harmonizirati budžetske kalendare i tehničke procese planiranja budžeta na svim nivoima vlasti u BiH
2. uvesti srednjoročno planiranje budžeta
3. bolje povezati alokaciju budžetskih sredstava sa prioritarnim politikama vlada, ekonomskim i socijalnim ciljevima zemlje

³² Napomena: Stanje duga na kraju godine se zasniva na pretpostavkama entitetskih ministarstava finansija, odnosno Direkcije za finansije Brčko Distrikta

Prvi cilj harmoniziranja kalendara i procedura u okviru budžetkog ciklusa je ispunjen i od 2005. godine se na svim nivoima sprovodi takozvani "Proces planiranja budžeta u 10 koraka".

Drugi cilj uvođenja srednjoročnog planiranja budžeta je također ispunjen i od 2005. godine Institucije BiH, FBiH (za sve nivoe vlasti u FBiH uključujući opštine, fondove i kantone), RS (za sve nivoe vlasti u FBiH uključujući opštine i fondove), a posljednjih par godina i Brčko Distrikt (uključujući i fond) pripremaju Dokumente okvirnih budžeta, koji obuhvataju trogodišnje razdoblje. Tako su u npr. ljeto 2010. godine svi nivoi vlasti pripremali DOB-ove za period 2011-2013. godine. Ovi Dokumenti okvirnog budžeta predstavljaju preliminarni nacrt godišnjih budžeta za 2011. godinu (koji su se pripremali u jesen 2010, godine), zajedno s okvirnim planovima za sljedeće dvije godine.

Dokumenti okvirnih budžeta za cilj imaju uspostavljanje dugoročnijih prioriteta i povećanje pouzdanosti budžetskog planiranja za korisnike, što je posebno važno u kontekstu planiranja investicija. Dokumenti okvirnih budžeta (DOB-ovi) uključuju srednjoročne makroekonomske projekcije, srednjoročne fiskalne projekcije, pregled budžetskih prioriteta, pregled upravljanja rashodima (po ekonomskim kategorijama, programima, institucijama i funkcionalnim sektorima), kao i pregled stanja i projekcije javnog duga.

Treći cilj reforme javnih finansija koja se sprovodi u okviru DFID-ovog Projekta jačanja upravljanja javnim finansijama je bolje povezati alokaciju budžetskih sredstava sa prioriternim politikama vlada, ekonomskim i socijalnim ciljevima zemlje. Ovo se postiže putem uvođenja programskog budžetiranja zasnovanog na ciljevima i rezultatima aktivnosti proračunskih korisnika.

Programsko budžetiranje je najkompleksniji, ali i najvažniji cilj reforme, čije uvođenje je i u najrazvijenijim zemljama trajalo i do deceniju. U regionalnom kontekstu, Bosna i Hercegovina je napredna u oblasti programskog budžetiranja. U svojoj srži programsko budžetiranje predstavlja planiranje budžeta na osnovu učinka uloženi sredstava poreskih obveznika. Programsko budžetiranje prikazuje budžetske informacije na način koji jasno povezuje budžetske resurse sa krajnjim rezultatom politike koji vlada nastoji postići. Jednostavno rečeno, budžetiranje zasnovano na programima ili rezultatima je proces raspodjele sredstava na određene ciljeve i/ili rezultate koji se nastoje postići uloženi sredstvima. Korisnici se moraju odmaknuti od tradicionalnog procesa planiranja proračuna koji raspodjeljuje sredstva na bazi ulaznih elemenata (procjenjuje sredstva po ekonomskim kategorijama) ka procjeni sredstava na osnovu ciljeva politika i željenih izlaznih rezultata. U ovom proračunskom ciklusu ostvaren je znatan napredak u ovom smislu u odnosu na ranije godine.

Program je grupisanje sličnih usluga ili aktivnosti koje obavlja budžetski korisnik, a koje imaju zajednički strateški ili operativni cilj. To budžetskim korisnicima omogućava da odrede šta rade u pravcu ostvarivanja svojih ciljeva i postizanja željenih rezultata. Kod tradicionalnog budžetiranja odluke o budžetskoj raspodjeli donose se na osnovu ulaznih elemenata – koliko je iznos potreban za plate, materijalne troškove itd. Programskim budžetiranjem takođe se prikupljaju ovi podaci, ali se odluke o raspodjeli sredstva donose na osnovu ciljeva politike i očekivanih rezultata.

Od budžetskih korisnika se zahtijeva da utvrde svoje strateške ciljeve (tj. definišu šta nastoji postići njihova institucija), da utvrde programe usmjerene ka postizanju tih ciljeva i njihove operativne ciljeve, da odrede potrebna sredstva - razvrstana prema ekonomskoj klasifikaciji, i da definišu mjere učinka i ciljne nivoe istih kako bi se utvrdilo u kojoj su mjeri postignuti ciljevi (što uključuje izlazne rezultate, krajnje rezultate i efikasnost).

Ministarstvo finansija i trezora BiH je zajedno sa Nacrtom proračuna institucija BiH za 2011. godinu, a sukladno izmjenama i dopunama Zakona o financiranju institucija BiH, poslalo i pregled zahtjeva korisnika po programskoj klasifikaciji, koji za svrhu ima dodatno informiranje Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH u procesu usvajanja proračuna za 2011. godinu.

Budući da je princip programskog budžetiranja tek uveden u BiH, kvalitet informacija dostavljenih od strane korisnika još uvijek nije na optimalnoj razini, osobito u smislu mjerenja rezultata rada i učinkovitosti programa. Proračunskim korisnicima će biti potrebno nekoliko godina da formiraju baze podataka, prije nego što budu u mogućnosti u potpunosti i precizno mjeriti učinke svojih aktivnosti. U narednim godinama očekuje se daljnje poboljšanje kvalitete dostavljenih informacija od strane proračunskih korisnika na svim razinama vlasti u BiH i u smislu definiranja i mjerenja učinka i troškovne opravdanosti programa i aktivnosti proračunskih korisnika institucija BiH.

Budući da je reforma potpunog uvođenja principa programskog budžetiranja kompleksna, da će za njenu narednu fazu trebati dodatna tehnička pomoć ministarstvima finansija (koju će biti pružena putem IPA projekata), da je sljedeća faza reforme uslovljena punom implementacijom informacionog sistema (GBMIS, koji se implementira putem Ureda za reformu javne uprave, a financiran je is sredstava Fonda za reformu javne uprave, uključujući sredstva Evropske komisije) informacionog sistema, te da će proračunskim korisnicima biti potrebno nekoliko godina da formiraju baze podataka, potpuno uvođenje programskog budžetiranja, odnosno usvajanje budžeta u programskom formatu treba implementirati u srednjeročnom razdoblju (2014/2015). Nadalje, unaprijeđeno je i fiskalno izvještavanje (sukladno Stand by aranžmanu).

Pored navednih napredak u dijelu programskog budžetiranja i fiskalnog izvještavanja, u okviru Pisma namjere dogovorenog od strane Fiskalnog vijeća BiH sa MMF-om, u narednom razdoblju planirano je i daljnje poboljšanje kvalitete javnih finansija putem unaprijeđenja kvalitete statističkih podataka u dijelu uključivanja transakcija vezanih za projekte sa stranim financiranjem, te uvođenje obračunskog računovodstva u svim vladinim institucijama (sukladno EU standardima). U nastojanju usmjerenom ka rješavanju ovih problema, koristi se i tehničku pomoć MMF-ovog regionalnog savjetnika radi potpunog prelaska na standarde izvještavanja GFS 2001 i daljnjeg skraćivanja perioda kašnjenja u izvještavanju. S ovim ciljem, Fiskalno vijeće BiH (prema Pismu namjere) planira uspostaviti radnu grupu koja će ponuditi preporuke i predložiti smjernice i raspored za primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda za javni sektor i drugih međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja, uključujući harmonizirani obrazac za fiskalno izvještavanje, na svim nivoima vlasti u BiH.

Od 2009 godine u Bosni i Hercegovini je počela realizacija još jedne kompleksne reforme koja će u značajnoj mjeri doprinijeti poboljšanju kvaliteta javnih finansija a to je uspostavljanje sistema javne unutrašnje finansijske kontrole (PIFC). Cilj ove reforme je prvenstveno jačanje upravljačke odgovornosti rukovodioca u javnom sektoru na svim nivoima. To će se postići implementacijom niza procedura unutrašnje kontrole i unutrašnje revizije, ali također potičući promjenu kulture javnog upravljanja koja se fokusira na traženje ekonomičnosti, efikasnosti i učinkovitosti svake aktivnosti, istovremeno održavajući apsolutni nivo usklađenosti sa zakonom. Javna unutrašnja finansijska kontrola (PIFC), zasnovana na priznatim standardima i dobroj evropskoj praksi, razmatra cijeli integrirani sistem uspostavljen od strane Vijeća ministara BiH i vlada entiteta, sa ciljem kontroliranja i revizije budžetskih fondova i fondova Evropske unije, osiguranja usklađenosti sa zakonodavstvom, ekonomičnog, efikasnog i efektivnog upravljanja javnih fondova (državnih fondova i fondova Evropske unije), te osiguranja transparentnosti kako bi se obezbijedila njihova kontrola.

Okvir PIFC-a uključuje sve mjere potrebne za kontrolu svih javnih prihoda i izdataka, te osigurava što bolje upravljanje sredstvima i obavezama i pokriva sve sisteme unutrašnje kontrole i procedure u javnim institucijama i pomaže u kreiranju sigurnog okruženja za javne fondove kako bi oni bili iskorišteni na način na koji je to zakonski planirano. PIFC se sastoji od slijedećih elemenata:

- Finansijsko upravljanje i kontrola,
- Funkcionalna nezavisna unutrašnja revizija i
- Harmonizacijska i koordinacijska funkcija u formi „Centralne harmonizacijske jedinice“.

Tekući projekat, koji se finansira iz IPA sredstava, fokusiran je na harmonizacijsku i koordinacijsku funkciju kroz uspostavu i jačanje Centralnih harmonizacijskih jedinica u ministarstvima finansija entiteta i na državnom nivou, kao i na uspostavljanje i jačanje funkcionalno nezavisnih jedinica za internu reviziju. Imajući u vidu da je krajnji cilj reforme osposobljavanje Centralnih harmonizacijskih jedinica za razvoj procedura i revizijskih tragova za finansijsko upravljanje i kontrolu (FMC), razvoj metodologije za procjenu rizika koju će koristiti institucije na entitetskom i državnom nivou, analizu funkcije jedinica za unutrašnju reviziju i FMC unutar institucija, za koordinaciju i pružanje odgovarajuće obuke u području PIFC-a rukovodne strukture i zaposlenika u institucijama na entitetskom i državnom nivou i izvještavanje o razvoju ovog sistema, zajedničkim slabostima, potrebnim mjerama i unaprijeđivanjima, te da će uspostavljene nezavisne jedinice za internu reviziju vršiti nezavisnu, profesionalnu i sistematičnu procjenu sistema finansijskog upravljanja i kontrole

osnovane od strane rukovodstva, sasvim je izvjesno da će ova reforma zahtijevati višegodišnji angažman i pomoć od strane IPA .

Budući da finansijsko upravljanje i kontrola, kao elemenat PIFC sistema, obuhvata cjelokupni sistem finansijskih i drugih vrsta kontrola uključujući organizacijsku strukturu, metode, procedure koje se ne primjenjuju samo na finansijske sisteme, već također i na operativne i strateške sisteme korisnika budžeta, da podržavaju rukovodnu (upravljačku) odgovornost, te da obuhvata pet međusobno povezanih komponenti (kontrolno okruženje, upravljanje rizicima, kontrolne aktivnosti, informacije i komunikacije i nadgledanje/praćenje), u narednom periodu, projekte IPA treba fokusirati na ovaj element PIFC sistema obzirom da PIFC reforma ima za cilj prvenstveno jačanje upravljačke odgovornosti rukovodilaca u javnom sektoru na svim nivoima.

Kada je u pitanju poboljšanje kvaliteta javnih finansija posebna pažnja će se, u budućnosti, posvetiti jačanju statistike javnih finansija. Projekat podrške ekonomskoj i fiskalnoj politici, koji se finansira iz IPA sredstava a koji treba početi sa realizacijom u prvom kvartalu 2011. godine, ima za cilj pomoći ministarstvima finansija (državni i entitetski nivo) i Direkciji za finansije Brčko Distrikta za pružanje pouzdanih i inter-institucionalno usklađenih podataka o javnim finansijama na osnovu obračunskog računovodstva i u skladu sa međunarodno priznatim, a posebno principima, standardima i praksom EU.

Glavni rezultati ovog projekta fokusirani su na produkovanje statistike javnih finansija u skladu sa ESA95 kodom, uspostavljanje i razvoj održivog mehanizma saradnje među institucijama korisnicama u produkovanju pomenute statistike, izmjene zakona o računovodstvu, pripremi računovodstvenih i standard izvještavanja za javni sector, priprema metodologija i uputstava za produkovanje statistike javnog sektora kao i razvijanje i implementacija nastavnog plana i programa za obuku u svim elementima neophodni za izradu fiskalne statistike.

Fiskalni rizici

Ostvarivanje makroekonomskih i fiskalnih projekcija može biti podložno uticaju sljedećih faktora:

- **Usporavanje oporavka EU ekonomije** -Ekonomija Bosne i Hercegovine spada u grupu malih otvorenih ekonomija, visoko osjetljiva na globalna kretanja i stoga veoma izložena eksternim šokovima. Projektovani postepeni oporavak i oživljavanje BiH ekonomije je u direktnoj zavisnosti od ekonomskog oporavka njenih trgovinskih partnera u EU i regionu, pa bi se svako usporavanje oporavka ekonomije EU i regiona negativno odrazilo na BiH ekonomiju.
- **Opšta neizvjesnost i nesigurnost**- Oporavak ekonomije EU i regiona a time i BiH ekonomije može biti ugrožen još uvijek prisutnom i rastućom opštom nesigurnošću i neizvjesnošću u pogledu mogućeg produbljanja krize i pojave dvostrukog dna. Posljednja dešavanja u EU koja su rezultat stanja grčke ekonomije i bojazni da bi druge zemlje (Portugal, Španija, Irska) mogle zapasti u iste teškoće mogu destabilizovati perspektivu šireg regionalnog rasta i usporiti oporavak EU ekonomije.
- **Stanje u bankarskom sektoru** – Zahvaljujući politici obaveznih rezervi CBBiH rizik likvidnosti banaka u BiH usljed povlačenja depozita je smanjen i stabilizovan. Međutim, gubici banaka i povećanja broja loših kredita usljed smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva i sporog oporavka BiH ekonomije, otežan pristup inostranom kapitalu kao i opšta nesigurnost usloveli su promjenu kreditne politike u smislu utvrđivanja rigidnijih uslova za kreditiranje domaće potrošnje. Nedovoljna opskrbljenost kapitalom i opterećenje nelikvidnim sredstvima ukazuju da će ograničavanje kreditiranja od strane bankarskog sektora potrajati još neko vrijeme. Kontrakcija investicionih aktivnosti zbog slabijeg pristupa kreditiranju može usporiti oživljavanje BiH ekonomije.
- **Smanjenje agregatne tražnje** – Obzirom da BiH ekonomija ima karakter potrošačkog modela rasta u velikoj mjeri je zavisna od stanja agregatne tražnje. Stanoviti dio agregatne tražnje čini javna potrošnja, čije ograničavanje, kao imperativ održivosti fiskalne pozicije, ako nije kompenzovano strukturalnim reformama usmjerenim na jačanje privatnog preduzetništva, može se odraziti na smanjenje agregatne tražnje i usporavanje rasta.
- **Promjena poreske politike** – Promjena poreske politike u smislu povećanja poreza i doprinosa na platu, koja se preduzima u Republici Srpskoj radi stabilizacije prihoda, može se

odraziti na povećanje evazije sistema i nezaposlenosti i u vezi sa tim izvršiti dalji pritisak na socijalne transfere i destabilizaciju perspektive fiskalne konsolidacije.

- **Prirodne nepogode** – Na perspektivu konsolidacije javnih finansija u Bosni i Hercegovini u značajnoj mjeri će uticati poplave koje su prouzrokovale velike materijalne štete kako stanovništvu regija koje su pogođene poplavama tako i privredi.

3.5. Federacija Bosne i Hercegovine

Fiskalna strategija i srednjoročni ciljevi

Ekonomska kriza koja je zahvatila Federaciju Bosne i Hercegovine u 2008. godini, se direktno odrazila na pad izvoza i domaće potrošnje. Smanjenje prihoda Federacije BiH kao rezultat ovakvih kretanja nameće neophodnost vođenja oprezne fiskalne politike usmjerene na ograničavanje i smanjenje javne potrošnje.

U cilju očuvanja makroekonomske stabilnosti, Bosna i Hercegovina je zaključila Stand-by aranžman sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) u iznosu od 1,2 milijarde EUR na period od tri godine, od čega se 800 miliona EUR odnosi na Federaciju Bosne i Hercegovine. Tokom pregovora sa MMF-om vlasti Bosne i Hercegovine sačinili su Pismo namjere kojim je vlada Federacije Bosne i Hercegovine preuzela velike obaveze u pogledu smanjenja javne potrošnje u toku trajanja aranžmana. Specifično, fiskalna politika potrošnje unutar Federacije BiH zasnovana je na:

- načelima iz revidiranog pisma namjere upućenog prema MMF-u u okviru Stand-by aranžmana,
- Zakonu o načinu ostvarivanja uštedama u FBiH,
- makroekonomskim projekcijama,
- projekcijama prihoda.

Nastavak restriktivne javne potrošnje na svim nivoima je jedan od prioriteta ekonomske politike za 2011.-2013. godinu, sa osnovnim ciljem održavanja stabilnog fiskalnog sistema i kontrole potrošnje. U ovom periodu Vlada FBiH će i funkcionisati u ograničenim fiskalnim kapacitetima, s obzirom na efekte globalne finansijske i ekonomske krize koja je ostavila trag na ekonomiji BiH, sa dodatnim pogoršanjem sa postojećim platnim deficitom i fiskalnim debalansom u zemlji – što se direktno odražava i na Federaciju Bosne i Hercegovine. U tom cilju bit će neophodno: (i) ojačati fiskalnu politiku kako bi se smanjile potrebe vlade za finansiranjem iz stranog ili domaćeg bankarskog sektora i poboljšali srednjoročnu fiskalnu održivost; (ii) ograničiti plate u javnom sektoru; (iii) poduzeti strukturalne fiskalne reforme s ciljem reformisanja sistema socijalnih davanja; i (iv) promovirati druge strukturalne reforme koje će očuvati konkurentnost kroz preusmjeravanje javne potrošnje na kapitalne investicije i razvojnu potrošnju. Da bi se realizirale ovakav fiskalni okvir, odgovoran rad Fiskalnog vijeća na nivou Federacije BiH je od ključne važnosti. Ovo je posebno bitno imajući u vidu administrativnu kompleksnost Federacije BiH, koja uključuje centralni nivo vlasti, kantone i opštine.

Ovakav pristup u potpunosti odražavaju politike opisane u revidirnom Pismu namjere, kao i u prijedlogu Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u FBiH za 2011-2013 godinu, te su kao takve od ključne važnosti za postizanje ciljeva ekonomskog programa FBiH, uključujući smjernice vezane za fiskalnu politiku, prijedlog fiskalnih ciljeva budžeta, te makroekonomske projekcije u Federacije BiH.

Srednjoročne projekcije prihoda i potrošnje

Srednjoročne projekcije prihoda rađene su na osnovu projekcija poreskih i neporeskih prihoda budžeta centralne vlade FBiH, kantona/županija i općina, projekcije Odjeljenja za makroekonomsku analizu (OMA) po osnovu indirektnih prihoda i Federalnog ministarstva finansija za 2011. – 2013. godinu.

Izložene projekcije prihoda po osnovu indirektnih poreza nisu usvojene od strane Fiskalnog vijeća, te mogu biti izmijenjene u skladu sa finalnim zaključcima Fiskalnog vijeća.

U nastavku je projekcija ukupnih prihoda, potrošnje, neto zaduživanja, izdataka po kamatama, te primarnog bilansa za širu vladu Federacije BiH:

	2010	2011	2012	2013
Ukupan prihod	6.647,8	6.708,8	7.152,2	7.601,7
Ukupna potrošnja	7.017,0	6.983,8	7.216,6	7.326,5
Neto zaduživanje	-369,2	-275,0	-64,4	275,2
Izdaci po kamatama	119,0	100,4	131,0	126,1
Primarni bilans	-217,7	-250,1	-174,7	66,5

Detaljne projekcije su date u aneksu.

Također, bitno je napomenuti konsolidovani dug Federacije BiH, koji je znatno uvećan od prethodne godine. Otplata duga i kamate predviđeni za 2011. godinu je 462,7 mil. KM (što predstavlja povećanje od 31,5% u odnosu na budžeta za 2010. godinu), 2012. godinu je 484,4 mil. KM i za 2013. godinu 608,5 mil. KM. Ovakav rast rezultat je povećane otplate vanjskog duga u iznosu od 22,2 mil. KM, planirana 1/3 otplate po osnovu verifikovanog duga prema Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje po osnovu isplata penzija ostvaranih pod povoljnijim uslovima (po zaključku Vlade FBiH V. Broj 367/2010), te povećane otplate unutarnjeg duga u visini 12,6 mil. KM.

Kvalitet javnih finansija

U skladu sa Pismom namjere upućenom Međunarodnom monetarnom fondu u vezi sa Zahtjevom za odobrenje Stand-by aranžmana, Federacija Bosne i Hercegovine se obvezala na poboljšanje kvalitete fiskalne statistike, sa krajnjim ciljem izrade konsolidiranih izvještaja harmoniziranih sa MMF-ovom metodologijom Statistika vladinih finansija. Proces poboljšanja kvalitete fiskalne statistike treba doprinijeti većoj javnosti i transparentnosti u izvještavanju o fiskalnim operacijama vlada, te jačanju finansijske discipline i odgovornosti svih razina uprave za povjerena im javna sredstva. Očekuje se da će se proces pune harmonizacije sa međunarodnim standardima odvijati postepeno u narednom razdoblju. U početnoj fazi naglasak će biti na unaprjeđenju obuhvata fiskalne statistike za sve razine vlasti uključujući niže razine u oba entiteta, te na osiguranju redovitog i blagovremenog izvještavanja svih razina vlade u BiH, uključujući i Federaciju BiH, kao i transparentnosti i objavi konsolidiranih izvještaja. U cilju unaprjeđenja provedbe i poštivanja zakona Vlada Federacije je uspostavila centralizirani sistem registracije, kontrole i naplate poreza i doprinosa.

Institucionalne karakteristike javnih finansija

U vezi sa predstavljenim obavezama koje su preuzele vlasti BiH u Pismu namjere spomenutom u prethodnom poglavlju, Fiskalno Vijeće je formiralo Grupu za koordinaciju fiskalnih statističkih podataka za praćenje realizacije Stand-baj aranžmana u oktobru 2009. godine.

Globalna ekonomska kriza je negativno utjecala na finansijsku disciplinu obveznika indirektnih poreza. Problem održavanja tekuće likvidnosti obveznika koji redovito podnose prijave PDV-a, koji se javio krajem 2008.godine, produbio se tokom 2009.godine. Premda je razina dugova po osnovu prijavljenog, a neplaćenog PDV-a niska u odnosu na druge zemlje (2,5% neto naplaćenog PDV-a za devet mjeseci 2009.g.), u cilju očuvanja razine javnih prihoda i povećanja efikasnosti naplate PDV-a, Uprava za indirektno oporezivanje (UINO) je propisala pravila za primjenu posebne sheme za dužnike po osnovu PDV-a (engl. withholding tax regime). Implementacija posebne sheme za dužnike je započela polovinom 2009.g. Istovremeno, UINO je intenzivirala napore u segmentu prisilne naplate indirektnih poreza i donijela instrukcije vezano za pljenidbu i prodaju imovine dužnika.

Javni dug

Ukupan vanjski i unutarnji dug Federacije BiH, utvrđen Zakonom, sa stanjem na dan 30.09.2010. godine iznosi **5.117,75 mil. KM**, od čega se na vanjski dug odnosi **3.657,50 mil KM³³** i na unutarnji dug (procijenjeni) **1.460,25 mil. KM**. Ukupan dug Federacije BiH, posmatran u odnosu na verificirane obaveze, iznosi **4.398,08 mil. KM**.

Stanje duga Federacije BiH na dan 30.09.2010. godine (u mil. KM):

Godina	GDP	Stanje duga (prema Zakonu)			Odnos duga prema GDP			Stanje duga (po verifikaciji)		Odnos duga prema GDP	
		Vanjski dug	Unutarnji dug (Zakon)	Ukupno	Ukupno	Vanjski dug	Unutarnji dug	Unutarnji dug (verificirane obaveze)	Ukupno	Ukupno	Unutarnji dug
	1	2	3	4 (2+3)	5 (4:1)	6 (2:1)	7 (3:1)	8	9 (2+8)	10 (9:1)	11 (8:1)
30.09.2010.	18.700	3.657,50	1.460,25	5.117,75	27,37%	19,56%	7,81%	726,97	4.389,47	23,45%	3,89%
31.12.2009.	15.886	3.308,50	1.533,27	4.841,77	30,29%	20,28%	10,01%	574,96	3.883,46	24,45%	3,62%
31.12.2008.	13.855	2.901,64	1.589,41	4.491,05	32,41%	20,94%	11,47%	860,3	3.761,94	27,15%	6,21%
31.12.2007.	13.855	2.456,71	1.639,58	4.096,29	29,57%	17,73%	11,83%				
31.12.2006.	11.826	2.553,00	2.031,00	4.584,00	38,76%	21,59%	17,17%				

Ovakvo stanje duga Federacije uključuje i dug koji je supsidijarno prenesen na krajnje korisnike. Izuzme li se dug krajnjih korisnika (KK), koji imaju obavezu plaćanja po osnovu kreditnog zaduženja, stanje duga Federacije BiH na dan 30.09.2010. godine (u mil. KM) dato je u sljedećoj tabeli.

Godina	GDP	Stanje duga			Odnos duga prema GDP			Stanje duga (po verifikaciji i bez duga prenesenog KK)			Odnos duga prema GDP		
		Vanjski dug FBiH (bez duga KK)	Unutarnji dug (Zakon)	Ukupno	Ukupno	Vanjski dug	Unutarnji dug	Vanjski dug FBiH (bez duga KK)	Unutarnji dug (verificirane obaveze)	Ukupno	Ukupno	Vanjski dug	Unutarnji dug
	1	2	3	4 (2+3)	5 (4:1)	6 (2:1)	7 (3:1)	8	9	10 (8+9)	5 (10:1)	6 (8:1)	7 (9:1)
30.09.2010.	18.700	2.644,10	1.460,25	4.104,35	21,95%	14,14%	7,81%	2.644,10	726,97	3.371,07	18,03%	14,14%	3,89%
31.12.2009.	15.886	2.551,72	1.533,27	4.084,99	25,71%	16,06%	10,01%	2.551,72	574,96	3.126,68	19,68%	16,06%	3,62%
31.12.2008.	13.855	2.344,50	1.639,58	3.984,08	28,76%	16,92%	11,83%	2.344,50	860,3	3.204,80	23,13%	16,92%	6,21%

Iako je otplata unutarnjeg duga Federacije BiH po osnovu obaveza prema dobavljačima i uposlenicima bivšeg Federalnog ministarstva odbrane i Vojske Federacije BiH planirana do kraja 2010. godine, uzimajući u obzir dinamiku dostavljanja izvršnih sudskih rješenja, ista neće biti izmirena u planiranom roku.

Stanje unutarnjeg duga na dan 30.09.2010. godine, u odnosu na procijenjene (Zakonom utvrđene) obaveze, iznosi **1.460.253.003 KM**:

³³ ukupnim vanjskim dugom Federacije BiH obuhvaćen je i dug krajnjih korisnika kredita u iznosu od na koje je supsidijarno prenesen dug

Osnov za dug	Ukupan dug	Način plaćanja	Plaćeno po godinama					Plaćena glavnica ukupno	Stanje duga prema Zakonu
			do 2006	2007	2008	2009	2010		
Dobavljači	25.000.000	presude	4.536.446	561.486	524.338	154.537	4.632	5.781.439	
		po pozivu	0	7.964.423	3.843.049	0		11.807.473	
		UKUPNO	4.536.446	8.525.909	4.367.387	154.537	4.632	17.588.912	7.411.088
Vojničke plaće		presude	9.500.000	3.655.332	2.107.957	1.041.952	310.735	16.615.976	
	37.500.000	javni poziv	0	12.978.288	1.761.817	0	24.455	14.764.560	
		UKUPNO	9.500.000	16.633.620	3.869.774	1.041.952	335.190	31.380.536	6.119.464
Stara devizna štednja*	Zakonom utvrđena obaveza: 1.150.000.000 KM;	gotovinski do 1000 KM	6.168.813	35.980.495	1.662.152	6.132.761	15194663	49.944.221	
		do 100 KM	0	0	177.658	55.035	3138	232.693	
		neemitivane obveznice	0	0	30.198.206	0	0	30.198.206	
		sudske presude	0	0	0	0	21.761	21.761	
		dospjele obveznice	0	0	0	50.224.612	57.458.600	50.224.612	
		UKUPNO	6.168.813	35.980.495	32.038.016	56.412.408	72.678.162	130.621.493	946.722.451
Ratne tražbine**	Zakonom utvrđena obaveza: 500.000.000 KM;								
		UKUPNO	0	0	0	0	0	0	500.000.000
SVEUKUPNO			20.205.259	61.140.024	40.275.177	57.608.897	73.017.984	179.590.941	1.460.253.003

Stanje unutarnjeg duga na dan 30.09.2010. godine u odnosu na verificirane obaveze iznosi **726.966.419 KM**:

Osnov za dug	Ukupan dug	Način plaćanja	Plaćeno po godinama					Plaćena glavnica ukupno	Stanje duga prema verifikaciji
			do 2006	2007	2008	2009	2010		
Dobavljači	25.000.000	presude	4.536.446	561.486	524.338	154.537	4.632	5.781.439	
		po pozivu	0	7.964.423	3.843.049	0		11.807.473	
		UKUPNO	4.536.446	8.525.909	4.367.387	154.537	4.632	17.588.912	7.411.088
Vojničke plaće		presude	9.500.000	3.655.332	2.107.957	1.041.952	310.735	16.615.976	
	37.500.000	javni poziv	0	12.978.288	1.761.817	0	24.455	14.764.560	
		UKUPNO	9.500.000	16.633.620	3.869.774	1.041.952	335.190	31.380.536	6.119.464
Stara devizna štednja*	Verificirano: 709.783.416 KM	gotovinski do 1000 KM	6.168.813	35.980.495	1.662.152	6.132.761	15194663	49.944.221	
		do 100 KM	0	0	177.658	55.035	3138	232.693	
		neemitivane obveznice	0	0	30.198.206	0	0	30.198.206	
		sudske presude	0	0	0	0	21.761	21.761	
		dospjele obveznice	0	0	0	50.224.612	57.458.600	50.224.612	
		UKUPNO	6.168.813	35.980.495	32.038.016	56.412.408	72.678.162	130.621.493	506.505.867
Ratne tražbine**	Verificirano: 206.930.000 KM								
		UKUPNO	0	0	0	0	0	0	206.930.000
SVEUKUPNO			20.205.259	61.140.024	40.275.177	57.608.897	73.017.984	179.590.941	726.966.419

Po sudskim presudama izmirene su sljedeće obaveze:

- prema dobavljačima: 5.781.439 KM
- za vojničke plaće i naknade: 16.615.976 KM i
- za staru deviznu štednju: 21.761 KM.

Obveznicama se izmiruju obaveze po osnovu stare devizne štednje i ratnih tražbina. Do 30.09.2010. godine na ovaj način izmirene su obaveze (glavnica) prema vlasnicima računa stare devizne štednje u iznosu od 50.224.612 KM.

Gotovinskim isplatama izmirene su obaveze:

- prema dobavljačima (temeljem javnog poziva): 11.807.473 KM,
- za vojničke plaće i naknade: 14.764.560 KM i
- -za staru deviznu štednju: 80.375.120 KM, od čega do 1.000 KM 49.944.221 KM, po osnovu neemitovanih obveznica 2008. godine 30.198.206 KM i do 100 KM 232.693 KM.

Iako je izvršena I emisija obveznica za izmirenje obaveza po osnovu ratnih tražbina, do 30.09.2010. nije plaćan glavninski dio, obzirom na utvrđeni grace period od 9 godina. Kako je Ustavni sud BiH, temeljem presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Čolić i dr. protiv BiH, Vladi FBiH naložio da izvrši svoje ustavne obaveze i osigura poštivanje ljudskih prava tako što će preduzeti odgovarajuće zakonske mjere s ciljem da svi povjerioci koji posjeduju izvršne sudske odluke na teret budžetskih sredstava FBiH naplate svoja potraživanja u što kraćem roku, sve pravosnažne sudske presude će morati biti plaćene u skladu sa tim presudama.

S tim u vezi očekuje se da će u narednom period biti izmirene sve takve presude (u skladu sa dinamikom koju utvrdi Vlada FBiH). Prema trenutno dostupnim podacima obaveze Federacije po osnovu izvršnih rješenja iznose 15,24 mil. KM, od čega je u već emitirane obveznice uključeno 11,75 mil. KM. Za izmirenje obaveza po osnovu pravomoćnih sudskih presuda u budžetu FBiH treba osigurati 3,10 mil. KM, dok postoje i presude (u iznosu od 2,10 mil. KM) koje još nemaju klauzulu pravosnažnosti. Kako se stara devizna štednja izmiruje po završetku procesa verifikacije računa stare devizne, na osnovu iskustava tokom provedenih verifikacija u Federaciji realno je očekivati da će ukupna potraživanja u Federaciji BiH po pom osnovu biti manja od pretpostavljenih 1.150.000 KM. **Ukupan dug kantona** (po kreditima) iznosi 196,67 mil KM, dok potencijalne obaveze po osnovu garancija iznose 30,60 mil. KM, a **općina** (po kreditima) iznosi 87,26 mil KM, dok potencijalne obaveze po osnovu garancija iznose 38,05 mil. KM (na osnovu podataka dostavljenih do 29.10.2010. godine) Godišnja otplata duga po kantonima okviru je ograničenja propisanih Zakonom o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji BiH (servis duga u tekućoj godini ne može biti veći od 10% prihoda iz prethodne godine). **Dug gradova** (po kreditima) u cjelosti se odnosi na dug Grada Mostara i iznosi **14,52 mil.** KM, dok potencijalne obaveze po osnovu garancija iznose 1,36 mil. KM. (Prilog 5) Stanje vanjskog duga **javnih preduzeća** u većinskom vlasništvu Vlade Federacije BiH na dan 30.09.2010.godine iznosi **657,68 mil. KM.**

3.6. Republika Srpska

U narednom periodu nastaviće se sa implementacijom reformskih procesa u fiskalnom sistemu. Fiskalnom politikom na prihodovnoj strani će se obezbijediti sredstva neophodna za finansiranje javnih potreba, sa naglaskom na socijalni aspekt. Istovremeno će se sprovoditi i veoma rigorozne mjere kojima će se smanjiti izbjegavanje fiskalnih obaveza i širiti obuhvat poreskih obveznika, odnosno povećavati fiskalna disciplina. Pored toga, Vlada Republike Srpske je izvršila analize svih direktnih i indirektnih efekata smanjenja poreskih stopa kod direktnih poreza u prethodnom periodu i detaljno provjerila realizaciju planiranih ciljeva koji su trebali da budu ostvareni navedenim smanjenjem poreskih stopa, te izvršila analizu stopa doprinosa na bazi zahtjeva vanbudžetskih fondova. Na osnovu datih analiza predložene su i usvojene izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima s ciljem daljeg jačanja ekonomske, fiskalne i socijalne stabilnosti Republike Srpske. Predložene korekcije i fiskalna prilagođavanja na prihodovnoj strani, trebaju da smanje i neophodna kreditna sredstva za finansiranje javnih potreba u budućem periodu.

Od 01.01.2009. g. prešlo se na obračun dohotka po bruto principu i oporezivanje po jedinstvenoj stopi poreza od 8%. Prelaskom na bruto princip obračuna dohotka, privredni ambijent u Republici Srpskoj je postao uporediv sa okruženjem. Ukoliko se uporedi stopa poreza na dohodak sa stopama ostalih zemalja u regionu, pa i u Evropi, može se istaći da smo imali najmanju stopu poreza na dohodak. Zbog svega navedenog, Vlada Republike Srpske je predložila, a Narodna skupština Republike Srpske usvojila izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak. Izmjenama i dopunama ukinut je neoporezivi dio dohotka, oporezovana je isplaćena dividenda i kapitalna dobit, te povećana stopa poreza na dohodak sa 8% na 10%. Uporednom analizom stope doprinosa u Republici Srpskoj, koja je sada u zbirnom iznosu 30,6%, sa okruženjem, uočljivo je da su u Republici Srpskoj stope doprinosa jedne od najnižih u regionu. Zbog svega navedenog, a imajući u vidu i opravdane zahtjeve za povećanje stopa doprinosa u cilju održavanja socijalne politike i statusa socijalno ugroženih kategorija stanovništva, Vlada Republike Srpske je predložila, a Narodna skupština Republike Srpske je usvojila izmjene i dopune Zakona o doprinosima, tako da će zbirna stopa biti 33,0% na bruto platu, od čega će za penzijsko-invalidsko osiguranje izdvajati 18,0%, za zdravstveno osiguranje 12,5%, za dječiju zaštitu 1,5% i za osiguranje od nezaposlenosti 1,0%.

U ovoj godini je izvršena izmjena i dopuna Zakona o igrama na sreću. Dosadašnja primjena zakona je pokazala potrebu za dodatnim regulisanjem ove oblasti, pa je tako izvršeno uvođenje i novih vrsta kladioničkih igara na sreću koje se priređuju putem SMS-a, bolje regulisanje proceduralnih pitanja u okviru inspekcijskog nadzora, te povećanje novčanih kazni za učinjeni prekršaj. Očekivanja, da će pomenute izmjene imati za rezultat rast naknada za priređivanje igara na sreću ali i iznos naplaćenih novčanih kazni, koje su u određenim slučajevima povećane sa 1.000 KM na 5.000 KM i sa 1.500 KM na 7.500 KM, su bila opravdana, jer je za jedanaest mjeseci ove godine ostvaren veći prihod za 30,5% u odnosu na isti period prošle godine. Takođe se očekuje da će se na osnovu dodjele koncesije za priređivanje igara na sreću u kazinu ostvariti dodatni prihod u narednoj godini.

Primjenom Zakona o fiskalnim kasama, kojim je predviđena obaveza registrovanja izvršenog prometa roba i usluga putem fiskalnih kasa, nastoji se i dalje postići cilj ovog Zakona, a to je uređenje tržišta u Republici Srpskoj, smanjenje nelegalnih novčanih tokova u prometu roba i usluga, suzbijanje sive ekonomije i nelojalne konkurencije, povećanje fiskalne discipline i obezbjeđenje efikasnije kontrole poreskih prihoda. Efekti ovog Zakona su vidljivi i u toku 2010. godine, kroz iskazano povećanje prometa u trgovini na malo i kroz povećanje krajnje potrošnje Republike Srpske koja je iskazana na PDV prijavama. Proces provođenja "fiskalizacije" u narednom periodu će se usmjeriti na kontrolu izdavanja fiskalnih računa i pooštavanje kaznenih odredbi.

Oporezivanje nepokretnosti po tržišnoj vrijednosti nepokretnosti će se vršiti od 01.01.2012. godine, po stopi koju utvrde skupštine opština i gradova u rasponu od 0,05-0,5%. Do tada se porez na nepokretnosti plaća po Zakonu o porezima na imovinu, na površinu nepokretnosti. Jedan od razloga prolongiranja primjene novog zakona je bio da se prije svega privrednicima omogući da lakše prevaziđu period ekonomske krize. Novim zakonom je omogućeno umanjenje poreske osnovice za sve nepokretnosti koje predstavljaju prebivalište domaćinstva poreskog obveznika, a što je dodatno

rasterećenje u odnosu na sadašnji Zakon o porezima na imovinu. U narednoj godini će se voditi završne aktivnosti na procesu formiranja Fiskalnog registra nepokretnosti, uspostavljanju modela za procjenu tržišne vrijednosti nepokretnosti, ali i aktivnosti na odgovarajućem angažovanju opština u cilju veće uključenosti u oporezivanje nepokretnosti. Osim toga, kroz izmjene Zakona o Poreskoj upravi Republike Srpske neophodno je unaprijediti poreski postupak i racionalizovati svi procesi koji su u nadležnosti Poreske uprave Republike Srpske. Posebna pažnja će se pokloniti procesima prinudne naplate, unaprijeđenju postupaka kontrole zakonitosti i pravilnosti kod obračuna i uplate javnih prihoda (naknada od koncesija, naknada od priređivanja igara na sreću, poreza na imovinu, i dr.), konzistentnosti poreskih evidencija (poreskih kartica), racionalizacija postupaka za male poreske obveznike i male iznose poreskih obaveza, blagovremeno i ažurno evidentiranje svih vrsta poreskih prijava sa ciljem jasnog uvida u sve obaveze svakog poreskog obveznika.

JAVNI RASHODI

Vlada Republike Srpske je posebnu pažnju posvetila analizi rashodovne strane budžeta. Cilj Vlade Republike Srpske je bio da ispita opravdanost trošenja budžetskih sredstava pojedinih budžetskih korisnika i osigura efikasnija i efektivnija raspodjelu ograničenih budžetskih sredstava u narednom periodu, koja će biti usmjerena u projekte koji će maksimizirati njihovu „upotrebnu vrijednost“ i tako doprinijeti dugoročnom razvoju Republike Srpske.

JAVNI DUG

Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 30/07 i 29/10) je detaljno uređena veoma bitna oblast kratkoročnog i dugoročnog zaduživanja i izdavanja garancija Republike Srpske i opština, načini i procedure zaduživanja, što zajedno sa postojećim zakonima iz oblasti budžetskog sistema, čini cjelovit pravni okvir za unapređenje i kontrolu budžetske discipline, te smanjenje rizika prezaduženosti. Pored toga, uspostavljanjem jasnih kvantitativnih i kvalitativnih kriterijuma zaduživanja stvoreni su preduslovi za preuzimanje odgovornosti organa i organizacija, kao i njihovih starješina za oblast zaduživanja. Pored navedenog, uspostavljen je pravni okvir za zaduživanje putem emisije dužničkih hartija od vrijednosti, emitovanih od strane Republike Srpske i opština, što je u praksi već prisutno i predstavlja imperativ daljeg razvoja finansijskog tržišta.

Donošenjem Zakona o utvrđivanju i načinu izmirivanja unutrašnjeg duga Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 7/10 - prečišćeni tekst), Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje („Službeni glasnik BiH“ broj: 28/06, 76/06 i 72/07) i Zakona o uslovima i načinu izmirenja obaveza po osnovu računa stare devizne štednje emisijom obveznica u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 1/08), stvoreni su uslovi za obuhvatanje i revidiranje obaveza iz ranijeg perioda, obezbijeđen je strateški pristup izmirenju istih i samim tim postignuta budžetska stabilnost. Uređivanjem ove oblasti i sukcesivnim izmirenjem obaveza doprinosi se povjerenju, kako građana, tako i investitora, boljem poslovnom ambijentu i povoljnom kreditnom rejtingu. Politika Vlade Republike Srpske, zahtijeva blagovremeno servisiranje dospjelih obaveza, kao i obaveza nastalih u ranijem periodu. Imajući u vidu da su u proteklom periodu procijenjene obaveze po osnovu unutrašnjeg duga verifikovane i evidentirane, u 2010. godini su se i dalje provodile aktivnosti izmirenja istih putem emisije obveznica. U 2011. godini nastaviće se politika verifikacije, evidentiranja i izmirenja duga. U skladu s tim, prioritarno se pristupa isplata obaveza iz budžetskih sredstava, kao i sa namjenskih računa sredstava privatizacije i sukcesije (escrow računi).

Ukupan dug Republike Srpske na dan 31.12.2009. i 30.09.2010. godine

Stanje duga	31.12.2009.	30.09.2010.	Indeks
	U milionima KM		
Spoljni dug - Budžeta Republike Srpske	1.857,6	2.052,1	110,5
Unutrašnji dug - Budžeta Republike Srpske	1.421,9	1.350,2	95,0
Opštine i vanbudžetski Fondovi	218,0	308,5	141,5
Ukupan dug RS	3.497,5	3.710,8	106,1
	U %		
Spoljni dug - Budžeta Republike Srpske	53,1%	55,3%	
Unutrašnji dug - Budžeta Republike Srpske	40,7%	36,4%	
Opštine i vanbudžetski Fondovi	6,2%	8,3%	
Ukupan dug RS	100,0%	100,0%	

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Saradnja Republike Srpske sa međunarodnim finansijskim institucijama (MMF, Svjetska banka, EBRD, EIB, KfW i dr.) je intenzivna i nastaviće se i u narednom periodu. Spoljni dug se redovno izmiruje i nema dospjelih, a neplaćenih, obaveza. U slijedećoj tabeli je prikazan servis spoljnog duga u periodu 2007-2011. godina.

Servis spoljnog duga u periodu 2007-2011. godina

OPIS	2008	2009	2010	2011
	U mil.KM			
Kamata	43,3	38,9	31,0	38,4
Otplata glavnice	47,2	58,1	80,0	76,6
Ukupno	90,5	97,0	111,0	115,0

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Unutrašnji dug Budžeta Republike Srpske na dan 31.12.2009. godine iznosio je 1.421,9 mil. KM, a 30.09.2010. godine je iznosio 1.350,2 mil. KM. U gotovini je sa 30.09.2010. godine izmireno ukupno 209,3 miliona KM, a emitovano je obveznica u iznosu od 488,5 miliona KM. Pored navedenog iznosa od 209,3 miliona KM po dospjelim obveznicama plaćeno je 118,2 miliona KM (glavnice 106,1 miliona KM i kamata 12,1 miliona KM). U 2011. godini nastaviće se verifikacija unutrašnjeg duga i sukcesivne emisije obveznica po svim vrstama unutrašnjeg duga. Takođe, u 2011. godini nastaviće se izmirenje unutrašnjeg duga po usvojenim akcionim planovima za obaveze po izvršnim sudskim odlukama koje se odnose na opšte neisplaćene obaveze budžeta nastale do 31.12.2002. godine i za obaveze po sudskim odlukama po osnovu računa stare devizne štednje. Osnovni rizik u projekcijama unutrašnjeg duga je:

- mogućnost promjena u zakonskim odredbama koje bi regulisale obavezu izmirenja unutrašnjeg duga na način drugačiji od postojećih zakonskih rješenja, i na taj način onemogućile planiranje i kontrolisanje otplate,
- te potencijalne obaveze koje bi proistekle iz rješavanja problema restitucije, a koje bi bile obaveze budžeta Republike Srpske.

Servisiranje unutrašnjeg duga Budžeta Republike Srpske

OPIS	2008	2009	2010	2011
- u milionima KM -				
Kamata i ostali troškovi	5,4	7,5	5,6	7,4
Otplata glavnice	23,4	46,9	56,4	85,6
Ukupno	28,8	54,4	62,0	93,0

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Unutrašnji dug opština i vanbudžetskih fondova na dan 31.12.2009. godine iznosio je 218,0 mil. KM, a 30.09.2010. godine je bio 308,5 mil. KM. Unutrašnji dug opština i vanbudžetskih fondova se odnosi na dug nastao po osnovu zaduženja kod komercijalnih banaka u zemlji i po osnovu emisije obveznica. U narednoj tabeli prikazan je servis duga opština i vanbudžetskih fondova za 2011. godinu.

Servisiranje duga opština i vanbudžetskih fondova u 2011. godini

OPIS	2011
- u milionima KM -	
Kamata i ostali troškovi	19,4
Otplata glavnice	71,8
Ukupno	91,2

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

U cilju analize održivosti javnog duga Ministarstvo finansija Republike Srpske kontinuirano vrši analizu po slijedećim parametrima: stanje duga, odnos stanja duga i BDP-a, servis duga u odnosu na BDP, stanje i servis spoljnog duga u odnosu na izvoz itd. Za utvrđivanje visine zaduženosti zemlje koristi se nekoliko kriterija:

- Obično se za utvrđivanje visine zaduženosti zemlje koristi kriterij iz Ugovora o Evropskoj uniji koji je potpisan u Matrihtu 07.02.1992. godine. Ovim Ugovorom određena je gornja granica ukupnog duga u odnosu na BDP u visini od 60%. Posmatrajući integralno stepen ukupne zaduženosti Budžeta Republike Srpske (spoljni i unutrašnji dug zajedno), procenat odnosa ukupnog duga Republike Srpske i BDP-a za period od 2005-2009. godina (u 2009. godini uračunato i stanje duga opština i fondova) se znatno snižava (u intervalu od 57,7-42,5%) što je znatno ispod gornje granice zaduženosti. Ukoliko u analizu uključimo projektovane vrijednosti BDP-a i stanja zaduženosti Republike Srpske (Budžeta RS, opština i Fondova u periodu od 2010-2011. godina navedeni pokazatelj se takođe kreće u prihvatljivim okvirima (46,9% u 2010. i 44,5% u 2011. god.).
- S druge strane, prema stavovima Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke (preko 80% BDP-a zemlja je visoko zadužena, 48-80% BDP-a - zemlja je srednje zadužena, i manje od 48% BDP-a - zemlja je nisko zadužena)³⁴
- Odnos servisiranja spoljnog duga prema izvozu od 5,0% u 2010. godini (kritična vrijednost 30%) i dalje ukazuje na prihvatljivo stanje kapaciteta otplate duga.
- Prema odnosu spoljnog duga i izvoza, Republika Srpska, sa učešćem duga u izvozu od 104,4% u 2010. godini, spada u kategoriju nisko zaduženih ekonomija (preko 220% visoko zadužena, 132-220% srednje zadužena i ispod 132% nisko zadužena).
- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske utvrđeno je ograničenje iznosa duga tako da obaveze za servisiranje dugoročnog duga (unutrašnjeg i spoljnog) u bilo kojoj narednoj godini ne prelaze 18% iznosa redovnih prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Posmatrajući period od 2006-2010. godina Republika Srpska ima prihvatljivo stanje kapaciteta otplate duga, budući da se pomenuti pokazatelj kretao u intervalu od 8,7% u 2008. do 16,0% u 2006. god., dok će njegova vrijednost u 2011. god. iznositi 15,9%.

³⁴ Извop: www.imf.org; Guidelines for Public Debt Management

- U cilju održavanja prihvatljivog kapaciteta otplate duga, Republika Srpska će nastaviti aktivno da upravlja javnim dugom i prati kreditnu sposobnost krajnjih korisnika kredita kako se ne bi ugrozila zakonska ograničenja koja se odnose na servis duga.

Analiza održivosti javnog duga Republike Srpske

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	5.763,0	6.544,0	7.351,0	8.489,0	8.223,0	8.445,0	8.850,0
Servis spoljnog duga - Budžeta RS	90,0	104,6	93,5	90,5	90,0	111,0	115,0
Servis unutrašnjeg duga - Budžeta RS	26,8	57,2	71,4	28,8	54,4	62,0	93,0
Servis duga opština i Fondova							91,2
<i>Ukupno servis duga</i>	116,8	161,8	164,9	119,3	144,4	173,0	299,2
Stanje spoljnog duga - Budžet RS	1.689,6	1.584,8	1.544,7	1.612,7	1.857,6	2.305,0	2.383,0
Stanje unutrašnjeg duga - Budžet RS	1.635,4	1.578,8	1.508,0	1.484,6	1.421,9	1.350,2	1.271,4
Stanje duga opština i fondova					218,0	308,5	283,4
Stanje ukupne zaduženosti	3.325,0	3.163,6	3.052,7	3.097,3	3.497,5	3.963,7	3.937,8
Ukupno servis duga/BDP	2,0%	2,5%	2,2%	1,4%	1,8%	2,0%	3,4%
Stanje ukupne zaduženosti/BDP	57,7%	48,3%	41,5%	36,5%	42,5%	46,9%	44,5%
Izvoz roba i usluga	1.130,5	1.540,2	1.671,6	1.921,8	1.672,9	2.208,0	2.415,0
Servis spoljnog duga/Izvoz	8,0%	6,8%	5,6%	4,7%	5,4%	5,0%	4,8%
Stanje spoljnog duga/Izvoz	149,5%	102,9%	92,4%	83,9%	111,0%	104,4%	98,7%
Ostvareni redovni prihodi	1.011,0	1.202,0	1.364,0	1.507,0	1.319,0	1.312,0	1.351,0
Servis duga (unutrašnji i spoljni Vladin dug)/ostvareni redovni prihodi u prethodnoj godini		16,0%	13,7%	8,7%	9,6%	13,1%	15,9%

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

U naprijed prikazanoj tabeli projektovano stanje spoljnog duga za 2011. godinu, zasniva se na iznosu povučenih sredstava koji je uvećan za procijenjen iznos povlačenja kreditnih sredstava, a umanjn za procijenjen iznos servisa spoljnog duga. Iznos povlačenja kreditnih sredstava je dobijen uz pretpostavku da će se odobrena kreditna sredstva većim dijelom povući u predviđenom roku za implementaciju projekata. Posmatrajući makroekonomske pokazatelje i indikatore zaduženosti za period 2005-2011. godine evidentno je da je održivost javnog duga Republike Srpske na zadovoljavajućem nivou. S druge strane, u uslovima aktuelne svjetske ekonomske krize, te s tim u vezi, imajući u vidu moguću stagnaciju BDP-a i prihoda Budžeta Republike Srpske, kao i to da izmirenje dugoročnih obaveza (proisteklih iz međunarodnih ugovora, sporazuma o finansiranju, odluka o emisiji obveznica,...) kao prioriteta, može u većem procentu angažovati budžetska sredstva, i dalje je potreban oprez pri budućem zaduživanju, u smislu ugovaranja novih zaduženja po povoljnijim uslovima, prilagođavanja rasporeda otplate obaveza visini očekivanih prihoda u narednim godinama, odabira prioriternih projekata za koje bi se Republika Srpska zadužila, te izbora krajnjih korisnika koji su kreditno sposobni.

3.7. Brčko Distrikt

Poreski sistem u Bosni i Hercegovini i politika oporezivanja i dalje egzistiraju na državnom i lokalnom nivou. U budžet Brčko distrikta BiH se prilivaju prihodi sa oba nivoa. Država je nadležna za carine, porez na dodatnu vrijednost, akcize i naknade za puteve iz cijena naftnih derivata (indirektni porezi), dok su u nadležnosti Brčko distrikta BiH ostali: porez na dohodak i dobit, porezi na plate, porezi na igre na sreću kao i porez na nekretnine koji je uveden u toku 2009. godine. Brčko distrikt BiH je takođe nadležan za propisivanje, administriranje i ubiranje neporeskih prihoda, prihoda po osnovu obligacionih odnosa, taksi i različitih naknada.

Prognoza ukupnih javnih prihoda Brčko distrikta BiH za period 2011- 2013. godine (konsolidovano) Vrsta prihoda	Izvršenje	Plan	Prognoza		
	2009. KM	2010 KM	2011. KM	2012. KM	2013. KM
I Poreski prihodi	147.809.470	152.609.000,00	148.793.800	157.144.200	165.509.700
Prihodi od indirektnog oporezivanja	130.474.129	137.236.000,00	133.570.800	141.484.200	149.849.700
Prihodi od direktnog oporezivanja	17.335.341	15.373.000,00	15.223.000	15.660.000	15.660.000
II Neporeski prihodi	37.138.875	40.516.600,00	37.233.720	37.161.170	37.159.270
III Tekući grantovi	1.010.138	2.529.670,00	40.000	35.000	30.000
IV Vanbudžetski fondovi	27.698.581	24.564.922,00	24.399.489	24.149.489	24.149.489
Fond zdravstvenog osiguranja	24.018.916	21.404.922,00	21.651.489	21.401.489	21.401.489
Zavod za zapošljavanje	3.679.665	3.160.000,00	2.748.000	2.748.000	2.748.000
UKUPNO JAVNI PRIHODI I+II+III+IV	213.657.064	220.220.192,00	210.467.009	218.489.859	226.848.459
V FINANSIRANJE	1.770.918	8.262.368,30	0	0	0
UKUPNO JAVNI PRIHODI I+II+III+IV+V	215.427.982	228.482.560,30	210.467.009	218.489.859	226.848.459

Može se zaključiti da se prognozira za Brčko district da će slijediti trendove kako u pogledu fiskalnih prihoda tako i u pogledu rasta društvenog proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Što se tiče javne potrošnje, situacija je sljedeća:

Konsolidovani pregled plana ukupne javne potrošnje Brčko distrikta BiH za period 2011-2013.godine

ODJELJENJE/INSTITUCIJA	Ostvarenje 2009	Plan 2010	Procjena		
			2011	2012	2013
I UKUPNO ODJELJENJA I INSTITUCIJE	173.753.713,72	203.917.638,30	186.067.520,00	194.340.370,00	202.698.970,00
Fond zdravstvenog osiguranja	24.018.916,00	21.404.922,00	21.651.489,00	21.401.489,00	21.401.489,00
Zavod za zapošljavanje	3.679.665,00	3.160.000,00	2.748.000,00	2.748.000,00	2.748.000,00
II UKUPNO VANBUDŽETSKI FONDOVI	27.698.581,00	24.564.922,00	24.399.489,00	24.149.489,00	24.149.489,00
UKUPNA JAVNA POTROŠNJA BRČKO DISTRIKTA BiH	201.452.294,72	228.482.560,30	210.467.009,00	218.489.859,00	226.848.459,00

4. CILJEVI STRUKTURALNE REFORME

4.1. PROCES PRIVATIZACIJE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

SEKTOR PODUZEĆA

Usporen rast realnog DBP, izražen deficit tekućeg proračuna, stvorene obveze po osnovu socijalnih davanja na teret razvoja, uopće, opterećenost javnom potrošnjom, nelikvidnost, nepovoljne kreditne linije, korumpiranost i dr. rezultiraju nepovoljnim mikroekonomskim i makroekonomskim pokazateljima privređivanja, pa samim tim i smanjenjem interesa za domaćim i stranim investiranjem u BiH. Globalna financijska kriza ostavila je jake posljedice na zemlje sa nerazvijenim tržišnim mehanizmima u koje se svrstava i BiH, zbog čega je smanjen interes domaćih i posebno stranih investitora za sve vidove investiranja. Zbog svega navedenog, privatizacija se nameće kao neminovan proces. Zapravo, to je ekonomsko-politički proces koji, osim privatizacijske ponude zahtijeva brojne ekonomske i političke preduvjete za postojanje ambijenta povoljnog za interes investitora, osobito strateških. Uz globalnu financijsku krizu kao objektivni razlozi koji su značajno utjecali na ukupne privatizacijske i post privatizacijske rezultate su dosadašnja realizirana metoda masovne privatizacije korištenjem certifikata (kao sredstava za kupovinu imovine i državnog kapitala) dodijeljenih građanima BiH i entitetska privatizacija i decentraliziranost sistema privatizacije u F BiH. Bitno je istaći da je jedna od mogućnosti smanjenja deficita proračuna ostvarenje novčanih efekata prodajom državnog kapitala.

DOSADAŠNJI REZULTATI PROCESA PRIVATIZACIJE

Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH je formirala registar o 1450 poduzeća sa važećom visinom i strukturom kapitala na dan 31.12.1999. godine.

- ukupan kapital 1450 poduzeća sa državnim vlasništvom: 18,720 milijardi KM
- kapital u državnom vlasništvu iznosio je 17,3 milijarde KM
- privatni kapital iznosio je 1,4 milijarde KM
- opredijeljeno za privatizaciju 13,5 milijardi KM, od čega 6,3 milijardi KM kroz javnu ponudu dionica (JPD)
- planirano da ostane u državnom vlasništvu cca.3,8 milijardi KM.

Rezultati privatizacije iskazani kroz broj poduzeća na dan 30.11.2010. godine:

- broj poduzeća u registru Agencije 1450
- pokrenut postupak privatizacije za 1371 poduzeće (93,9%) – za 0,66% više u odnosu na 2009. godinu
- metodom male privatizacije privatizirana 273 poduzeća – za 1,11% više u odnosu na 2009.
- Tenderom u velikoj privatizaciji privatizirano 351 poduzeće – za 1,52% više u odnosu na 2009.godinu
- JPD potpuno ili djelomično privatizirano 747 poduzeća –
- Ukupno završena privatizacija za 1075 poduzeća – za 5,2% više u odnosu na 2009. godinu
- Po uvjetima male privatizacije prodano ukupno 2526 predmeta – za 1,85% više u odnosu na 2009.godinu

Nakon korekcije registra za privatizaciju je preostalo još ca.380 poduzeća. Broj bi mogao biti dodatno povećan prevođenjem nekih javnih ustanova u poduzeća (npr.apoteke,banjska lječilišta,neki elektronski mediji, ustanove iz kulture i sporta...)

Rezultati privatizacije iskazani kroz vrijednost na dan 30.11.2010. godine

- Državni kapital opredijeljen za privatizaciju 13,5 milijardi KM
- Privatiziran državni kapital i imovina 5,632 milijardi KM
- Ostvareni prihod u certifikatima 8,485 milijardi KM
- Ostvareni prihod u „keš-u“ 0,531 milijardi KM
- Nije privatiziran kapital od 7,9 milijardi KM.

Vlada Federacije BiH je donijela zaključak o usvajanju Strategije razvoja Federacije BiH od 2010. do 2020.godine.

PLAN PRODAJE PODUZEĆA I IMOVINE U FEDERACIJI BIH U 2011. GODINI

PRODAJA PODUZEĆA

Prodaja metodom tendera ili neposredne pogodbe

R.b.	Poduzeće	Ukupan kapital	Državni kapital (%)	Privatizacijske aktivnosti
1.	Aluminij d.d. Mostar	170.786.051 (stanje 31.12.2005.)	75.145.862 (44,00)	- Odluka V F BiH V br.482/10, od 01.06.2010. o proglašavanju tendera za prodaju 88% kapitala Aluminija neuspješnim - Prijedlog aneksa 8 na rješavanju otvorenih pitanja između V F BiH i Aluminija kojim se rok važenja sporazuma produžava do 08.11.2011. -izvršiti pripremu poduzeća i prodaju 88% kapitala
2.	Hidrogradnja d.d. Sarajevo	70.734.263 (2009.godina)	47.391.956 (67,00)	-izraditi i usvojiti korigirani PP iPBS i ponoviti prodaju 67% državnog kapitala metodom neposredne pogodbe - ekonomsko-financ. Stanje poduzeća značajno pogoršano pa se procjenjuje manji interes i lošija ponuda od prethodne prodaje
3.	Energoinvest d.d. Sarajevo	220.721.250 (stanje 30.06.2006.)	147.897.500 (67,00)	Inovirati IM i druga tenderska dokumenta
4.	Šipad export-import d.d. Sarajevo	12.544.125 (2009.godina)	8.350.287 (66,56)	- do kraja 2010. odabrana neovisna revizorska kuća će izraditi i na NO obezbijediti usvajanje PP IPBS sa svim ispravkama prema reviziji financ. Izvještaja - pripreme za prodaju putem tendera 66,56% kapitala poduzeća - Vlada F BiH donijela Odluku o prodaji 16% kapitala putem berze. Sukladno Odluci prodato 5.088 dionica -daljna prodaja treba biti obustavljena zbog izrazito male tržišne cijene
5.	Remontni zavod Travnik d.d. Travnik	5.088.690 (2009.godina)	2.595.232 (51,00)	- Stvoreni uvjeti za privatizaciju poduzeće - Menadžment poduzeća nije zainteresiran za privatizaciju i na brojne zahtjeve za dostavu PP iPBS nije se odazvao
6.	Unis-udružena metalna industrija d.d. Sarajevo	48.377.383 (22.09.2010.)	24.672.490 (51,00)	- prodaju preostalog državnog kapitala od 51% treba realizirati neposrednom pogodbom
7.	JP hrvatske telekomunikacije d.d. Mostar	307.668.238 (31.12.2006.)	154.151.017 (50,103)	-Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je dopisom br. 07/2-02-2-2139/10 od 25.10.2010. dostavilo mišljenje da preostali državni kapital (50,103) u ovom poduzeću treba privatizirati metodom tendera - Prodaja državnog kapitala u HT Mostar i pokrenuta prodaja Telekoma Srbije koji u svom vlasništvu ima 63% kapitala Telekoma Republike Srpske nameće potrebu detaljne analize privatizacije telekom operatera u Federaciji BiH

Plan prodaje dionica na burzi

R.b.	Poduzeće	Ukupan kapital	Državni kapital (%)	Privatizacijske aktivnosti
1.	Sarajevo Osiguranje d.d. Sarajevo	57.932.912 (kapital nakon dokap. 2008)	26.351.457 (45,49)	- jedino osiguravajuće društvo sa udjelom državnog kapitala (manjinskim) - izvršen postupak dokapitalizacije u kome je učestvovala i V F BiH - najpovoljniji metod je prodaja ukupnog paketa državnih dionica putem burze - moguća prodaja kapitala metodom neposredne pogodbe
2.	Energopetrol d.d. Sarajevo	68.661.525 (stanje 30.06.2007.)	15.188.891 (22,12)	-Uz uvjet da se razriješi problem izvršenja ugovornih obveza od strane Ina Mola, opravdana je prodaja preostalog državnog kapitala prodajom ukupnog paketa državnih dionica putem burze
3.	Bosnalijek d.d. Sarajevo	78.299.870 (stanje 2009.)	15.077.240 (19,25)	- Po Odluci Vlada F BiH o metodu privatizacije državnog kapitala realizirana je vanredna aukcija za prodaju ukupnog broja od 1.507.724 dionice po početnoj prodajnoj cijeni od 23,05 KM, koja je bila neuspješna - Mogućnost ponovne prodaje se osporava zbog odredbi čl.VI Odluke kojom se, sa kupcem dionica, nalaže potpisivanje ugovora o razvoju djelatnost Bosnalijeka
4.	Fabrika duhana d.d. Sarajevo	128.171.200 (stanje 2009.)	51.153.126 (39,91)	-s obzirom na manjinsko državno vlasništvo i interes da se obezbijedi strateški partner i najpovoljnija cijena , najpovoljniji metod je prodaja ukupnog paketa državnih dionica putem burze
5.	JP B&H Airlines d.o.o. Sarajevo	18.773.272 (po ugovoru od 22.12.2008.)	9.561.227 (50,93)	- procesom dokapitalizacije vlasnička struktura poduzeća je 51% V F BiH i 49% Turkish Airlines. -Federalno ministarstvo prometa i komunikacija je, dopisom br. 07/2-02-2-2139/10 od 25.10.2010.dostavilo mišljenje da su se stekli uvjeti za za promjenu strukture kapitala, odnosno da V F BiH ima manjinsko učešće u kapitalu. - predlaže se prodaja opredijeljenog kapitala prodajom dionica putem burze.

Prodaja državnog kapitala sa dvojno iskazanom imovinom/kapitalom (10 poduzeća) u 2011. godini uvjetovana je okončanjem sudskih sporova. Odlukama Vlade Federacije BiH o usvajanju programa utroška dijela sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava utvrđenih Proračunom Federacije BiH za 2010.godinu Federalnom ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta odobrena su sredstva za „Transfer za poticaj razvoja,poduzetništva i obrta u iznosu od 5.000.000,00 KM, kao i za program „Podrška u sufinansiranju investicionih projekata koje pravni subjekti financiraju iz vlastitih sredstava i kreditnih sredstava „ u iznosu od 3.000.000,00KM. Također, Odlukom Vlade Federacije BiH o odobravanju utroška sredstava iz Proračuna Federacije BiH za 2010.godinu Federalnom ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta odobreno je 3.000.000,00KM u svrhu realiziranja Programa „Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta“. Sukladno utvrđenim kriterijima navedena sredstva će se plasirati putem razvojne banke Federacije BiH, na revolving osnovi, sa rokom povrata sredstava od 7 godina, grejs periodom do 2 godine i kamatnom stopom do 2%. Projekcijom Proračuna Ministarstva za 2011,2012 i 2013. godinu na ime troškova transfera za poticaj razvoja poduzetništva i obrta predviđeno je ca.8.870.000,00KM, a na ime troškova kreditnog poticaja razvoja, poduzetništva i obrta 3.000.000,00 KM. Strategija Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH je podržati i inicirati implementiranje male privatizacije s obzirom da sredstva ostvarena prodajom u maloj privatizaciji pripadaju prodavaocu (poduzeću) i služe za restrukturiranje poduzeća i izmirenje obveza prema državi.

Projektom „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji BiH“ predviđeno je ispunjenje osam strateških ciljeva i to:

1. smanjenje administrativnih prepreka
2. promidžba poduzetništva
3. uspostava središnje agencije za malo i srednje poduzetništvo
4. financijska podrška
5. stručno usavršavanje svih relevantnih osoba za malo i srednje poduzetništvo
6. jačanje poduzetničke infrastrukture
7. tehnološki razvitak i
8. poticanje poduzetništva ciljnih skupina.

4.2. Reforma javne uprave

Ured kordinatora planira i implementira projekte s ciljem unapređenja upravnih kapaciteta za provedbu relevantnog acquisa i generalno projekte koji ce povećati transparentnost i efikasnost relevantnih upravnih institucija. U tu svrhu, Ured koristi sredstva Fonda za reformu javne uprave koje je zajednica donatora (Velike Britanije, Holandije, Švedske i Evropske komisije) namijenila za provođenje reforme javne uprave u BiH. Upravni odbor Fonda za reformu javne odobrio je provedbu četrnaest projekata ukupne vrijednosti 9.504.551,61 KM (bez PDV-a). U proteklom periodu su realizovani slijedeći projekti:

1. Uspostava mreže info polica“,
2. „Obuka službenika za informisanje“,
3. „Strateško komuniciranje“,

Slijedeći projekti su u fazi implementacije:

1. „Skica razvoja centralnih organa vlada u BiH“,
2. „Unaprjeđenje pravila i procedura za izradu zakona, drugih propisa i općih akta u BiH“,
3. „Razvoj sistema za upravljanje učinkom u strukturama državne službe u BiH“,
4. „Razvoj sistema za upravljanje učinkom u strukturama državne službe u BiH“,
5. „Izrada programa za poboljšanje kvaliteta upravnog odlučivanja u BiH“,

Planirano je da se slijedeći projekti implementiraju u narednom periodu.

1. „Transponiranje EU zakonodavstva u pravni sistem BiH“
2. „Obuka državnih službenika za primjenu informacionih tehnologija i rad na kompjuterima“,
3. „Uspostavljanje savremenih odjela za upravljanje ljudskim potencijalima u organima uprave u BiH“,
4. „Publikovanje informativnog materijala Vijeća ministara BiH, Vlade FBiH, Vlade RS i Vlade Brčko distrikta BiH“,

5. „Izrada i uspostavljanje okvira interoperabilnosti i standarda za razmjenu podataka“, Ured planira da implementira u narednoj godini slijedeće projekte kojim će se unaprijediti upravni kapaciteta za provedbu **acquisa u ekonomskoj, fiskalnoj i finansijskoj oblasti:**

1. „Informacijski sistem upravljanja budžetom“ čiji je cilj povećanje učinkovitosti i djelotvornosti upravljanja budžetom u skladu sa najboljim evropskim praksama.
2. „Informacioni sistem trezora Brčko distrikta“. čiji je cilj unapređenje funkcije trezora u Brčko Distriktu BiH, uvođenjem savremenog Informacionog sistema za trezorsko poslovanje
3. „Uvodjenje javnih internih finansijski kontrola u skladu sa relevantnim EU standardima“ a čiji je cilj odgovorno, transparentno i efikasno trošenje javnih sredstava. Ovaj projekt finansira Evropska komisija, a ured učestvuje u njenoj implementaciji putem predstavnika u Upravnom odboru projekta.

Ured kordinatora za reformu javne uprave takodje prati progres reforme javne uprave, mjerene implemetacijom Akcionog plana 1, Strategije reforme javne uprave u BiH po horizontalnih reformskim oblastima. Zaključno sa drugim kvartalom 2010. godine progres je bio sljedeći:

1. Izrada politika i koordinacijski kapaciteti 41,91 %
2. Javne finansije 48,47 %
3. Upravljanje ljudskim potencijalima 47,39%
4. Upravni postupak 34,10%
5. Institucionalna komunikacija 58,21%
6. Informacione tehnologije 32,26 %

Ured kordinatora nastavlja aktivnosti na pripremi izrade akcionog plana 2 ili plana sektorskih reformi Strategije reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini uz pomoć Projekta tehničke pomoći EU BiH. Implementacija sektorskih reformi je u nadležnosti institucija na svakom upravnom nivou u BiH, ali je, zbog obezbjeđivanja koherentnosti rezultata u oblasti sektorskih kapaciteta, neophodno povezati i koordinirati rezultate reformskog procesa. U skladu sa svojom nadležnosti, Kancelarija kordinatora za reformu javne uprave u ovom dijelu reforme, ima za cilj očuvanje koherentnosti organizacijskih modela, odnosno, da svako eventualno restrukturiranje sektora prati odgovarajuće organizacijske koncepte u smislu tipologije institucija, njihovih međusobnih odnosa, funkcionalne povezanosti i osiguranje upravljanja organizacijskim promjenama, odnosno koordinacija i usmjeravanje u toku prelaznog perioda sa postojećeg organizacionog sistema ka željenom. Neophodan preduslov za početak ovih aktivnosti je dobivanje političke podrške kroz usvajanje Zajedničke platforme o načinu pripreme i izrade Akcionog plana 2 na svim vladama u Bosni i Hercegovini.

U saradnji sa nadležnim institucijama i ekspertima Tima tehničke pomoći EU BiH, Kancelarija kordinatora za reformu javne uprave će:

- inicirati izradu pregleda strukture javne uprave na svim nivoima u Bosni i Hercegovini i postojeću legislativu sa pregledom nadležnosti institucija prema upravnim nivoima
- uz pomoć eksperata Tima tehničke pomoći, PARCO će izraditi smjerenice (indikatore efikasne i profesionalne javne uprave) za reformu sektorskih kapaciteta
- analizirati strukturu administracije u BiH prema utvrđenim smjernicama
- uzeti učešće u radu radnih grupa s ciljem davanja savjeta u smislu upravljanja organizacijskim promjenama pri izradi akcionog plana 2.

Krajnji rezultat ovog plana, pored implementacije Strategije RJU, biće i pregled struktura institucija javne uprave, njihove funkcionalnosti, organizacije kao i prijedlog organizacijskih modela u onim sektorima za koje je potrebna dodatna izgradnja kapaciteta. Posebna pažnja će se posvetiti primjeni rezultata horizontalnih reformi tj. mjera iz Akcionog plana 1 Strategije reforme javne uprave, u konkretnim sektorima uprave. Sve ove aktivnosti će voditi povezivanju horizontalnih i vertikalnih reformu javne uprave, ujednačavanju makro i mikro organizacijskih pitanja u javnoj upravi a samim tim racionalizaciji troškova, povećanju efikasnosti i smanjenju strukturnih rigidnosti. Ovim će biti ispunjen i neophodan preduslov za preuzimanje i implementaciju acquis.

4.3. Tržište rada

Prema podacima zavoda za zapošljavanje Bosne i Hercegovine, od marta 2010. godine primjetan JE trend smanjenja broja registrovanih nezaposlenih lica. U avgustu 2010. godine je došlo do povećanja nezaposlenosti za 0,26%. U Bosni i Hercegovini je sa 31.08.2010. godine na evidencijama zavoda za zapošljavanje bilo prijavljeno 517.508 nezaposlenih lica. Od ukupno navedenog broja nezaposlenih lica 261.172 ili 50,47 % se odnosilo na žene. U navedenom broju evidentiranih nezaposlenih su lica sa trećim stepenom obrazovanja – KV radnici - 35,42% i NKV radnici - 30,90%. Stopa registrovane nezaposlenosti za juli 2010. godine iznosila je 43,2% , i odnosu na juni 2010. godine bila je veća za 0,1%. U informaciji Agencije za rad i zapošljavanje BiH navedeno je, da su resorna ministarstva i zavodi za zapošljavanje opredjeljeni za provođenje programa aktivnih mjera u cilju održanja dostignutog nivoa zaposlenosti. U dosadašnjem radu su provedeni programi koji su usmjereni na ugrožene ciljne grupe na tržištu rada, programi pomoći nezaposlenim osobama koje na tržištu rada imaju umanjene šanse za zaposlenje kroz obuku za aktivno traženje zaposlenja, i njihovo zapošljavanje kod poslodavaca i samozapošljavanje, kao i prilagođavanje potrebama i zahtjevima poslodavaca. Agencija za rad i zapošljavanje BiH je dostavila prijedloge aktivnosti koje je potrebno preduzeti u cilju unapređenja kvaliteta ponude radne snage i aktivnosti i mjere koje je potrebno preduzeti u cilju unapređenja fleksibilnosti na tržištu rada. U cilju unapređenja kvaliteta ponude radne snage moguće je postići napredak:

- kod pripreme za tržište rada kroz formalne i neformalne oblike obrazovanja, potrebno je učiniti da radna snaga koja je aktivna na tržištu rada bude aktivnija u traženju zaposlenja;
- reformom obrazovanja, koju bi pratilo anketno ispitivanje potreba poslodavaca za profilima radne snage, potrebno je raditi na maksimalnom usklađivanju obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada;
- potrebno je u kontinuitetu provoditi reformu u sektoru obrazovanja, socijalne politike, rada i zapošljavanja, penzijsko-invalidskog osiguranja i zdravstvenog osiguranja;
- u cilju rješavanja problema strukturne nezaposlenosti, kod pripreme za poznatog poslodavca, potrebno je intenzivnije raditi na prekvalifikaciji i dokvalifikaciji nezaposlenih lica.

U cilju unapređenja fleksibilnosti na tržištu rada potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- obezbijediti ostvarivanje prava pojedinaca na način da ne budu spriječeni u traženju posla zbog straha da će izgubiti prava;
- preduzeti mjere koje će otkloniti neuravnoteženost u kvalifikacijama na tržištu rada izradom strategije i sistema obuka u skladu sa standardima EU;
- poboljšati protok informacija o poslovnim mogućnostima i mogućnostima obuke van lokalne zajednice u oba entiteta;
- harmonizovati legislativu u oblasti doprinosa;
- smanjiti regionalne razvojne razlike;
- stvarati povoljniji ambijent za investicijska ulaganja kako kod domaćih tako i kod stranih ulagača, što je realno najbolji način za otvaranje novih radnih mjesta i angažovanje radne snage šireg spektra zanimanja;
- sistematski ohrabriti i osnažiti privatnu inicijativu za pokretanje malog biznisa u sektoru proizvodnje, prvenstveno na osnovu postojećih resursa i uslužnih djelatnosti.

Agencija za rad i zapošljavanje BiH je dostavila i popunjenu tabelu 1c: Razvoj događanja na tržištu rada, a u skladu sa Smjernicama, koju dostavljamo u *prilogu akta*. Prema prilogu A Plana – Ciljevi strukturalne reforme, u oblasti tržišta rada, naznačeno je da je autor izrade priloga Ministarstvo civilnih poslova BiH, a kao koautori entitetska ministarstva iz oblasti rada i zapošljavanja i socijalne zaštite. Priloge za izradu Dokumenta «Ekonomsko fiskalni program za 2011. godinu» iz oblasti tržišta rada, u skladu sa osnovnim uputstvima dokumenta «Ekonomsko-fiskalni program za 2011: Smjernice», iz tački 4.3. Tržište rada dostavila su entitetska resorna ministarstva i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je u odgovoru na dopis za dostavu informacija u cilju izrade Ekonomsko-fiskalnog programa za 2011. godinu dostavilo dopis u kome navodi da:

- prema prilogu A plana – Ciljevi strukturne reforme u oblasti tržišta rada Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske nije nadležno da učestvuje u izradi Ekonomsko-fiskalnog programa za 2011 godinu.
- u pogledu prijedloga za unapređenje kvaliteta ponude radne snage koji se odnosi na reformisanje sistema zdravstvenog osiguranja, ovo ministarstvo je predložilo da se sredstva za uplatu doprinosa za zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba obezbjeđuju u budžetu Republike Srpske i da korištenje prava na zdravstvenu zaštitu po osnovu nezaposlenosti nije moguće odvojiti od nadležnosti institucije Zavoda za zapošljavanje RS, jer samo Zavod za zapošljavanje RS svoji opštim aktima može utvrditi kriterije i postupak za utvrđivanje stvarno nezaposlenih osoba.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je obavjestilo da su toku aktivnosti oko donošenja novog Zakona o zdravstvenom osiguranju RS kada će se postaviti pitanje u cilju traženja eventualno kvalitetnijih rješenja. *Federalno ministarstvo rada i socijalne politike FBiH* je u vezi dopisa za dostavu informacija u cilju izrade Ekonomsko-fiskalnog programa za 2011. godinu dostavilo odgovor na tačku 4.3. tržište rada u kome navodi:

- da je Vlada FBiH je usvojila Akcioni plan zapošljavanja u FBiH za period 2010-2013 godine. Ovaj dokument je zasnovan na Strategiji zapošljavanja FBiH 2009-2013.

Akcionim planom su definisana četiri strateška cilja i to:

1. Sprečavanje dugoročne nezaposlenosti, neaktivnosti, socijalne isključenosti i siromaštva radno-sposobnog stanovništva;
2. Usklađenost ponude radne snage sa potrebama na tržištu rada;
3. Proširenje i poboljšanje investiranja u ljudski kapital i prilagođavanje obrazovanja i sistema obuke zahtjevima tržišta rada;
4. Jačanje socijalne i teritorijalne jedinstvenosti i povezanosti kroz preduzetništvo.

U okviru gore navedenih strateških ciljeva iz Akcionog plana definisani su podciljevi, kao i mjere za ostvarivanje tih podciljeva, čije provođenje ima za cilj smanjenje broja dugoročno nezaposlenih i drugih teško zapošljivih kategorija nezaposlenih lica, kao što su žene, mladi, hendikepirane osobe, pripadnici romske populacije i dugoročno nezaposlena lica. Predložene mjere uključuju dodatno obrazovanje i obuku, uključivanje na tržište rada kroz obuku za traženje posla i usmjeravanje karijere i podršku za osnivanje vlastitog biznisa. Navedenim mjerama bi se trebao uspostaviti sistem za praćenje traženja radne snage, poboljšanje unutrašnjih kapaciteta službi za zapošljavanje i saradnja sa privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju. U odgovoru koji se odnosi na pitanje iz tačke 4.5. - dodatne reformske oblasti je navedeno, da je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike FBiH dostavilo informaciju o statusu Prijedloga strategije reforme penzijskog sistema u FBiH i navelo da je Predsjednik Vlade FBiH dana 26.07.2010. godine povukao iz parlamentarne procedure Prijedlog strategije reforme penzijskog sistema u FBiH, radi obavljanja dodatne javne rasprave. Predsjednik Vlade FBiH je zadužio Ekspertsku grupu za reformu penzijskog sistema da provede dodatnu raspravu, i da nakon toga, putem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike FBiH, dostavi Vladi FBiH Prijedlog strategije na ponovno razmatranje i upućivanje u parlamentarnu proceduru. Ova aktivnost je u toku.

Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH je u odgovoru na dopis za dostavu informacija u cilju izrade Ekonomsko-fiskalnog programa za 2011. godinu dostavilo podatke koji se odnose na tačku tržište rada i navelo da je Vlada Brčko distrikta BiH formirala radnu grupu koja je zadužena za izradu Strategije zapošljavanja u Brčko distriktu BiH sa Akcionim planom za implementaciju, za period 2010-2013 godine, čija je izrada u toku, a u kojoj će biti definisani sljedeći ciljevi:

- podsticaj postojećem i novom preduzetništvu kroz implementaciju razvojne strategije Brčko distrikta BiH za 2011. godinu;
- sprečavanje dugoročne nezaposlenosti, unapređenje aktivnosti na tržištu rada i sprečavanje socijalne isključenosti;

- postizanje većeg stepena usklađenosti ponude radne snage sa potrebama tržišta rada kroz karijerno usmjeravanje i upisnu politiku;
- veće ulaganje u podizanje nivoa obrazovanja ljudskih resursa kroz sekundarni i podsekundarni sistem obrazovanja.

Navedeno je da će u okviru naprijed navedenih strateških ciljeva, biti definisani strateški podciljevi kao i mjera za ostvarivanje tih podciljeva, čije provođenje ima za cilj smanjenje stope dugoročne nezaposlenosti. Mjere za realizaciju postavljenih podciljeva uključuju dodatno obrazovanje, obuku za traženje posla, karijerno usmjeravanje i obuku za pokretanje vlastitog biznisa. Mjerama koje su u pripremi bi se ojačali stručni kapaciteti Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH i uspostavio sistem praćenja potražnje za radnom snagom. *Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske* nije dostavilo tražene podatke koji su potrebni za izradu Dokumenta «*Ekonomsko fiskalni program za 2011. godinu*». Unapređenje rada i upravljanja politikama zapošljavanja moguće je u BD realizovati kroz: Unapređenje organizacije rada i jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH, Poboljšanje pravnog okvira – Zakona o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti Brčko distrikta BiH, Implementirati Strategiju razvoja Brčko distrikta BiH predviđenu Akcionim planom za fiskalnu 2011. godinu, Intenzivirati socijalni dijalog među socijalnim partnerima na svim nivoima vlasti sa konkretnim zadacima – obavezama svakog od socijalni partnera.

Unapređenje organizacije rada i jačanje kapaciteta Zavoda, mora imati za pretpostavku:

Obezbjedeње adekvatnog poslovnog prostora (realizacija u toku u poslovnom objektu bivše DOO «Merkur») za uspostavljanje nove organizacije rada i jačanje kapaciteta Zavoda, što će omogućiti uspostavu/unapređenje poslova:

Tehničke prirode u šalter salu gdje bi se vršila uvođenje u evidenciju nezaposlenih lica koja traže zaposlenje, lica koja rade a traže promjenu zaposlenja, formirala statistička baza podataka o licima koja su aktivna na tržištu rada, vršila periodična javljanja nezaposlenih lica, savjetodavne funkcije Zavoda kroz kadrovske kompletiranje, jačanje kadrovskih kapaciteta kroz obuku trenera – savjetodavaca, te aktivno pozivanje i savjetovanje nezaposlenih radi aktivnijeg traženja zaposlenja, po pojedinim ciljnim grupama nezaposlenih, razvijanje job-klubova, razvijanje duha preduzetništva, organizovanje obuka i podsticanje nezaposlenih na pokretanje vlastitog biznisa, savjetovanje i pomoć pri pokretanju biznisa, te materijalna podrška kroz sufinansiranje zapošljavanja pri pokretanju biznisa, jačanje komunikacije sa poslodavcima kroz podizanje nivoa i kvaliteta pružanja usluga poslodavcima u poslovima posredovanja, uspostava savjetodavnih vijeća do otpočinjanja i razvijanja socijalnog dijaloga na nivou poslova koje obavlja Zavod kroz implementaciju Zakona o zapošljavanju, formiranje baze podataka o potrebama za radnom snagom prema strukturi zanimanja, kroz prijavu potreba od strane poslodavaca, anketu tržišta rada i sl, jačanju svijesti o potrebi profesionalne orijentacije i savjetovanje o izboru zanimanja – karijerno usmjeravanje za ciljnu grupu svršenih učenika osmogodišnjih škola i svršenih učenika srednjoškolaca koji namjeravaju nastaviti dalje školovanje, unapređenje saradnje sa institucijama obrazovnog sistema kako u sferi sekundarnog tako i u sferi postsekundarnog obrazovanja – obrazovanja odraslih po principu cjeloživotnog učenja u cilju sticanja novih znanja i vještina, prekvalifikacije, dokvalifikacije i doškolvavanja prema potrebama tržišta rada te preventivne kontrole i rješavanja strukturne nezaposlenosti, nastaviti sa aktivnim mjerama zapošljavanja u okviru raspoloživih finansijskih sredstava prema ciljnim grupama, zavisno od potreba rasta i razvoja Brčko distrikta BiH, implementacija pasivnim mjera – prava po osnovu nezaposlenosti iz zakona o zapošljavanju Distrikta.

Poboljšanje pravnog okvira kroz izmjene i dopune Zakona o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti Brčko distrikta BiH:

Sagledavajući ustanovljena rješenja u zakonima entiteta BiH, zemalja okruženja koje su izvršile reformu službi zapošljavanja – Hrvatska, Srbija, Crna Gora, te shodno tim rješenjima, Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti Brčko distrikta BiH, primjereno našim uslovima mogao bi se unaprijediti sa:

Izmjenama zakonskih odredbi, tako da reistrovane nosioce komercijalog poljoprivrednog gazdinstva ne treba smatrati nezaposlenim licima, i ne treba ih voditi u evidenciji nezaposlenih u Zavodu, Ostvarivanja prava po osnovu nezaposlenosti za lica koja nisu aktivni tražioci posla – kao što su pravo na zdravstvenu zaštitu, dječiji dodatak, materinski dodatak, stalne i jednokratne pomoći i dr, treba

omogućiti kroz izmjene posebnih zakona koji neće uslovljavati ostvarivanje tih prava registrovanjem tih lica u evidenciji nezaposlenih u Zavodu za zapošljavanje, Bliže urediti zapošljavanje u sektorima djelatnosti koji mogu biti interesantni za zapošljavanja definisane kao javni radovi, Dograditi poglavlje „Prava nezaposlenih lica“, posebno u dijelu zakonskih odredbi kod ostvarivanja prava na novčanu naknadu, uključujući strance zaposlene u Brčko distriktu BiH, Harmonizacija zakona iz oblasti tržišta rada i zapošljavanja sa zakonodavstvom EU-e.

5. ANEKSI

Table 1a: Macroeconomic prospects

Percentages unless otherwise indicated	2009	2009	2010	2011	2012	2013
	Level (€)	Rate of change				
1. Real GDP at market prices	13.964	-2,8%	0,5%	3,2%	5,5%	5,4%
2. GDP at market prices	14.023	-2,4%	2,3%	5,6%	8,0%	8,8%
Components of real GDP						
3. Private consumption expenditure	11.121	-4,2%	1,3%	3,7%	4,2%	3,9%
4. Government consumption expenditure	2.876	1,0%	1,5%	3,4%	3,4%	2,5%
5. Gross fixed capital formation	2.922	-24,0%	-18,8%	10,2%	10,2%	10,7%
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (% of GDP)	-59	-0,4%	-0,5%	-0,5%	-0,5%	-0,5%
7. Exports of goods and services	4.002	-13,9%	4,5%	10,3%	11,1%	11,3%
8. Imports of goods and services	-6.898	-21,4%	-3,9%	10,8%	8,0%	7,9%
Contribution to real GDP growth						
9. Final domestic demand	16.919	-9,64	-2,56	5,36	5,99	5,69
10. Change in inventories and net acquisition of valuables	-59	-1,79	-0,07	-0,04	-0,01	-0,01
11. External balance of goods/services	-2.896	8,60	3,16	-2,08	-0,52	-0,30

Table 1b: Price developments

Percentage changes, annual averages	2009	2010	2011	2012	2013
1. GDP deflator	0,4%	1,7%	2,3%	2,4%	3,2%
2. Private consumption deflator	0,1%	2,2%	2,5%	2,4%	2,9%
3. HICP	-	-	-	-	-
4. National CPI change	-0,5%	1,8%	2,1%	2,3%	2,5%
5. Public consumption deflator	2,2%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
6. Investment deflator	-1,4%	2,7%	4,2%	5,6%	6,0%
7. Export price deflator (goods & services)	-2,2%	9,4%	4,2%	3,1%	3,6%
8. Import price deflator (goods & services)	-1,7%	7,6%	4,0%	3,6%	3,4%

Tabela 1c: Razvoj događanja na tržištu rada³⁵

	Kod ESA	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		2009	2009	2010	2011	2012	2013
		Nivo	Stopa promjene				
1. Stanovništvo (u hiljadama) - LFS data		3,129	3,129	3,105	3,106	3,107	3,108
2. Stanovništvo (stopa rasta u %)		-	-2,6%	-0,8%	0,0%	0,0%	0,0%
3. Stanovništvo radne dobi (u hiljadama)[1] - LFS data		2,594	-2,1%	0,1%	0,5%	0,2%	1%
4. Stopa učešća stanovništva radne dobi u ukupnom stanovništvu		-	82,9%	83,6%	84,0%	84,2%	84,9%
5. Zaposlenost, lica u hiljadama [2] - LFS data		859	859	843	853	889	933
6. Zaposlenost, radnih sati [3]		n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
7. Zaposlenost (stopa rasta u %)		-	-3,5%	-1,9%	1,2%	4,2%	4,9%
8. Zaposlenost u javnom sektoru (hiljada lica) nacionalna statistika		197,8	197,8	200,0	202,3	205,9	209,5
9. Zaposlenost u javnom sektoru - rast u %		-	2,4%	1,1%	1,2%	1,8%	1,7%
10. Stopa nezaposlenosti [4]		24,1%	2,8%	13,1%	-2,6%	-12,8%	-7,8%
11. Radna produktivnost, hiljada lica [5]		31,7	7,9%	5,1%	3,7%	4,2%	2,8%
12. Radna produktivnost, radnih sati [6]		n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
13. Naknade zaposlenima (neto plate u KM)	D1	790	5,1%	1,0%	2,9%	4,9%	5,1%

1. Dobna skupina od 15-64 godina
2. Zaposleno stanovništvo, domaći koncept, definicija iz nacionalnih računa
3. Definicija iz nacionalnih računa
4. Harmonizirana definicija, Eurostat; nivoi
5. Realni BDP po zaposlenom licu
6. Realni BDP po radnom satu

Tabela 1d: Sektorski Bilansi

Postoci od BDP-a	ESA kod	God. X-1	God. X	God. X +1	God. X +2	God. X +3
1. Neto kreditiranje/zaduživanje u odnosu na ostatak svijeta	B.9				neoba vezujuće	neobav ezujuće
Od čega:						
- Bilans roba i usluga						
- Bilans primarnog dohotka i transfera						
- Kapitalni račun						
2. Neto kreditiranje/zaduživanje privatnog sektora	B.9/ EDP B.9					
3. Neto kreditiranje/zaduživanje šire vlade						
4. Statistička diskrepancija			neoba vezujuće	neoba vezujuće	neoba vezujuće	neobav ezujuće

³⁵ Projekcije DEP-a

Table 1e: GDP, investment and gross value added

	2009	2010	2011	2012	2013
GDP and investment at current prices					
GDP level at current market prices (mil of KM)	27.427	28.050	29.631	32.014	34.823
Investment ratio (% of GDP)	20,1%	16,3%	17,7%	19,1%	20,6%
Growth of Gross Value Added, percentage changes at constant prices					
1. Agriculture	-0,76	-	-	-	-
2. Industry (excluding construction)	-5,25	-	-	-	-
3. Construction	-7,25	-	-	-	-
4. Services	-1,43	-	-	-	-

Tabela 1f: Razvoj događanja u vanjskom sektoru

U mil. Eura ako nije drugačije naznačeno	God.	God.	God.	God.	God.
	2009	2010	2011	2012	2013
1. Bilans tekućeg računa (% od BDP-a)	-6,6	-5,9	-7,8	-7,9	-7,4
2. Izvoz robe	2920,2	3575,8	4086,0	4608,9	5269,4
3. Uvoz robe	-6,326,7	-6628,1	-7644,9	-8554,8	-9553,3
4. Trgovinski bilans roba	-3,406,4	-3052,3	-3558,9	-3945,9	-4284,0
5. Izvoz usluga	1,002,4	897,9	1054,4	1278,1	1521,3
6. Uvoz usluga	-453,3	-383,0	-436,7	-485,6	-537,1
7. Bilans usluga	549,1	514,9	617,6	792,5	984,2
8. Neto kamatna plaćanja iz inostranstva					
9. Neto prihod po ostalim faktorima iz inostranstva					
10. Tekući transferi	1,632,7	1473,2	1534,2	1642,3	1749,5
11. Od čega iz EU					
12. Bilans tekućeg računa	-840,0	-845,4	-1186,1	-1288,0	-1324,9
13. Direktna strana ulaganja	183,5	215,1	757,5	818,4	890,2
14. Rezerve u stranoj valuti	53,5				
15. Vanjski dug					
16. Od čega: javni					
17. Od čega: denominirano u stranoj valuti					
18. Od čega: prispjele otplate					
19. Kurs valuta u odnosu na EUR (s krajem godine)					
20. Kurs valuta u odnosu na EUR (godišnji prosjek)					
21. Neto štednja u stranoj valuti (redovi 21-25: u postocima BDP-a)					
22. Domaća privatna štednja					
23. Domaća privatna ulaganja					
24. Domaća javna štednja					
25. Domaća javna ulaganja					

Tabela 2: Institucije BiH

	ESA kod	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		Nivo	Nivo	Nivo	Nivo	Nivo	Nivo
<i>u mil KM</i>							
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima							
1. Generalna vlada	S13	25	11	-173	-35	-18	-18
2. Centralna vlada	S1311	25	11	-173	-35	-18	-18
Šira vlada (S13)							
6. Ukupan prihod	TR	865	964	858	1027	1044	1017
7. Ukupna potrošnja [7]	TE	840	953	1031	1062	1062	1035
8. Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	25	11	-173	-35	-18	-18
9. Izdaci po kamatama	EDP.D41 uklj. FISIM	0	1	1	0	0	0
p.m. 9a. FISIM							
10. Primarni bilans [8]		25	12	-172	-35	-18	-18
Komponente prihoda							
11. Ukupan porez (11 = 11a+11b+11c)		675	729	689	880	902	862
11a. Porez na proizvodnju i uvoz	D2	675	729	689	880	902	862
11b. Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5						
11c. Porez na kapital	D91						
12. Socijalni doprinosi	D61						
13. Prihod od imovine	D4						
14. Ostalo (14 = 15-(11+12+13))		190	235	169	147	142	155
15 = 6. Ukupan prihod	TR	865	964	858	1027	1044	1017
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995)[9]		675	729	689	880	902	862
Odabrane komponente potrošnje							
16. Kolektivna potrošnja	P32	772	881	951	963	970	963
17. Ukupni socijalni transferi	D62 + D63						
17a. Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63						
17b. Ostali socijalni transferi osim novčanih	D62						
18 = 9. Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)	EDP.D41 + FISIM		1	1			
19. Subvencije	D3						
20. Formacija bruto fiksnog kapitala	P51	68	71	79	99	92	72
21. Ostalo (21 = 22-(16+17+18+19+20))							
22. Ukupna potrošnja [1]	TE	840	953	1031	1062	1062	1035
p.m. naknada zaposlenima	D1	552	636	668	671	697	697
NAPOMENE:							
<p>1. Podaci o servisiranju vanjskog duga su isključeni iz ovog prikaza, obzirom da se isti prikazuju i u entitetskim proračunima. U 2009. i 2010. godini prikazana je otplata kamate državen institucije Direkcije za civilnu avijaciju u iznosu od 1 mil KM (otplata glavnice za ovaj kredit će iznositi 3 mil KM u 2010. godini).</p> <p>2. Podaci za 2008. i 2009. godinu su temeljeni na stvarnom izvršenju proračuna. Podaci za 2010. godinu su temeljeni na procjeni izvršenja proračuna za 2010. godinu, koja je prezentirana i MMF-u u okviru pregleda u studenom 2010. godine. Podaci za 2011. godinu su temeljeni na Nacrtu proračuna institucija BiH upućenom Vijeću ministara BiH od strane Ministarstva financija i trezora BiH u studenom 2010. godine (a koji je također prezentiran i MMF-u u okviru pregleda u studenom 2010. godinu). Podaci za 2012. i 2013. godinu su temeljeni na Nacrtu DOB-a institucija BiH za razdoblje od 2011. do 2013. godine.</p> <p>3. Kolektivna potrošnja je rezidual dobijen kao razlika između ukupne potrošnje i ostalih komponenti koje ulaze u ukupnu potrošnju</p> <p>4. Sukladno MMF-ovoj metodologiji, u tabeli institucija BiH su prikazana sredstva od GSM licenci (kao primitak u okviru financiranja i kao rashod na kapitalnim izdacima, obzirom da se sredstva koriste za projekte vezane za transportnu infrastrukturu), a koja (niti primici niti rashodi) nisu planirana u okviru redovitog Proračuna, već proračunskim aneksima.</p> <p>5. Deficit institucija BiH za 2010. godinu financirat će prenesenim prihodima iz prethodnih godina (121 mil KM), a sukladno i uštedama dogovorenim u okviru Stand By aranžmana u 2009. godini, primicima od GSM licenci (18 mil KM), sredstvima od sukcesije (17 mil KM), sredstvima od prodaje starih vozila (1 mil KM), te sredstvima od kredita makrofinancijske pomoći Europskog povjerenstva (20 mil KM).</p> <p>6. Prikazani deficit institucija BiH za 2011, 2012. i 2013. odnosi se isključivo na primitke od GSM licenci.</p>							

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade – Federacija BiH

	ESA kod	God. X-1	God. X-1 2009.	God. X 2010.	God. X +1 2011.	God. X +2 2012.	God. X +3 2013.
		Nivo	milioni KM				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima							
1. Šira vlada (Federacija sve)	S13		-290,7	-369,2	-275,0	-64,4	275,2
2. Uža vlada (budžet Federacije BiH)	S1311						
3. Državna vlada	S1312						
4. Lokalna vlada (kantoni i općine)	S1313						
5. Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314						
Šira vlada (S13)							
6. Ukupan prihod	TR		6.386,4	6.647,8	6.708,8	7.152,2	7.601,7
7. Ukupna potrošnja ³⁶	TE		6.677,1	7.017,0	6.983,8	7.216,6	7.326,5
8. Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9		-290,7	-369,2	-275,0	-64,4	275,2
9. Izdaci po kamatama	EDP.D41 uklj. FISIM		73,0	119,0	100,4	131,0	126,1
p.m. 9a. FISIM							
10. Primarni bilans ³⁷			-217,7	-250,1	-174,7	66,5	149,1
Komponente prihoda							
11. Ukupan porez (11 = 11a+11b+11c)			2.811,7	3.037,0	3.078,2	3.316,0	3.547,1
11a. Porez na proizvodnju i uvoz	D2						
11b. Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5						
11c. Porez na kapital	D91						
12. Socijalni doprinosi	D61		2.718,8	2.729,0	2.729,0	2.874,0	3.024,0
13. Prihod od imovine	D4						
14. Ostalo (14 = 15-(11+12+13))			855,9	881,8	901,6	962,2	1.030,6
15 = 6. Ukupan prihod	TR		6.386,4	6.647,8	6.708,8	7.152,2	7.601,7
FINANCIRANJE			290,7	369,2	275,0	64,4	-275,2
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995) ³⁸							

³⁶ Korekcija za naredni tok tokova vezanih za zamjenu (swap), tako da je TR-TE = EDP.B9.

³⁷ Primarni bilans se računa kao (EDP.B9, stavka 8) plus (EDP D41 + FISIM zaveden kao privremena potrošnja, stavka 9).

³⁸ Uključujući ono koje naplaćuje EU i uključujući po potrebi korekciju za nenaplaćene poreze i socijalne doprinose (D995).

Tabela 2 (nastavak)

	ESA kod	God. X-1	God. X-1 2009.	God. X 2010.	God. X +1 2011.	God. X +2 2012.	God. X +3 2013.
		Nivo	milioni KM				
Odabrane komponente potrošnje							
16. Kolektivna potrošnja (zajednički izdaci za potrošnju)	P32		1.952,9	2.010,7	2.055,2	2.103,1	2.117,0
17. Ukupni socijalni transferi	D62 + D63		344,8	368,7	339,1	324,0	308,9
17a. Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63		0	0	0	0	0
17b. Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62		344,8	368,7	339,1	324,0	308,9
18 = 9. Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)	EDP.D41 + FISIM		73,0	119,0	100,4	131,0	126,1
19. Subvencije	D3		239,8	301,8	299,2	310,2	316,9
20. Formacija bruto fiksnog kapitala (stalne kapitalne investicije)	P51		215,8	280,2	263,7	262,9	264,3
21. Ostalo (21 = 22-(16+17+18+19+20))			3.850,8	3.936,6	3.926,2	4.085,4	4.193,3
22. Ukupna potrošnja ³⁹	TE		6.677,1	7.017,0	6.983,8	7.216,6	7.326,5
p.m. naknada zaposlenima	D1		1.542,6	1.535,5	1.564,2	1.581,3	1.589,3

TUMAČENJE:

tačka 6: ukupni prihodi + primljene otplate datih zajmova (net lending)

tačka 7 : ukupni rashodi (bez unutarnjeg i vanjskog duga)

tačka 8 : razlika između tačke 6 i tačke 7

tačka 10 : bilans korigovan za iznos kamate

tačka 11 : ukupni direktni i indirektni porezi

tačka 12 : prihodi vanbudžetskih fondova

tačka 14: tačka11 + tačka 12 – tačka 6

tačka 16 : **zbir:** bruto plaće + naknade + doprinosi + materijalni troškovi

tačka 17 : isti su kao 17 b, jer nemamo nenovčanih transfera

tačka 19 : subvencije za privredu i industriju

tačka 20 : ukupna kapitalna potrošnja

p.m. naknada zaposlenima: **zbir:** bruto plaće + naknade + doprinosi

NAPOMENA: Tabela je popunjena na osnovu tabele, koja je bila na Fiskalnom vijeću i na osnovu koje je rađen DOB 2011. - 2013.

Табела 2: Изгледи буџета шире владе - Република Српска

	ЕСА код	Год.	Год.	Год.	Год.	Год.	Год.	
		Х-1	Х-1	Х	Х +1	Х +2	Х +3	
		Ниво	% од БДП-а					
Нето кредитирање (Б9) по под-секторима								
1.	Шира влада	С13	-664,4	-2,4	-1,8	-1,0	-0,5	0,3
2.	Ужа влада	С1311						
3.	Државна влада	С1312	-495,4	-1,8	-1,6	-1,0	-0,6	0,2
4.	Локална влада	С1313	-14,9	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
5.	Фондови за социјалну сигурност	С1314	-154,1	-0,6	-0,2	0,0	0,0	0,0
Шира влада (С13)								
6.	Укупан приход	ТР	3.015,6	10,8	10,8	11,1	10,7	10,3
7.	Укупна потрошња	ТЕ	3.680,0	13,2	12,6	12,0	11,2	10,0
8.	Нето задуживање/кредитирање	ЕДП.Б9	-664,4	-2,4	-1,8	-1,0	-0,5	0,3
9.	Издаци по каматама	ЕДП.Д41 укљ. ФИСИМ	59,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
	п.м. 9а. ФИСИМ							
10.	Примарни биланс		-605,3	-2,2	-1,6	-0,8	-0,3	0,6
Компоненте прихода								
11.	Укупан порез (11 = 11а+11б+11ц)		1.495,8	5,3	5,4	5,7	5,7	5,5
11.а	Порез на производњу и увоз	Д2						
11.б	Текући порези на приход и богатство	Д5						
11.ц	Порез на капитал	Д91						
12.	Социјални доприноси	Д61	1.145,1	4,1	4,0	4,1	3,9	3,6
13.	Приход од имовине	Д4	51,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
14.	Остало (14 = 15-(11+12+13))		323,4	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1
15=6	Укупан приход	ТР	3.015,6	10,8	10,8	11,1	10,7	10,3
	п.м.: Пореско оптерећење (Д2+Д5+Д61+Д91-Д995)		2.640,9	2.640,9	9,4	9,4	9,8	9,5
Одабране компоненте потрошње								
16.	Колективна потрошња	П32	1.727,8	6,2	5,6	5,2	4,8	4,0
17.	Укупни социјални трансфери	Д62 + Д63	985,9	3,5	3,4	3,2	3,0	2,8
17а.	Неновчани социјални трансфери	П31 = Д63						
17б.	Остали социјални трансфери осим неновчаних	Д62						
18=9.	Издаци по каматама (укљ. ФИСИМ)	ЕДП.Д41 + ФИСИМ	59,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
19.	Субвенције	Д3	163,3	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4
20.	Формација бруто фиксног капитала	П51	519,5	1,9	1,5	1,4	1,2	0,6
21.	Остало (21 = 22-(16+17+18+19+20))		224,4	0,8	1,4	1,6	1,6	1,9
22.	Укупна потрошња	ТЕ	3.680,0	13,2	12,6	12,0	11,2	10,0
	п.м. накнада запосленима	Д1	837,8	3,0	2,9	3,0	2,8	2,6

Table 3: General government expenditure by function - INSTITUCIJE BIH

<i>u mil KM</i>	COFOG Kod	God. 2009	God. 2013
1. Generalne javne usluge	1	189	226
2. Odbrana	2	341	356
3. Javni red i bezbjednost	3	305	333
4. Ekonomski poslovi	4	60	62
5. Zaštita okoliša	5		
6. Stambeni smještaj i objekti u zajednici	6		
7. Zdravstvo	7	2	7
8. Rekreacija, kultura i vjera	8	7	9
9. Obrazovanje	9	3	9
10. Socijalna zaštita	10	45	15
11. Ukupna potrošnja (stavka 7 = 26 u tabeli 2)	TE	952	1017
NAPOMENA:			
Podaci u funkcionalnoj klasifikaciji nisu usklađeni sa COFOG klasifikacijom, već su okvirne procjene Ministarstva financija i trezora BiH.			

Tabela 3: Potrošnja šire vlade po funkcijama – Federacija BiH

milioni KM	COFOG Kod	God. X-2 2008.	God. X+3 2013.
1. Generalne javne usluge	1	853,0	1.076,7
2. Odbrana	2		
3. Javni red i bezbjednost	3	502,0	546,1
4. Ekonomski poslovi	4	592,0	582,6
5. Zaštita okoliša	5		
6. Stambeni smještaj i objekti u zajednici	6	222,0	211,8
7. Zdravstvo	7	1.061,0	1.186,9
8. Rekreacija, kultura i vjera	8	106,0	78,0
9. Obrazovanje	9	832,0	922,0
10. Socijalna zaštita	10	2.419,0	2.722,4
11. Ukupna potrošnja (stavka 7 = 22 u tabeli 2)	TE	6.587,0	7.147,8

Табела 3: Потрошња шире владе по функцијама – Република Српска

Постоци од БДП-а	COFOG Код	Год.	Год.	
		X-2	X+3	
1.	Генералне јавне услуге	1	1,4	1,1
2.	Одбрана	2	0,0	0,0
3.	Јавни ред и безбједност	3	1,0	0,8
4.	Економски послови	4	1,0	0,8
5.	Заштита околиша	5	0,0	0,0
6.	Стамбени смјештај и објекти у заједници	6	0,7	0,5
7.	Здравство	7	1,9	1,5
8.	Рекреација, култура и вјера	8	0,2	0,2
9.	Образовање	9	1,5	1,2
10.	Социјална заштита	10	4,7	3,8
11.	Укупна потрошња (ставка 7 = 26 у табели 2)	TE	12,4	10,0

Tabela 4: Razvoj događanja u zaduženosti šire vlade

Postoci od BDP-a	ESA kod	God. X-1	God. X	God. X +1	God. X +2	God. X +3
1. Bruto zaduženost ⁴⁰						
2. Promjena koeficijenta bruto zaduženosti						
Doprinosi u promjeni bruto zaduženosti						
3. Primarni bilans ⁴¹						
4. Izdaci po kamata (uklj. FISIM) ⁴²						
5. Korekcija tokova						
Od čega:						
- Razlike između gotovine i obračunate evidencije ⁴³						
- Neto akumulacija finansijskih sredstava						
Od čega:						
- Sredstva od privatizacije						
- Efekti vrednovanja i ostalo ⁴⁴						
p.m. implicitna kamatna stopa po dugu ⁴⁵						
Ostale relevantne varijable						
6. Tekuća finansijska sredstva ⁴⁶						
7. Neto finansijski dug (7 = 1 - 6)						

⁴⁰ Prema definiciji u Uredbi 3605/93 (nije ESA koncept).

⁴¹ Vidi stavku 10 u tabeli 2.

⁴² Vidi stavku 9 u tabeli 2.

⁴³ Razlike koje se tiču izdataka po kamati, ostalih izdataka i prihoda mogle bi se po potrebi razdvajati.

⁴⁴ Tekuća sredstva, sredstva po trećim zemljama, preduzećima pod kontrolom vlade i druge razlike između kotiranih i nekotiranih sredstava mogu bi se po potrebi razdvajati.

⁴⁵ Izmjene zbog kretanja u kursu valuta, te operacije na sekundarnom tržištu mogle bi se po potrebi razdvajati.

⁴⁶ Uz posredovanje izdataka po kamati (uklj. FISIM zaveden kao potrošnja) podijeljenih sa nivoom duga iz prethodne godine.

Tabela 5: Odstupanje od prethodnog programa

	2009	2010	2011	2012
1. Rast BDP-a (% poena)				
Prethodno ažuriranje	-3,0%	0,5%	5,1%	6,7%
Najnovije ažuriranje	-2,8%	0,5%	3,2%	5,5%
Razlika	0,2%	0,0%	-1,9%	-1,2%
2. Neto kreditiranje šire vlade (% od BDP-a)				
Prethodno ažuriranje				
Najnovije ažuriranje				
Razlika				
3. Bruto zaduženost šire vlade (% od BDP-a)				
Prethodno ažuriranje				
Najnovije ažuriranje				
Razlika				

Tabela 6: Osnovne pretpostavke o vanjskoj ekonomskoj sredini koje su temelj okvira EFP-a za 2007. 47

VARIJABLA (godišnje stope rasta u %, ako nije naznačeno drugačije)	PRETPOSTAVKE ZA						KOMENTARI
	God. X-1	God. X	God. X+1	God. X+2	God. X+3		
		<i>promjena*</i>		<i>promjena*</i>		<i>promjena*</i>	
Kamatne stope (u % godišnje., godišnji prosjeci)							
- Kratkoročna kamatna stopa ⁴⁸ (godišnji prosjek)							
- Dugoročna kamatna stopa ⁴⁹ (godišnji prosjek)							
Kurs valuta (godišnji prosjek "-": amortizacija)							
Kurs valuta u odnosu na €							
USD / €							
Nominalni kurs za efektivu							
Realni kurs za efektivu **							
BDP (realni)							
- Svijet, isključujući EU							
- EU 25							
Svjetska trgovina (realna)							
Izvozna tržišta zemlje							
Uvoz iz svijeta							
Međunarodne cijene							
Svjetske uvozne cijene (robe, u €)							
Cijene nafte (Brent – USD po barelu)							
*: promjena u odnosu na pretpostavke napravljene za zadnji EFP **: molimo navedite vrstu obračuna (broj valuta, vrstu cjenovnog indeksa za deflaciju)							

47

Ova tabela bi se ako je ikako moguće trebala uključiti u sam program; ako ne, ove pretpostavke bi trebale biti dostavljene Vijeću i Komisiji zajedno s programom.

48

Po potrebi, čisto tehnička pretpostavka

49

Po potrebi, čisto tehnička pretpostavka

ANEKS 3 Matrica obaveza u skladu s politikom

Opis politike	God. X	God. X +1	God. X +2	God. X +3
1. Mjera politike				
A. Profil provedbe *				
B. Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)				
B.1 Direktni utjecaj na budžetske prihode				
B.2 Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju				
2. Mjera politike				
A. Profil provedbe *				
B. (...)				
(...)				
Ukupni neto utjecaj na budžet				
Ukupni utjecaj na budžetske prihode				
Ukupni utjecaj na budžetsku potrošnju				
* naznačite početak i po potrebi kraj oznakom "X"				

ANEKS 4 Pretpostavke o vanjskoj ekonomskoj sredini kao osnovi za predviđanja za JESEN 2009.

VARIJABLA	PRETPOSTAVKE ZA			
	2009.	2010.	2011.	
(godišnji prosjeci)			omjena*	omjena*
Kamatne stope (u % na godišnjoj osnovi)				
- Eurozona: kratkoročne (tromjesečne međubankarske kamatne stope)				
- Eurozona: dugoročne (desetogodišnje vladine obveznice)				
Kurs valuta (“-“: devalvacija €)				
USD / € (nivo)				
GDP (na realnoj osnovi, % promjene)				
- Svijet, isključujući EU				
- SAD				
- Japan				
- EU-27				
Svjetska trgovinska razmjena (% promjene, dobara)				
Izvozna tržišta EU, izvan EU (obim)				
Svjetski uvoz, isključujući EU (obim)				
Svjetske uvozne cijene (u USD)				
Robne cijene				
Cijene nafte (Brent, nivo u USD po barelu)				
Cijene nafte (Brent, nivo u EUR po barelu)				
Cijene ostalih roba (u USD, % promjene)				
Cijene ostalih roba (u EUR, % promjene)				